

**ORTAÖĞRETİM DÜZEYİNDE TURİZM
EĞİTİMİ GÖREN ÖĞRENCİLERİN ANNE
BABA TUTUMLARININ MESLEKİ
OLGUNLUK DÜZEYLERİNE ETKİSİ**

Fatih KARACA

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Esra GÜL YILMAZ

Haziran, 2019

Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORTAÖĞRETİM DÜZEYİNDE TURİZM EĞİTİMİ
GÖREN ÖĞRENCİLERİN ANNE BABA
TUTUMLARININ MESLEKİ OLGUNLUK
DÜZEYLERİNE ETKİSİ

Hazırlayan
Fatih KARACA

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Esra GÜL YILMAZ

AFYONKARAHİSAR 2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Ortaöğretim Düzeyinde Turizm Eğitimi Gören Öğrencilerin Anne Baba Tutumlarının Mesleki Olgunluk Düzeylerine Etkisi**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

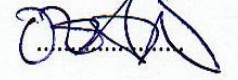
25/06//2019

Fatih KARACA

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Esra Gül YILMAZ
Jüri Üyeleri : Doç. Dr. Özcan ZORLU
: Doç. Dr. Emre Ozan AKSÖZ

İmza

Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Fatih KARACA' nın “Ortaöğretim Düzeyinde Turizm Eğitimi Gören Öğrencilerin Anne Baba Tutumlarının Mesleki Olgunluk Düzeylerine Etkisi” başlıklı tezi, 25/06/2019 günü saat 10:00’ da Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliği’ nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

ÖZET

ORTAÖĞRETİM DÜZEYİNDE TURİZM EĞİTİMİ GÖREN ÖĞRENCİLERİN ANNE BABA TUTUMLARININ MESLEKİ OLGUNLUK DÜZEYLERİNE ETKİSİ

Fatih KARACA

**AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI**

Haziran 2019

DANIŞMAN: Dr. Öğr. Üyesi Esra GÜL YILMAZ

Meslek; insanın yeteneklerini geliştirmesi, kendini gerçekleştirmesi, toplumda bir yer edinmesi ve her şeyden önemlisi hayatını devam ettirebilmesi için gerekli olan en önemli unsurdur. Bireyin hayati açıdan bu kadar önemli bir yere sahip olan mesleğine ve mesleki alanına karar verme süreci ortaöğretim çağlarında başlamaktadır. Bu süreç bireyin içinde bulunduğu mesleki olgunluk düzeyi ile ilintilidir. Bireyin kendisinden beklenen mesleki olgunluk düzeyine ulaşmasında ise anne babasının tutumları önemli rol oynamaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın birinci amacı ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi gören öğrencilerin anne baba tutumlarının mesleki olgunluk düzeylerine etkisini belirlemektir. İkinci olarak ise anne ve baba tutumlarının ve mesleki olgunluklarının alan tercihi ile ilişkisini belirlemek amaçlanmıştır.

Araştırmada nicel yaklaşım benimsenmiştir. Afyonkarahisar ve Antalya illerinde ortaöğretim düzeyinde turizm öğrenimi gören 563 öğrenciden anket tekniği ile toplanan verilerin analizinde yüzde, frekans, standart sapma, aritmetik ortalama, Ki-kare, Mann-Whitney U, Korelasyon ve Regresyon teknikleri kullanılmıştır. Çalışmada öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile anne baba tutumları arasında anlamlı ve orta düzeyde bir ilişki saptanmıştır. Anne babanın demokratik tutum sergilemelerindeki artış mesleki olgunluk düzeylerini pozitif yönde, koruyucu/istekçi ve otoriter tutum sergilemelerindeki artış ise negatif yönde etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Mesleki Olgunluk Düzeyi, Anne Baba Tutumları, Mesleki Tercih, Mesleki Turizm Eğitimi, Afyonkarahisar, Antalya.

ABSTRACT

THE EFFECT OF PARENTAL ATTITUDES ON CAREER MATURITY LEVELS OF STUDENTS IN TOURISM EDUCATION AT SECONDARY EDUCATION LEVEL

Fatih KARACA

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF TOURISM MANAGEMENT

June 2019

Advisor: Asst. Prof. Dr. Esra GÜL YILMAZ

Profession, is the most crucial element in one's developing his or her capabilities, proving himself or herself and, more importantly, going on living. The job determination of an individual starts at secondary education period. This preference is correlated with the individual's level of professional maturity. The attitude of parents plays an important part in that individual's achieving this level of maturity. In this respect, the first goal of this study is to find out the relation between the branch preferences and professional competence levels of secondary tourism education students and the attitude of their families. Secondly, the relation between the attitude of parents with Professional maturity and branch preference will be found out.

Quantitative approach was employed in the study. In the analysis of the data that were collected from 563 tourism students by means of questionnaire technique. In the analysis of the data, the percentage, frequency, standard deviation, arithmetic average, Chi square, Mann-Whitney U, Correlation and Regression techniques were employed. A meaningful and medium level relation was found out between the Professional maturity levels of the students and the attitudes of their parents. The increase in the level of democratic attitude of parents affected professional maturity level positively, while their tendency to have protective/demanding and authoritative attitudes affected it negatively.

Keywords: Professional Maturity Level, Attitudes of Parents, Professional Preference, Vocational Tourism Education, Afyonkarahisar, Antalya.

ÖNSÖZ

Bu tezin hazırlanma sürecinde yardım ve tavsiyeleri ile ben yönlendiren ve karşılaştığım sorunların çözümünde deneyimleri ile beni aydınlatan tez danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Esra GÜL YILMAZ'a katkı ve rehberliklerinden dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca araştırma verilerinin analizi sürecinde yorum ve önerileri ile katkıda bulunan Sayın Doç. Dr. Özcan ZORLU'ya şükranlarımı sunarım. Araştırmanın başından sonuna kadar desteklerini benden esirgemeyen başta annem ve babam olmak üzere tüm KARACA ailesine, değerli dostum Hüseyin TANRIKULU'na, mesai arkadaşlarıma ve öğrencilerime teşekkür ederim.

Hazırlamış olduğum bu tezi hayatımın en önemli anlarında yanımda olan, bana olan inancıyla beni cesaretlendiren ve hayatıma değer katan sevgili eşim Neslihan KARACA'ya ve bu süreçte en önemli moral ve neşe kaynağım olan biricik kızım Elif Serra KARACA'ya ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

YEMİN METNİ	ii
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MESLEKİ TURİZM EĞİTİMİNDE ALAN SEÇİMİ VE MESLEKİ OLGUNLUK

1. MESLEK VE İLGİLİ KAVRAMLAR.....	3
1.1. MESLEK SEÇİMİ VE ÖNEMİ.....	6
1.2. MESLEKİ EĞİTİM	7
1.3. MESLEKİ TURİZM EĞİTİMİ.....	11
2. MESLEKİ TURİZM EĞİTİMİNDE ALAN SEÇİMİ	13
2.1. ALAN SEÇİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER	14
2.1.1. Kişisel Özellikler	14
2.1.2. Mesleğin Özellikleri	16
2.1.3. Aile Tutumu.....	16
3. MESLEKİ OLGUNLUK	17
3.1. MESLEKİ GELİŞİM KURAMLARI.....	19
3.2. MESLEKİ OLGUNLUK BOYUTLARI	21

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL MODEL VE HİPOTEZLERİN GELİŞTİRİLMESİ

1. MESLEKİ EĞİTİMDE ALAN SEÇİMİ İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR.....	23
2. MESLEKİ OLGUNLUK İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR	25
3. MESLEKİ OLGUNLUK VE ALAN SEÇİMİ İLİŞKİSİ	34
4. ALAN SEÇİMİ İLE ANNE BABA TUTUMU İLİŞKİSİ.....	36
5. MESLEKİ OLGUNLUK İLE ANNE BABA TUTUMU İLİŞKİSİ.....	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ORTAÖĞRETİM DÜZEYİNDE TURİZM EĞİTİMİ GÖREN ÖĞRENCİLERİN ANNE BABA TUTUMLARININ MESLEKİ OLGUNLUK DÜZEYLERİNE ETKİSİNE YÖNELİK ARAŞTIRMA

1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	41
1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	41
1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	41
1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	42
1.4. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ.....	43
1.5. ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÖLÇEKLER.....	45
1.5.1. Ana Baba Tutumları Ölçeği.....	45
1.5.2. Mesleki Olgunluk Ölçeği	46
1.5.3. Demografik Özellikler	47
1.6. VERİ TOPLAMA VE ANALİZ SÜRECİ.....	48
2. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	50
2.1. ÖLÇEKLERİN GÜVENİRLİK ANALİZLERİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	50
2.2. ÖĞRENCİLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ, SEÇİMLERİ VE ANNE BABA FAKTÖRLERİNE İLİŞKİN BULGULAR	51
2.3. ÖĞRENCİLERİN MESLEKİ OLGUNLUK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR	54
2.4. ÖĞRENCİLERİN ANNE BABA TUTUMLARINA İLİŞKİN BULGULAR....	55
2.5. ÖĞRENCİLERİN OKUL VE ALAN SEÇİMİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	57
2.6. ÖĞRENCİLERİN YAŞADIKLARI İLLERE GÖRE MESLEKİ OLGUNLUKLARI VE ANNE BABA TUTUMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI	61
2.7. ÖĞRENCİLERİN MESLEKİ OLGUNLUKLARI İLE ANNE BABA TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	63
3. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	65
KAYNAKÇA	71
EKLER.....	80

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Mesleki Olgunluk ve Meslekle ilgili faktörleri konu alan çalışmalar.....	26
Tablo 2. Mesleki Olgunluk ile Kişisel Faktörleri Konu Alan Çalışmalar.....	28
Tablo 3. Mesleki Olgunluk ile Ailesel Faktörleri Konu Alan Çalışmalar.....	33
Tablo 4. Ana Baba Tutumları Alt ölçeklere ilişkin Güvenilirlik Katsayıları	46
Tablo 5. Mesleki Olgunluk ve Ana Baba Tutumları Ölçeklerine İlişkin Güvenilirlik Katsayıları	50
Tablo 6. Öğrencilerin Demografik Özelliklerine İlişki Bulgular	51
Tablo 7. Öğrencilerin Okul ve Alan Seçimlerine İlişkin Bulgular.....	52
Tablo 8. Öğrencilerin Anne Babalarına Eğitim ve Mesleklerine İlişkin Bulgular	53
Tablo 9. Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	54
Tablo 10. Öğrencilerin Anne Baba Tutumlarının Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular .	55
Tablo 11. Öğrencilerin Okul ve Alan Seçimlerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerine Göre Dağılımı.....	57
Tablo 12. Öğrencilerin Okul Seçimlerinin Anne Baba Tutumlarına göre Karşılaştırılması	59
Tablo 13. Öğrencilerin Alan Seçimlerinin Anne Baba Tutumlarına göre Karşılaştırılması	59
Tablo 14. Öğrencilerin Mesleki Olgunluklarının Yaşadığı İllere Göre Dağılımı	61
Tablo 15. Öğrencilerin Yaşadıkları İllerin Anne Baba Tutumlarına göre Karşılaştırılması	62
Tablo 16. Öğrencilerin Mesleki Olgunlukları ile Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkiye Ait Korelasyon Matrisi.....	63
Tablo 17. Öğrencilerin Anne Baba Tutumlarının Mesleki Olgunluk Düzeyleri Üzerindeki Etkilerini Belirlemeye Yönelik Çok Değişkenli Regresyon Analizi Sonuçları	64

GİRİŞ

Bireylerin eğitim yaşamları boyunca edindikleri ve hayatlarını devam ettirebilmeleri için sürdürdükleri; insanlara yarar sağlayan mal ya da hizmet üreterek, karşılığında para kazanmak için yapılan belirli bir sisteme ve toplum tarafından belirlenmiş kurallara dayalı faaliyetlerin tamamına meslek denmektedir (Kuzgun, 2000: 34). Meslek ile ilgili bu tanımdan da anlaşılacağı gibi aslında meslek insanlar için hayati bir önem arz etmektedir. Bu nedenle bireylerin hayatlarını nasıl devam ettireceklerini belirleyecek en önemli faktörlerden birisi olan meslek tercihinde bireyin kişiliğine uygun, severek ve isteyerek yapabileceği mesleği doğru ve isabetli bir şekilde seçmesi gerekmektedir. Bu sayede birey yapmış olduğu mesleği benimseyerek daha mutlu ve huzurlu bir şekilde hayatını idame edebilecektir. Ancak birey kendisine uygun olmayan bir mesleği tercih ettiğinde; mutsuz ve verimsiz bir çalışma ve aile hayatı ile karşı karşıya kalabilecektir (Çalışkan ve diğ., 2017: 57).

Hoppock (1957)'a göre, meslek seçimi insanların en önemli kararlarından biridir. Bu karar, insanın hayat tarzı ve tüm hayatını temelden etkileyen kararlardandır. Bu karar sonucunda seçilen bir meslek; insanın hayatı boyunca sürekli bir işe sahip olup olmamasını, yaşayacağı çevrenin özelliklerini ve yerini, sahip olacağı ailenin gelirini ve yaşam tarzını, işini severek ve zevk alarak yapıp yapmamasını, sahip olduğu hayattan doyum sağlayıp, mutlu olup olmamasını belirleyecek kadar önemlidir (aktaran: Tan, 1992: 122). Bireyin yapmak zorunda olduğu bu seçim liseye geçiş döneminde somut adımlara dönüşmektedir. Ancak ortaöğretim düzeyinde eğitim gören ve hatta mezun olmak üzere olan öğrencilerde halen mesleki seçimler ile ilgili kararsızlık durumları gözlenmektedir. Öğrencinin seçmiş olduğu veya seçeceği okul türü ve mesleki program onun geleceği için büyük bir etkiye sahip olacağı için mesleki seçim yapma süreci başlı başına kritik önem kazanmaktadır (Otrar, 1997: 2)

Meslek seçiminin yapılması sürecinde en etkili ve belirleyici faktörlerden birisi bireyin mesleki olgunluk düzeyidir. Araştırmalarını mesleki olgunluk üzerinde yoğunlaştırmış ve bu konuda birçok araştırma yapmış olan Kuzgun (1997)'a göre, bireyin bulunmuş olduğu gelişim evresinde yaşı ile paralel olarak kendisinden beklenen mesleki yeterlilikleri yerine getirebilmesi onun mesleki olgunluk düzeyini

göstermektedir. Örneğin, lise son sınıfa gelmiş bir öğrencinin sahip olduğu yeteneklerini, bilgi düzeyini, gereksinimlerini, isteklerini bilmesi ve bu faktörlere göre kendisine uygun bir mesleği tercih edebilmesi gerekmektedir. Eğer öğrenci bunu başarabilmiş ise kendinden beklenen mesleki olgunluk düzeyine erişebilmiş demektir. Meslek seçimi için mesleki olgunluk kavramı bu sebeple çok önemlidir.

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine dayanarak ihtiyaç kuramını oluşturan Roe (1956)'ye göre; insanlar meslek seçimlerini yaparken ihtiyaçlarını dikkate alırlar. Hayatın ilk dönemleri olan ve birey açısından davranışların şekillendiği çocukluk çağında anne babaların tutum ve davranışları ile bireyin ihtiyaçlarını karşılama düzeyi ve yöntemleri gelecekte meslek seçerken belirleyici rol oynayan iç uyarıcıları ortaya çıkarmaktadır (Yeşilyaprak, 2006: 248). Anne babaların yalnızca çocukluk döneminde aile ilişkilerinde sergiledikleri bu tutum ve davranışları değil, mesleki gelişimini destekleyici tutum ve davranışları da öğrencilerin gelişim süreçlerini nasıl tamamlayacaklarını ve mesleki karar verme davranışlarını etkileyebilir (Feldman, 2003: 499). Dolayısıyla öğrencinin anne babasının tutum ve davranışları gelişim evrelerini ne şekilde tamamlayacağını ve bunun sonucunda mesleki olgunluk düzeyinin de hangi seviyede olacağını etkilemektedir. Bu doğrultuda ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi gören öğrencilerin anne baba tutumlarının öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri üzerinde bir etkisi olabileceği düşünülerek bu tez çalışmasının yapılmasına karar verilmiştir.

Araştırmanın birinci bölümünde ilk olarak meslek kavramı ile ilgili genel hatlara değinildikten sonra meslek ile ilgili kavramlar meslek seçimi, mesleki eğitim ve mesleki turizm eğitimi açıklanmıştır. Daha sonra mesleki seçimi etkileyen faktörler incelenmiş ve mesleki turizm eğitiminde bulunan alt alanlardan bahsedilmiştir. Son olarak ise mesleki olgunluk kavramı üzerinde durularak önemi vurgulanmıştır. Araştırmanın ikinci bölümünde literatür incelemesi yapılmış araştırmada yer alan kavramlar ile ilgili çalışmalar ve bunlar arasındaki ilişki incelenerek araştırmanın hipotezleri oluşturulmuştur. Araştırmanın son bölümü olan üçüncü bölümde ise araştırmanın metodolojisi belirlenerek; araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları, evren ve örnekleme, kullanılan ölçekler ve verilerin toplanma ve analiz süreci açıklanmıştır. Daha sonra elde edilen veriler ve bulgular incelenmiş; sonuçlar ilgili literatüre göre tartışılarak, çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

MESLEKİ TURİZM EĞİTİMİNDE ALAN SEÇİMİ VE MESLEKİ OLGUNLUK

1. MESLEK VE İLGİLİ KAVRAMLAR

Meslek, kişinin kendini gerçekleştirme ve becerilerini geliştirebilmesi için bir yöntemdir. İnsanın yaptığı meslek onun hayata bakış açısını, kişiliğini ve kültürel değerlerini belirlemede önemli rol oynar. Meslek, insanın toplumsal yaşam içerisinde bir yer edinmesini, saygınlık kazanmasını ve insanın yaptığı mesleğin takdir edilmesi sonucu bir doyuma ulaşmasını sağlar. Araştırmalara göre iş hayatındaki başarısızlıkların en önde gelen nedenlerinden birisi de kişinin mesleğinin özelliklerinin, kişisel özellikleri ile bağdaşmamasıdır. Bunun sonucu olarak meslek yaşamında karşılaşılan başarısızlıklar ve doyumsuzluklar kişinin ruh sağlığını etkileyebilmektedir (Güven, 2008: 4).

Meslek, toplum hayatı içerisinde, bireyin bilgi ve yetenekleri doğrultusunda, bilinçli bir öğrenme sürecinde ustalık kazandığı, belirli bir amaca ve kazanca ulaşmak için yapmış olduğu faaliyetlerdir (Tosun 1971: 325). Lee ve arkadaşları (2000: 800) ise mesleği insanın yaşamsal faaliyetlerini devam ettirmek ve maddi kazanç sağlamak amacıyla bir işte belirli bir süre çalışması şeklinde tanımlanmaktadır. Türk Dil Kurumu (2012), bu tanımlardan farklı olarak mesleğin bir eğitim sonucu kazanıldığını belirtmiş ve mesleği şu şekilde tanımlamıştır: “Meslek, belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iştir”. Yetişkin bir insan zamanının çoğunu ne için harcıyorsa yaptığı bu iş onun mesleğidir. Bu iş sonucunda kişi bir gelir elde edebilir ya da edemeyebilir. Örneğin ev hanımı olmak, bir meslek sayılabilir. Ancak bunun yanında baba olmak meslek sayılmaz, çünkü kişi zamanının çoğunda babalık yapmaz ya da bu onun yapmış olduğu faaliyetlerin büyük kısmını oluşturmaz. Koleksiyon yapmak veya at yarışlarını sürekli takip etmek ise bir meslek olabilir (Roe, 1956, aktaran: Uysal, 1970: 7).

Literatürde benzer birçok tanım olmakla beraber bu tanımlarda genel olarak, mesleğin bir eğitim sonucunca kazanıldığından, insanın becerisine ve ilgi alanlarına göre belirlendiğinden bahsedilmiştir. Ayrıca insanın hayatını idame ettirebilmesi açısından bir kazanç getirisi olması bazı tanımlarda yer alırken bazı tanımlarda ise bunun bir gereklilik olmadığı üzerinde durulmuştur. Uzmanlar genel olarak meslek kavramı üzerinde durur iken tam bir tanım yapmaktan ise onu tasvir etmeyi tercih etmişlerdir. Yani mesleği kavramsal olarak ele almayı onun nitelikleri üzerinde durmuşlardır. Mesleğin nasıl oluştuğunu, yapılan işin niteliksel özelliklerini, çalışma ortamını, yaş-beceri-cinsiyet gibi özellikleri, mesleğe giriş için gerekli olan yeterlilikleri, staj süreci, kariyer edinme koşulları, mesleğin toplumdaki yeri v.b. unsurları ön planda tutarak mesleği izah etmişlerdir (Razon, 1994: 80).

Bir uğraşının meslek olabilmesi için aşağıdaki özelliklere sahip olması gerekir (Özcan, 1985: 3):

- ❖ Meslek, sürekli olarak yapılan bir faaliyettir.
- ❖ Meslek, yapan kişiye maddi ve /veya manevi doyum sağlar.
- ❖ Meslek, belirli bir eğitim ve /veya tecrübe gerektirir.
- ❖ Meslek, kişinin yapmaktan haz duyduğu bir faaliyettir.
- ❖ Meslek, belirli bir seviyeye kadar bilgi ve yetenek ister.
- ❖ Meslek, toplum tarafından kabul gören ve ahlak ilkelerine göre yapılan bir uğraşıdır.
- ❖ Meslek, belirli şartlara ve belirli kurallara göre yapılan bir uğraşıdır ve toplumda meşru bir gereksinime cevap verir.

Meslek kavramı ile ilgili bu açıklamalardan sonra meslek ile beraber anılan meslek düzeyi ve meslek grubu kavramlarını da açıklamak gerekmektedir. Meslek düzeyi, mesleklerin gerektirdikleri akademik yetenek seviyesi, formal akademik eğitim seviyesi ve mesleki faaliyetlerin karmaşıklık ve soyutluk seviyesi bakımından sistematik düzeni olarak tanımlanmaktadır (Kuzgun, 2000a: 4). Meslek düzeyi ile anlatılmak istenen o mesleğin toplum içindeki yeri ve prestijidir. Meslek grubu ise birbirine benzeyen etkinlikleri içine alan mesleklerin oluşturduğu alan olarak

nitelendirilmektedir. Örneğin, hemşirelik ve doktorluk aynı gruba dahil meslekler olup düzeyleri farklıdır (Kuzgun, 2000: 36).

Günümüzde iş ile meslek kavramları genellikle birbirine karıştırılmaktadır. Bacanlı (1995: 26)'ya göre meslek, bir kişinin hayatını idame ettirmek için yaptığı, kuralları toplum tarafından belirlenmiş ve belirli bir eğitim ile kazanılan sistemli faaliyetler bütünüdür. İş ise belirli bir işyerinde sürdürülen benzer faaliyetler grubudur. Tanımlarda da görüldüğü gibi iş ve meslek kelimeleri farklı anlama gelmektedirler. Ancak iş sözcüğü bazen meslek yerine kullanılmakla beraber daha çok gelip geçici olan mesleki etkinlikler için kullanılır. Fazla bir mesleki geçmiş ve eğitim istemeyen, kolaylıkla öğrenilebilen ve devamlı yapılmayan mesleki etkinlikler iş olarak nitelendirilebilir (Kulaksızoğlu, 1999: 183). Herhangi bir işin meslek olarak tanımlanabilmesi için bir katılma veya yönelişten başlanarak belirli bir gelişmeyi, uzmanlaşmayı ve kariyer kazanmayı içermesi gerekir. Örneğin; endüstri mühendisi olan bir birey aynı zamanda o işletmenin işletme müdürü olabilir. Bu bireyin mesleği mühendislik, uzmanlık alanı endüstri mühendisliği, işi ise işletme müdürlüğüdür. Bu birey işletme müdürlüğünden ayrılır ise sadece işi değişecek, mesleği değişmeyecektir (Aytaç, 2000: 32).

Yine meslek ile beraber anılan ve bazen meslek yerinde kullanılabilen kariyer sözcüğünün sözlük anlamı “çalışma hayatınca ilerleme sağlayıcı bir başarıya ulaşabilmek amacıyla insanın izlediği yol, süreç ya da çalıştığı alan” şeklinde tanımlanmaktadır (Demirbilek, 1994: 72). Gürüz ve Yaylacı (2007) ise kariyeri, hayat boyu devam eden işler dizisi veya seçilmiş olan meslek alanında ilerlemek, emeğinin karşılığını para kazanarak, daha fazla sorumluluk üstlenerek saygınlık ve statü elde etmek olarak tanımlanmaktadır. Kariyer, kimi insanlar için erken yaşlardan itibaren yapılan bir planlamanın sonucu iken, kimileri için ise süreçte şans faktörünün etkisi büyüktür. Kariyer, bireyin toplumsal kimliğinin oluşmasında etkili olduğu için önemlidir. Bireyin kariyerindeki kazanımlarla mesleğinde güç kazanması, bununla beraber maddî olarak da güçlü olmasıdır (Jahangirov, 2012: 23).

1.1. MESLEK SEÇİMİ VE ÖNEMİ

Meslek seçimi, kişinin seçtiği yani girmek istediği meslekler arasından birine karar vermesi ve buna hazırlanmak için çaba sarf etmesi olarak tanımlanmaktadır (Kuzgun, 2003: 5).

Öğrenim seçimi, meslek seçimi ve eş seçimi, hayatın üç önemli kararıdır. Bu üç karar, bireyin hayat tarzını ve bütün hayatının akışını temelden etkileyen kararlardır. Seçilen bir meslek, bireyin hayatı boyunca devamlı bir iş sahibi olup olmamasını; hayatı boyunca yaşayacağı çevrenin niteliklerini ve yerini; ailenin gelirini ve geçim tarzını, işini hoşlanarak yapıp yapmamasını; sorumluluk duygusu olan bir iş adamı olup olmamasını; hayattan genel olarak doyum sağlayıp, mutlu olup olmamasını belirleyecek derecede önemlidir. Bireyin seçtiği meslek onun bu meslekte başarılı olup olamayacağını yanında, ilerleyen dönemlerde iş bulup bulamayacağını, nerede ikamet edip, kim ile evleneceğini ve kimler ile etkileşimde bulunacağını belirler. Ayrıca Hoppock, gelecekteki istihdam sorunlarında, kişinin meslekteki başarısında, bireylerin mesleklerinden memnun olup olamamalarında ve toplumun insan gücü planlamasında lise dönemindeki öğrencilerin meslek seçimindeki rollerinin çok önemli olduğunu vurgulamıştır (Hoppock, 1957, aktaran: Tan, 1992: 122).

Yukarıda bahsedildiği gibi insanların hayatına önemli etkileri olan meslek sahibi olmanın temelinde bazı psiko-sosyal etmenler yer alır. Bunlar: İnsanın doğuştan sahip olduğu yetenekleri, potansiyeli ve gizil güçleridir. İnsan yaşam içinde bunları ortaya koymak, kullanmak ve geliştirmek ister. İşte sahip olunan bu yetenekleri kullanılabilir ve geliştirme olanağı sağlayacak alan, meslek alanlarıdır. İnsanlar çalışırken aynı zamanda bu yetenekleri ifade etme, güçlerini artırma fırsatı elde ederler. Böylece kişi var oluşunun anlamını yakalar. Sahip olduğu özellikleri ve güçleri kullanarak doyuma ulaşır. Kendisini, bir iş yaptığı ve üretime katkı sağladığı içinde daha değerli ve önemli hisseder, Böylece kendisine olan saygısı ve öz güveni artar. Toplum içinde faydalı olma, hizmet verme yoluyla toplumsal saygınlık sahibi olma söz konusudur. İnsan iş etkinlikleri içerisinde başkalarıyla etkileşimde bulunur, belirli rol ve görevler yoluyla sosyal kimliğini kazanır. O halde çalışmanın temelinde kişinin çok yönlü psiko-sosyal gereksinimlerinin karşılanması söz konusudur. İşte kişinin fizyolojik, psikolojik ve toplumsal gereksinimlerini karşılamada en önemli

araçlardan birisi durumunda olan meslek eğer doğru ve isabetli bir karar ile seçilebilmişse bu gereksinimlerin daha üst düzeyde karşılanması mümkün olabilir (Yeşilyaprak, 2006: 192). Bu bağlamda Mann, Harmoni ve Power karar vermenin öneminden şöyle bahsetmişlerdir: İnsan, doğumundan ölümüne kadar geçen süreçte, devamlı olarak karar vermesini gerektiren problemler ile karşılaşmaktadır. Bu bağlamda, karar verme gelişimsel bir olay olarak ele alınmaktadır. Verilen bu kararların niteliği ve niceliği, insanın içerisinde bulunduğu gelişim dönemine ve karar verilmesini gerektiren problemin özelliklerine göre değişmektedir. Mesleki karar verme süreci üst düzey bir çaba gerektirmektedir. İnsanlar daha fazla araştırma yapmaları ve daha fazla çalışma yapmaları gereken bir düşünce yapısına girmeleri için yönlendirilmelidir. İnsan gelişiminin her döneminde var olan karar verme, özellikle ergenlik çağında daha da önem kazanmaktadır. Uygun ve sağlıklı karar verebilme, sağlıklı bir ergen bireyin en önemli özelliklerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Ergenlik döneminde verilen kararlar, kişinin sağlığı, mesleği, psikolojik uyumu ve sosyal kabulü üzerinde yaşamı boyunca etkili olabilecek sonuçlara sahiptir. Ergenlik döneminde alınan kararlar yaşama yön verebilecek, genişletebilecek ve hatta sınırlandırabilecektir. 14-15 yaşlarındaki gençler problem durumlarına farklı çözümler bulabilme ve sorunlarını soyut olarak inceleyebilme yeterliliğine sahip olmaktadır (Mann ve diğ. 1989: 265).

1.2. MESLEKİ EĞİTİM

Mesleki eğitim, kişi, meslek ve eğitim öğretim sürecinde ortaya çıkmış olan üç boyutlu bir bütündür. Mesleki eğitim, bir toplumda yaşayan birey için ihtiyaç duyulan gereksinimlerin temin edilmesinde belirli bir meslek alanında bilgi, beceri ve tavır kazandıran ve kişinin yeteneklerini geliştiren bir eğitim öğretim süreci olarak tanımlanabilir (Alkan ve Doğan, 1976: 30). Ünsür (1998)'e göre ise: “bireyin iş hayatındaki belirli bir meslek alanında üretici olarak herhangi bir statü ile yer alabilmesi için gerekli asgari yeterliliğe ve genel meslek kültürüne sahip olmasını mümkün kılan eğitime mesleki eğitim denir.”

Carnoy'a göre mesleki eğitim; üretim faaliyetlerinin ortaya çıkabilmesi için kimi zaman resmi okullarda formal yollarla, kimi zaman da aile içinde ya da usta çırak ilişkisi içerisinde informal yollarla becerilerin transfer edilmesi sürecidir (Carnoy, 1994: 221). Avrupa Mesleki Eğitim Geliştirme Merkezi'ne göre ise mesleki

eğitim, insanların bir iş ya da çalışma alanında ihtiyaç duyulan bilgi, beceri ve yetkinlikleri edilebilmeleri amacıyla gerçekleştirilen az veya çok yapılandırılmış faaliyetlerdir. Mesleki eğitim; mekân, yaş, diğer karakteristik özellikler veya katılımcıların geçmiş niteliklerinden bağımsız olarak yürütülmektedir ve genel eğitimin birtakım unsurlarını da içerisinde barındırmaktadır. Mesleki eğitim özel olarak bir işe/mesleğe yönelik olarak yürütülebileceği gibi belirli bir mesleki alan için de yürütülebilmektedir ve hayat boyu öğrenme yaklaşımı içerisinde kilit öneme sahiptir (CEDEFOP, 2004: 13).

Eğitim sistemi içerisinde teori ve uygulama dersleri mesleki eğitimin ayrılmaz ve olmazsa olmazlarıdır. Teorik bilgilerin uygulama evresinde sınanarak değiştiği görülebilmektedir. Teorik bilgilere dayalı olarak uygulama yapılabilirdiği gibi uygulama dersleri ile de teorik bilgi farklılaşabilmektedir. Bu sebeple teori ve uygulama birbirinin ayrılmaz parçasıdır. Bilginin güvenilirliği uygulamaya konulup kanıtlanabilirliği sayesinde llebilmektedir. Bu sebeple modern eğitim düşünce sistemlerinde kişinin iş hayatına katılabilmesi mesleki eğitimin en önemli unsurlarındandır (Alkan ve Doğan, 1976: 30). Mesleki eğitim, bilgi, beceri ve tutum kazandırma yolu ile kişiye, bir veya birden fazla kategoride sınıflandırılabilir. Bu anlamda daha önceki senelerde uzmanlaşma ve farklılık oluşturan bilgiler sonraki dönemlerde her birey için önemli hale geldiğinde, meslekle alakalı olmaktan çıkıp genelleşmekte ve mesleki eğitim değil normal eğitimin bir parçası olmaktadır. Mesleki eğitim genel eğitimin bir parçası olarak düşünülebileceği gibi, mesleki eğitimde de genel eğitimden faydalanılması zorunludur. Bu şekilde ortaya çıkan meslek ile alakalı olanla arasındaki farklılaşmanın zamanla değişmesi durumu, mesleki eğitime de yansıtmakta ve mesleki eğitimin içeriği genel eğitim ile ilişkisini de devamlı kontrol etmeyi gerektirmektedir. Tüm zamanlar için geçerli olabilecek bir mesleki eğitim modeli oluşturmak yerine, meslek ile ilgili olan ve genel olan ilişkisi içinde kişilerin farklılaşmasının sınırlarını, verimli toplumsal, ekonomik ve teknolojik ereve içinde dinamik olarak tanımlamak ve yeniden kontrole açık olmak gereklidir (Aksoy, 1997: 56).

Mesleki eğitim; iş piyasasında kişilere belirli bir mesleği yapmak için ihtiyaç duyulan bilgi, beceri ve yetkinlikleri kazandırmayı amaçlar. Mesleki eğitim birey,

işletmeler ve toplum bakımından çok yönlü bir işleve sahiptir. Birey bakımından mesleki eğitim; teorik eğitim ile işletme arasında köprü kurarak kişiyi işgücü piyasasının gereksinimleri doğrultusunda donatır, iş bulma kapasitesini artırır ve iş hayatına hazırlar. İş hayatının ötesinde hayatın farklı yönlerinde de kişilerin gelişmesini ve sosyal hayatta aktif vatandaşlık becerilerini destekler. İşletmeler bakımından mesleki eğitim; işletmelerin verimliliğini, performansını, rekabet becerilerini, araştırma ve inovasyon kapasitesini güçlendirir. İş kalitesi ve çalışanların motivasyonunun yükseltilmesinde mesleki eğitimin büyük rolü vardır. Toplum bakımından mesleki eğitim, ekonomik büyüme, refah, yoksullukla mücadele, sosyal uyum ve sosyal yardımlaşmayı güçlendirir. Yaşadığımız ortamların ve kentlerin düzenli işlemesi ve değer kazanmasına katkı sağlayarak yaşam kalitesini artırır. Bunun dışında mesleki eğitim, istihdam ve sosyal politikaların merkezinde yer alır ve hayat boyu öğrenme stratejilerinin ana unsurudur (Kenar, 2009: 1).

Bu açıklamalar doğrultusunda mesleki eğitimin ana amacı, bireye iş piyasasında geçerliliği olan bir işe girebilmesi ve bu işte kariyer sahibi olabilmesi için gerekli olan temel davranışları kazandırmaktır. Mesleki ve teknik eğitimin verimliliğini etkileyen en önemli faktör, iş ile birey arasındaki uyumdur. Eğitimin verimli olması uyumun olumlu yönde olduğunu, olumsuz olması ise uyumun olumsuz yönde olduğunu göstermektedir (Sezgin, 2009: 1).

1960'lı yıllardan günümüze kadar bilim ve teknolojiye meydana gelen hızlı değişme ve gelişmeler sonucu, Türk sanayisi çok boyutlu bir yapıya ulaşmıştır. Ülkemizin kalkınma hedefleri doğrultusunda istenilen hızda gelişebilmesi için, sanayi ve iş çevrelerince ihtiyaç duyulan sayıda ve nitelikte, orta düzeyde meslek elemanlarının yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında, mesleki ve teknik eğitim ülkemiz için büyük önem arz etmektedir (Mays, 1960: 29). Ayrıca teknoloji ve hizmet alanlarında uluslararası ve iç piyasalarda kıyasıya bir rekabet vardır. Bu piyasada devamlılık sağlayabilmek için daha seri ve kaliteli üretime gereksinim duyulmaktadır. Yeni teknolojiler üretmek için de mevcut olanları etkili şekilde kullanabilmek için de emeğin kalitesinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu ise mesleki eğitimle mümkündür. Ucuz, kalifiyesiz işgücü ile düşük maliyetle üretim yaparak ayakta kalabilmenin dönemi artık geride kalmıştır. Bu sebeple mesleki eğitim ayrıca önem arz etmektedir (Ünsür, 1998: 25).

Mesleki eğitimin insan açısından öneminden ise Johansson ve Höjer şu şekilde bahsetmiştir: Dünyanın birçok ülkesinde dezavantajlı gruplarda bulunan insanlar için eğitim, yoksun şartlardan uzaklaşmanın bir yolu olarak görülmektedir (Johansson ve Höjer, 2012: 1135). Mesleki eğitim ise dezavantajlı insanların mesleki yetkinlik gerektiren mesleklere ulaşabilmesini kolaylaştırarak emek, arz ve talep arasındaki dengeyi sağlayan bir unsur olarak değerlendirilebilir (Corvalan-Vasquez, 1983: 369). Toplumsal farklılıkları dikkate almadan sürdürülen mesleki eğitim politikaları, bu farklılıkları devam ettiren ve yeniden üreten bir araç olarak çalışmaktadır (Aksoy, 2011: 91). Çelebi ve Gökmen (2017) de yapmış oldukları çalışmada Türkiye’de sosyo-ekonomik bakımdan alt seviyedeki ailelerinin çocuklarının mesleki eğitime devam ettiğini, varlıklı ailelerin çocuklarının ise özel okullarda eğitimlerini sürdürdüklerini ifade etmektedirler. Eğitimdeki eşitsizlikler, eğitimin toplumsal ayrışmayı üreten bir araç görülmesine neden olmaktadır. Avrupa’da ise mesleki eğitimin, “bilgi ekonomisinin” ve “öğrenen toplumun” geliştirilmesinde gereksinim duyulan ekonomik, emek piyasası, toplumsal ve bireysel faydaların elde edilmesine olumlu katkı sağlaması beklenmektedir. Mesleki eğitim birçok insan için, eğitimden iş hayatına ya da bir üst eğitime geçişin bir yoludur. Çalışan insanların teknolojik ve çalışma hayatındaki gelişmelere uyum sağlayabilmeleri için becerilerini geliştirmelerini sağlamaktadır. Girişimci insanlar bakımından mesleki eğitim; üretkenlik yeteneklerini geliştirmek ve uygulamalarını modernize etmek demektir. Hükümetler için; esnek ve gelişmiş bir yetenek sahibi beşerî taban yaratarak rekabet gücü, istihdam oranları, büyüme, eğitim seviyesi ve sosyal uyum seviyesini artırmak anlamına gelmektedir. Yaşlanmakta olan bir nüfus yapısına sahip Avrupa’da eski çalışanların yeteneklerinin güncellenmesi ve emek piyasasında daha uzun süre hizmet vermelerinin sağlanması önemlidir (Leney ve Green, 2005: 261-262).

Genç bir nüfusa sahip olan ülkemizde ise mesleki eğitim Avrupa Birliği ülkelerindeki serbest dolaşım hakkı ve insanların istihdamı bakımından nitelikli insan gücü yetiştirmek için daha da önem arz etmektedir. Ancak Türkiye’de var olan meslekî eğitim sistemine bakıldığında ise Avrupa Birliği’ne girişte ara eleman yetiştirmede yeterli eğitim olanaklarına sahip olmadığı, istihdam piyasasının ihtiyaçlarına uygun yeterlilikte insan gücü yetiştiremediği görülmektedir. Geleneksel

eğitim modeli temellendirilmiş olan Türk eğitim sisteminde sanayi ve okul iş birliği yeterince sağlanamadığından, meslekî eğitim büyük lde teoride kalmakta ve pratikte başarılı sonuçlar alınmamaktadır. Meslek eğitimden yükseköğrenime geçişin de zorlaşmasına bağlı olarak gençlerin büyük çoğunluğu genel eğitime ve yükseköğrenime ynelmemekte, bunun sonucunda da niversiteye gidemeyen gençler vasıfsız işçi olarak iş hayatına atılmaktadır. Bu insanlara yönelik olarak da meslek kazandırıcı çalışmalar olmadığı için kalifiye iş gücü sıkıntısı yaşanmaktadır (nsr, 1998: 32).

1.3. MESLEKÎ TURZM EğİTİM

Turizmin hem arz hem de talep tarafında insan, önemli bir faktördür. Günümüzde tketic dnden farklı olarak hizmette belirli seviyelerde kaliteyi aramaktadır. Kaliteli hizmetin alt yapısı ise eğitim ile sağlanmaktadır (Yağcı, 2001: 28). Eğitimi insan gücü; turizm sektöründe yer alan fiziki elemanlara etkinlik ve anlam kazandıran bir faktördür. Eğitimi insan faktörünün yeterliliği, turistlerin beklediği seviyede hizmet almasını sağlamaktadır. Öte taraftan turizmde uluslararası seviyede bir kalite rekabeti yaşanmaktadır. Rekabetin yoğun yaşandığı dünya turizm piyasalarına standartlara uygun ve kaliteli turistik mal ve hizmet üretebilmek için hem genel olarak toplumun turizmin önemini kavraması, hem de yeterli sayıda nitelikli eleman gereklidir. Nitelikli personelin yetiştirilebilmesi ise ancak kaliteli turizm eğitimi ile mümkündür (Olalı, 1983: 211).

Bir ülkenin ekonomik olarak kalkınması ve halkın refah seviyesinin yükselmesi eğitimi iş gücü ile sağlanabilmektedir. Mesleki turizm eğitiminde bu amaca yönelik olarak özellikle aşağıdaki konular önem arz etmektedir (z, 1994: 86):

- Turizm eğitimi sektöre yeterli ve nitelikli iş gücü sağlamak zorundadır.
- Sektörde uluslararası faaliyet gösteren işletmelerde istihdam konusunda aranan temel kriterlerden birisi de personelin nitelikli olmasıdır.
- Hizmet sektöründe sadece üretim sırasında değil, pazarlama, reklamasyon ve satış aşamasında da yetenekli ve bilgili kişilere gereksinim duyulmaktadır.

- Meslek eğitimi, kalite ve ekonominin gelişmesi arasındaki ilişki kaliteli turizm eğitimini zorunlu hale getirmektedir.
- Turizm işletmelerinin maliyetlerinin azalması ve verimliliğin yükselmesi için personel kalitesini artıracak turizm eğitimi zorunludur.
- Turizm eğitimi, sadece işletmelerde çalışan personel için değil, aynı zamanda turizm eğitiminde görev alacak kişilerin eğitiminde de gereklidir.

Turizm eğitimi; emek yoğun turizm sektöründe verimliliğin artırılmasını, turistlere kaliteli hizmet verilmesini ve turizm çalışanlarının yetki, yetenek ve sorumlulukları arasında dengeyi sağlayacak davranışların kazanılmasını içeren süreci kapsamaktadır. Çok sert rekabetin yaşandığı uluslararası turizm piyasasında, turizm bilincinin oluşturulması ve kalifiyeli personelin varlığı gerçekçi ve kaliteli bir eğitim ile sağlanabilecektir. Eğitim almış personelin diğer sektörlerde olduğu gibi turizm sektöründe de hizmet kalitesinin yükseltilmesine ve işletme değerinin artırılmasına, büyük katkı sağlayacağı bir gerçektir (Timur, 1992: 49).

Turizm eğitimi; toplum düzeyinde turizm eğitimi ve mesleki turizm eğitimi olarak ifade edilmektedir. Toplum düzeyindeki turizm eğitimi, toplumda turizm anlayışını yerleştirmek, turizmin yaratıcı kaynaklarını muhafaza edebilecek sevgiyi ve anlayışı geliştirmek, turistlere karşı adil ve dürüst hizmetin ahlak ve terbiyesini vermek, gerçek saygıya ve samimi misafirperverliğe dayanan bir davranış biçimini oluşturmak amacıyla yapılmaktadır (Türkseven, 2012: 61). Mesleki turizm eğitimi ise turizm sektörünün gündeminde olan eğitilmiş kalifiye eleman sorununu azaltmak ve ülkemizin kitle turizmine yönelmesi ile ortaya çıkan kaliteli hizmet anlayışının sektörde oluşmasını sağlamak amacıyla yapılır (Ural ve Pelit, 2002: 219).

Ülkemizde turizm eğitimi, 1953 yılında Milli Eğitim Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın işbirliği ile İzmir ve Ankara Ticaret Liselerinin bünyesinde Turizm Meslek Kurslarının faaliyete geçirilmesi, bir kaç turizm derneğinin de tercümanlık kurslarını açmalarıyla başlamış, günümüze kadar da kademeli olarak gelişme göstermiştir. Günümüzde turizm mesleğine yönelik eğitim örgün ve yaygın olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilmektedir. Örgün turizm eğitimi veren öğretim kurumları, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde mesleki turizm eğitimi veren okullardan oluşmaktadır. Yaygın turizm eğitimi ise

gerek resmi gerekse özel kurumlar tarafından verilen kısa süreli mesleki kurslar niteliğinde bir görünüm arz etmektedir (Ünlüöner ve Boylu, 2005: 15). Ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'nde ve Mesleki Eğitim Merkezleri'nde verilmektedir. Bu okullarda Konaklama ve Seyahat Hizmetleri ve Yiyecek İçecek Hizmetleri alanlarında eğitim verilmektedir. Türkiye genelinde 590 okulda Yiyecek İçecek Hizmetleri alanı 189 okulda ise Konaklama ve Seyahat Hizmetleri alanında eğitim verilmektedir (MTEGM, 2019). Yükseköğretim düzeyinde turizm eğitimi ise ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora programlarında; “konaklama işletmeciliği”, “turizm ve otelcilik”, “turizm işletmeciliği”, “otel yöneticiliği”, “turizm işletmeciliği ve otelcilik”, “turizm rehberliği”, “turizm yönetimi”, “mutfak yönetimi”, “yiycek içecek işletmeciliği”, “seyahat işletmeciliği”, “seyahat işletmeciliği ve tur operatörlüğü”, “seyahat ve tur işletmeciliği”, “gastronomi ve mutfak sanatları”, “rekreasyon yönetimi” vb. isimler ile yürütülmektedir (Boylu ve Arslan, 2014: 83).

2. MESLEKİ TURİZM EĞİTİMİNDE ALAN SEÇİMİ

Ortaöğretim Kurumları Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği'ne göre, 9. sınıf derslerini başarı ile tamamlayıp bir üst sınıfa geçmeye hak kazanan öğrenciler kişisel ilgi, istek, yetenek ve ders başarılarına göre öğrenim görmekte oldukları okul türüne göre alanlara yönlendirilirler. Meslek seçiminin de temelini oluşturan bu seçim öğrencinin ve velinin görüşü alınarak ilgili okul tarafından yapılır. Seçilen bu alan öğrencinin üniversitede okuduğu bölüm ve gelecekteki sahip olacağı mesleğin temelini oluşturmaktadır. Belirtilen yönetmeliğin 10. maddesine göre alan seçimi 9. sınıfın sonunda yapılmaktadır. Fakat öğrencinin alan seçiminin 9. sınıf sürecinde şekillenmesi gerekmektedir. Öğrenci 9. sınıf sürecinde hem alanları tanımaktadır hem de öğrencilerin bu dönemde almış olduğu notların ağırlıklı ortalamasının baraj puanı geçmesi gerekmektedir. Yani öğrenci 9. sınıf sürecinde seçeceği alanı belirlemeli ve dönem sonu ağırlıklı ortalamasını bu baraj notuna yükseltmelidir (MEB, 2004).

Turizm meslek liselerinde yiyecek içecek hizmetleri ve konaklama ve seyahat hizmetleri olmak üzere iki alan bulunmaktadır. Yiyecek içecek hizmetleri alanının altında mutfak, servis, pastacılık, bar ve hosteslik dalları vardır. Bu alandan mezun olan öğrenciler konaklama işletmelerinin yiyecek-içecek bölümünde, pastanelerde,

restoran, kafeterya gibi yiyecek-içecek işletmelerinde ve ulaşım sektörünün yiyecek-içecek bölümlerinde çalışabilmektedir. Konaklama ve seyahat hizmetleri alanının ise ön büro, kat hizmetleri, rezervasyon ve operasyon gibi dalları vardır. Bu alandan mezun olan öğrenciler konaklama işletmelerinde, seyahat acentelerinde, tur operatörlerinde görev alabilmektedir (MEGEP, 2011: 5).

2.1. ALAN SEÇİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Birey, doğuştan kendisinde var olan yeteneklerine göre bir eğitim tercihi yapması gerekirken, kendisini bulunduğu sosyal çevrenin tercihlerine ve toplumun kültürel değerlerine göre hareket etmek zorunda hissetmektedir. Bu sebeple birey mesleğine yön verecek eğitimini seçerken sosyal çevresinin baskısı altında kalmaktadır (Erkal, 1978: 104). Bu önemli süreçte sosyal çevrenin baskısından kurtulup alan seçiminde öğrencinin kişisel ilgi, istek, yetenek ve mesleki tercihlerine dikkat edilmelidir. Her insanın kendine has özellikleri vardır ve birbirlerinden farklılardır. Anne ve babaları aynı olan kardeşlerin bile bazen kalıtsal özellikleri farklı olabilmektedir. Ayrıca insanlar içerisinde bulunduğu çevrenin özelliklerine göre de farklılaşabilmektedir. İnsanın fiziksel, biyolojik ve davranışsal özellikleri, yetenekleri, ilgi, tutum, kültürel değerleri, tercihleri ve beklentileri, aile yapısı, sosyo-kültürel ve ekonomik özellikleri, eğitim anlayışı, gibi özellikler bireyin alan seçimi üzerinde etkili olabilmektedir (Yeşilyaprak, 2006: 192).

2.1.1. Kişisel Özellikler

Başlangıçta çok genel ve bulanık olan tercihlere sahip olan birey, gelişim döneminin özelliklerine uygun olarak kendisini ve çevresini tanıdıkça daha akılcı değerlendirmeler yapabilir, daha gerçekçi kararlar alarak uygulayabilir (Kuzgun, 1986: 150). Öğrencilerin alan seçimini etkileyen başlıca kişisel özellikleri cinsiyet, yaş ve yetenek olarak öne çıkmaktadır. Aşağıda bu faktörlere sırasıyla yer verilmektedir.

Bireyin cinsiyeti alan seçimi sürecinde oldukça etkilidir. Doksanlı yıllardan günümüze kadınların daha aktif hale gelmesi ve iş hayatında yer edinmelerine rağmen, halen bazı işlerin ‘kadın işi’ bazı işlerin ise ‘erkek işi’ olduğu savunulmaktadır. Erkeklerin yapmış olduğu işler daha karmaşık ve teknik bilgiye dayalı, getiri ve statü olarak ise daha yüksektir. Kadınların işleri ise tersine daha

düşük gelirlili ve daha düşük statüdedir (Bee, 1994: 348). Öğrenciler seçimlerini yaparken cinsiyetlerine ve kültürel değerlerine uygun olarak seçim yapmaya özen gösterirler.

Alan seçiminde kişinin yaşı ve bulunmuş olduğu gelişimsel süreç de cinsiyet gibi büyük öneme sahiptir. Gelişimsel sürecin her döneminde var olan seçim yapma özellikle ergenlik döneminde bireyin geleceği adına daha da önem kazanmaktadır. Bireyin kişiliğine uygun meslek seçebilmesi ve buna göre karar alması sağlıklı bir ergenin en önemli göstergelerindedir. Bu dönemde verilen kararlar bireyin gelecekteki sahip olacağı mesleği kadar sağlığı, psikolojisi ve toplum içindeki statüsü içinde büyük öneme sahiptir. 14-15 yaşlarındaki ergenler karşılaştıkları problem durumlarında farklı çözüm yolları bulabilmekte ve bu problemlere soyut yaklaşabilmektedirler (Mann ve vd. 1989: 265). Yaşları daha büyük olan ergenler, küçük yaşta olanlara göre daha çok seçenek oluşturabilmekte, gelecekle ilgili çıktılara daha fazla önem vermekte, daha fazla araştırma yapmakta ve uzmanlardan almış oldukları tavsiyelerin doğuracağı sonuçlara önem vermektedirler (Kuzgun, 2003: 44).

Alan seçiminde önemli olan bir diğer kişisel özellik ise yetenektir. İnsanların birçok meslek veya iş alanına karşı çoğu zaman kendilerinin de fark edemedikleri yetenekleri vardır. Sahip olunan bu yeteneklerin farkına varılarak bilinçli olunması kişinin hangi mesleğe yönelmesinin kişi adına daha faydalı olacağını tespit edilmesinde büyük öneme sahiptir. Bu yetenekler, profesyonelce uygulanan yetenek testleri aracılığıyla ölçülmekte ve ortaya çıkan sonuçlar diğer faktörlerle karşılaştırılıp, kişinin meslek seçimi için bir değerlendirme yapılması ve bir karara varılması için dayanak oluşturmaktadır (Doğan, 1990: 98). Kişinin mesleğinde başarılı ve mutlu olabilmesinin en önemli faktörü, sahip oldukları yeteneklerin, mesleğin gerektirdiği yeteneklerle uyuyor olmasıdır. Bu yüzden alan ve meslek seçimi sürecinde seçilmek istenen mesleğin gerektirdiği ilgi ve yetenekler iyi araştırılmalı, mesleği seçecek kişinin bu yeteneklere ne düzeyde sahip olduğu bilinerek karar verilmelidir (Vurucu, 2010: 2).

2.1.2. Mesleğin Özellikleri

Bireyin meslek seçimini etkileyen faktörlerden bir diğeri ise mesleğin sahip olduğu özelliklerdir. Bu özellikler mesleğin çalışma şartları, çalışma saatleri, maddi getirisi, istihdam olanakları, kariyer olanakları vb. faktörlerdir. Bu faktörleri araştırıp o mesleğe yönelmek isteyen bir öğrencinin ayrıca her mesleğin gerektirdiği ve olmazsa olmazı olan bazı özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bu bakımdan aynı mesleğe sahip olan kişiler, var olan özellikleri bakımından birbirine benzemektedirler ve diğer meslekleri yapan kişilerden bu özellikler sayesinde ayrılırlar. Meslek liselerinde alan seçimi öğrenci ile bir mesleği eşleştirmekten ve öğrenciye mesleğin gerekliliklerini kazandırmadan ibaret bir süreçtir. Bir kişinin sahip olduğu özellikler seçeceği mesleğin özelliklerini ne kadar karşılıyorsa o kişi mesleğinde o kadar başarılı olacaktır (Kuzgun, 2003: 71).

2.1.3. Aile Tutumu

Meslek seçiminin yapıldığı gençlik döneminde öğrencinin ailesine çok önemli görevler düşmektedir. Ebeveynler gence sürekli tenkitlerde bulunarak arsızlaştırmak yerine, ona hoşgörü göstererek ve anlayışla yaklaşarak ona güven vermelidir (Elmacıoğlu, 2004: 47).

Anne babaların yalnızca aile ilişkilerinde sergiledikleri demokratik, otoriter ve kabul edici gibi tutumları değil, mesleki gelişimini destekleyici tutum ve davranışları da çocuklarının mesleki gelişim süreçlerini ve mesleki karar verme davranışlarını etkileyebilir (Feldman, 2003: 499). Ebeveynler meslek seçim sürecinde yetenek, ilgi, kültürel değerler gibi faktörler ve meslekler hakkında bilgi sahibi oldukça öğrencinin mesleki seçimi açısından daha olumlu tavırlar sergilemektedirler (Vurucu, 2010: 27).

Velinin öğrenciden beklentisi öğrencinin sahip olduğu yeteneklerden yüksek olunca öğrencinin hevesi kırılır. Öğrenci velisini hayal kırıklığına uğrattığını düşündüğü için yeni denemeler yapmaktan kaçınır. Veli ve öğretmenlerin başarı beklentilerini karşılamada güçlük çeken öğrencilerin olumsuz benlik geliştirdiği ve ders başarılarının daha da düştüğü gözlemlenmektedir (Can, 1992: 16).

3. MESLEKİ OLGUNLUK

Mesleki olgunluk bireyin gerçekçi bir şekilde meslek seçebilmesi için sahip olduğu bilgi ve yeteneklerin boyutu olarak tanımlanabilir. Sahip olduğu bu yetenekler sayesinde birey meslek seçmesi gerektiğinin farkına varır ve meslek seçme sürecinde tutarlı ve gerçekçi olma düzeyini de yansıtır (Levinson vd. 1998: 475). Super'e göre ise mesleki olgunluk, bireyin mesleki seçim yapmaya başladığı çocukluk döneminde yer alan fantezi evresinden başlayıp, çalışma yaşamının sona erdiği emeklilik dönemine kadar devam eden mesleki gelişim sürecinde ulaştığı noktadır. Bu olgunluğu kazanmak ise, her bir mesleki gelişim evresinde tipik ve olmazsa olmaz olan problem çözme yaşantıları ile karşılaşmak ve bir sonraki basamakta karşılaşılabilecek problemlerle baş edebilme becerisini kazanabilmek demektir. Birey her bir mesleki gelişim basamağında karşılaştığı bu problemler ile baş edebildiği sürece mesleki olgunluğu kazanabilmiş sayılır (Kuzgun ve Bacanlı, 2017: 3). Bireyin mesleki olgunluğu kazanabilmesi için kendi kişisel özelliklerini iyi bir şekilde tanıması, meslekler hakkında yeterli bilgiye sahip olarak, bu doğrultuda meslek seçimini yapması ve meslek seçimi sürecinde vereceği bu kararı gerçekleştirmek için gerekli adımları atması gerekir (Dölek, 2008: 111).

Super (1963), mesleki gelişim evreleri, mesleki olgunluk ve mesleki gelişim görevlerinin birbiri ile ilişkili olduğunu belirterek, bireyin mesleki gelişimini dönemlere ayırmış ve her dönem için gelişim görevleri tanımlamıştır. Bu mesleki gelişim görevlerini başarı ile tamamlayan birey mesleki olgunluk kazanmış sayılır, doğru ve akılcı meslek seçimi yapabilmeye hazırdır denebilir. Super (1963) mesleki olgunluk kavramını ise; bireyin yukarıda bahsedilen dönemlerden ilki olan araştırma evresinden son evre olan çöküş evresine kadar geçen süreç içerisinde mesleki gelişim doğrultusunda ulaşabildiği nokta olarak tanımlamaktadır (Bacanlı, 1995: 28).

Savickas'a (1984) göre mesleki olgunluk, meslek ile ilgili durumlarda bilgi sahibi olmaya ve uygun tercihler yapmaya hazır olmadır. Mesleki olgunlukta hazır bulunuşluk durumuna değinen bir diğer tanım ise şöyledir: Powell ve Luzzo (1998), mesleki olgunluğu; bireyin mesleki tercihlerini mesleki tutumları ve karar vermeye ilişkin bilgileri üzerinde temellendirerek yapmaya hazır olması olarak tanımlamaktadır. Niles ve Haris-Bowlsbey ise mesleki olgunluğu, "bireyin mesleki

karar verme sürecinde, kendi yetenek, ilgi ve değerleri hakkında farkındalık kazanması ve meslekler ile ilgili bilgi sahibi olması; kendi kişisel özellikleri ve içinde bulunduğu durumla uyumlu olan meslek ve iş alanlarını belirlemesi ve hedeflerine ulaşmak için gerekli adımları atmaya hazır olmasıdır” şeklinde tanımlamaktadır (aktaran Dölek 2008: 108).

Mesleki olgunluk kişinin bulunmuş olduğu gelişim evresinde kendi yaşı ile paralel olarak mesleki yeterlilikleri yerine getirebilmesidir. Örneğin, liseden mezun olacak bir öğrencinin beceri, istek, ilgi ve gereksinimlerini bilmesi ve kendi özelliklerine uygun bir mesleği tercih etmiş ve bu meslek ile ilgili ayrıntılı bilgi sahibi olması gerekir. Eğer öğrenci bunları başarabilmiş ise mesleki olgunluğa kavuşmuş demektir. Meslek seçimi için mesleki olgunluk kavramı bu sebeple çok önemlidir (Kuzgun,1997: 28).

Mesleki olgunluk gencin meslek seçimi döneminde karşılaştığı zorluklarla başa çıkma yöntemi ve genel olgunluğuna yansımasıdır. Kişi, her mesleki gelişim basamağından başarılı bir şekilde geçtikçe bu onun mesleki başarısına da yansır. Ancak, kendisinden beklenen mesleki olgunluğa ulaşabilmesi, okula başlamadan önce almış olduğu eğitimden sonra her bir dönemde (ilköğretim ve lise yılları) kendisinden beklenen mesleki gelişim görevlerini üstlenmesi ve başarması ile mümkündür (Yeşilyaprak, 2006: 248).

Crites (1974), Super’in geliştirdiği mesleki olgunluk boyutları üzerinde yaptığı çalışma sonucunda mesleki olgunluğun, mesleki tercihten ibaret olmadığını, daha kapsamlı ve daha önemli olduğunu ortaya koymuştur. Crites mesleki olgunlukta, bireyin mesleki tercihleri ile ilgili tutumlarını, ihtiyaçlarını, planlama faaliyetlerini, becerilerini ve mesleki yeteneklerinin gelişimini öne çıkarmaktadır. Crites bu araştırma sonucunda “Ergenlikte Mesleki Olgunluk” kuramını geliştirmiştir. Bu kuramı temel alarak mesleki olgunluk düzeyinin belirlenmesine ilişkin birçok araştırma yapan Crites, yapılan mesleki tercihlerin gerçekçi olmasında en önemli nokta olan tutum ve yeterlilikler tarafından mesleki olgunluk düzeyini belirlemek üzere “Mesleki Olgunluk Envanterini” geliştirmiştir. Crites bu envanterde ergenlikte mesleki davranışları olgunlaştıran altı boyuttan bahsetmiştir. Bunlar (Bacanlı, 1995: 37):

- Mesleki tercihlerin tutarlı olması
- Mesleki tercihlerin içeriği
- Mesleki tercihlerin realitesi
- Mesleki tercihlerin yeterliliği
- Mesleki tercihlerin süreci
- Mesleki tercihlerin tutumları

Mesleki olgunluk kavramı yukarıda da belirtildiği gibi mesleki gelişim ve mesleki gelişim görevi kavramlarının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu yüzden mesleki olgunluğu ortaya çıkaran mesleki gelişim görevinin tanımının yapılması gerekmektedir. Bireylerin içinde buldukları mesleki gelişim döneminde başarması gereken mesleki gelişim görevlerini Super ve arkadaşları şöyle tanımlamıştır. “Mesleki gelişim görevi, hayatın belli bir aşamasında ortaya çıkan, iş faaliyetlerine katılma ve bu faaliyetler için hazırlık aşamasında sosyal bir gruba dahil olan bireyin göstermesi beklenen, düzenli bir dizi davranıştan oluşan görevleridir (Akbalık, 1974: 990).

3.1. MESLEKİ GELİŞİM KURAMLARI

Meslek seçme sürecinde dört ana bakış açısı mevcuttur. Bunlar: gelişimsel, benlik, kişilik ve ihtiyaç kuramlardır.

Gelişimsel kuram, insanın hayatı boyunca yapacağı meslek seçimi süreci, bunun aşamaları ve meslek hayatı üzerinde durmaktadır. Gelişimsel kuram bireysel farklılıklara karşı duyarlılığı gerektirmektedir. Gelişimsel kuramın öncüsü Eli Ginzberg mesleki karar verme sürecini fantezi, geçici ve gerçekçi olmak üzere üç dönem olarak belirtmektedir. Bu süreçlerin her biri kişinin hayatı boyunca sahip olduğu dürtülerini ve ihtiyaçlarını meslek seçimine dönüştürmesi açısından farklılaşmaktadır (Nelson-Jones, 2003: 142-143).

Fantezi döneminde, çocuk hayalci ve keyfi bir şekilde hayati gerçekleri hesaba katmadan yetişkinliğinde yapmak istediği mesleği düşünür. Geçici seçimler döneminde ise ergenlik çağında olan birey ilgi, kapasite ve değerlerinin farkında olarak hoşlandıkları farklı mesleklere yönelmektedirler. Gerçekçi seçimler dönemi

keşfetme, billurlaşma ve belirleme aşamalarına ayrılmaktadır. Artık olgun bir birey olmaya başlayan üniversite öğrencisi keşfetme aşamasında meslek seçimine yardımcı olacak yaşantılar edinmeye çalışır. Billurlaşma aşamasında daha önceki seçim dönemlerindeki birikimleri üzerinde düşünür ve belirleme aşamasında seçim alanını planlar (Nelson-Jones, 2003: 144).

Super'in savunduğu benlik kuramına göre meslek seçimi, bireyin çevre ile etkileşimi sonucunda oluşan bu benlik algısının bir mesleğe yansımadır (Yeşilyaprak, 2006:198). Çocuk çevresinde bulunan kişilerin ortaya çıkardığı, toplumsal ve ruhsal davranışların ve söylediği sözlerin etkisinde kalır. Bu etkilere uygun tepkiler vermeye çalışır. Bu sayede kabiliyetlerinin farkına varır ve bunları geliştirir. Çocuğun sahip olduğu şahsiyet özellikleri bulunduğu çevrenin özelliklerini büyük ölçüde yansıtır (Akdeniz, 1990: 154).

Super mesleki gelişim sürecinde benlik kavramına etki eden üç unsurdan bahsetmiştir. Bunlar; oluşma, geçiş ve tamamlama süreçleridir. Bireyde bebeklik çağından itibaren yaşam boyu sürecek bir benlik kavramı oluşmakta ve gelişmektedir. Benlik kavramının oluşması ve gelişmesi insanın keşfetme özelliği ile sürmektedir. Birey yetenekleri ve özelliklerini yaptığı etkinlik ve faaliyetler ile keşfeder. Yaptıklarına ilişkin ailesi ve çevresinden almış olduğu tepkileri değerlendirerek bir benlik algısı geliştirir. Oluşturduğu bu benlik algısı zamanla mesleki terimlere dönüşür ve kendi benlik algısına uygun mesleğe yönelme süreci oluşur (Nelson-Jones, 2003: 148).

Kişilik kuramını öne süren Holland, insanların farklı kişilik yapıları olduğu için yetenek, ilgi, amaç ve tutumlarının da farklılık gösterdiğini ve meslek seçiminde bu etkenlerin ön planda çıktığını öne sürmektedir. Holland, bir bireyin yaptığı iş kişilik özelliklerine ne kadar uygun ise o insanın o kadar başarılı ve iş doyumunun yüksek olacağını savunmuştur. Eğer kişi kişilik özelliklerini yani değerlerini, ilgilerini ve yeteneklerini iyi bir şekilde tanıyabilirse yapacağı meslek ile ilgili daha sağlıklı karar verebilecektir (Robbins, 1994: 79).

Holland ayrıca kişilik özelliklerini dikkate alarak seçim yapan bireylerin başarısının üst seviyelere ulaşacağını ifade etmiştir. Örneğin, gerçekçi kişiliğe sahip bireyler doğa ile ilgili olan çiftçilik ve ormancılık mesleğine, geleneksel kişiliğe

sahip olan kişiler ise muhasebe, yönetim ve ekonomi gibi işlere daha yatkın olurlar. Holland'ın bu kuramı ile ilgili yapılan araştırmalar, kişilikle meslek seçimi arasında iyi bir uyum olduğunu ve kişiliğin en iyi meslek seçimi belirleyicisi olduğunu ayrıca bu şekilde mesleki tercih yapan bireylerin meslek değiştirme ihtimallerinin çok düşük olduğunu göstermiştir (Can, Akgün ve Kavuncubaşı, 1995: 92).

Çocuğun ihtiyaçlarını karşılama yöntemleri onun ilgi, tutum ve becerilerinden hangilerini geliştireceğini belirler. Ebeveynler tarafından hiç karşılanamayan veya düşük düzeyde karşılanan psikolojik ihtiyaçlar birer güdü haline gelir. Bunun sonucunda aile ortamında sevgi ihtiyacı karşılanamayan sevgi ihtiyacına muhtaç olan kişi nesnelere ya da bu ihtiyacı karşılayabilecekleri insanlarla uğraşabilecekleri meslekleri seçmeyi tercih ederler (Kuzgun, 1988: 93).

3.2. MESLEKİ OLGUNLUK BOYUTLARI

Mesleki olgunluk hakkında yapılan çalışmalar mesleki olgunluğun her bireyde farklı düzeyde olabileceğini ortaya koymuştur. Yani aynı yaş ve gelişim döneminde olan bireyler farklı mesleki olgunluk düzeylerine sahip olabilirler. Super, mesleki olgunluğun oluşmasında bireylerin geleceğe bakabilmeleri, zamanı tasarımılaştırabilmeleri, başarabilmeleri gereken gelişim görevleri hakkında bilinçlenebilmeleri, vermiş oldukları kararların, davranışlarının ve planlarının sorumluluklarını kabul edebilmeleri, eğitsel ve mesleki olanaklar gibi etmenlerin belirleyici olduğunu belirtmiştir (Ülkü, 1976: 58).

Super ve Overstreet (1960) bireyin ergenlik dönemi sürecinde, mesleki olgunluğa ilişkin beş boyut olduğunu belirtmişlerdir. Aşağıda bahsedilen bu beş boyutu incelerken “Gencin Mesleki Olgunluğa ulaştığını anlamamız için onda hangi davranışları gözlemeliyiz?” sorusunu kendimize sormalıyız (Yeşilyaprak, 2002: 248).

Mesleki olgunluğun boyutları;

Birinci Boyut (Meslek seçimine Planlı Yöneliş):

Bu boyutta bireyler mesleki seçimleri ile ilgili düşünmeye başlarlar. Birey her insanın bir mesleğe sahip olması gerektiğinin farkına varır ve bu sebeple kendisinin de bir seçim yapması gerektiğini kabullenir. Bu gerekliliğin bilincinde olarak planlı

bir şekilde konuya odaklanması gerektiğinin farkına varır (Yeşilyaprak, 2002: 248). Osipow (1973), bu boyutu bireyin başarması gereken mesleki gelişim görevlerini yerine getirebilmesi ve kariyere ilişkin zorlukların üstesinden gelebilmesi için mevcut kaynaklardan yararlanabilme becerisini de ortaya koyan bir boyut olarak değerlendirmiştir (Themba, 2010: 26).

İkinci Boyut (Mesleki Bilgilerin Belirginleşmesi ve Planlama Yapma):

Birey mesleki seçim yaparken mesleklerin gerektirdiği kriterleri, yetişme tarzlarını, çalışma koşullarını ve yapması gereken görevleri hakkında bilgi edinmeli ve neyi ne zaman ve nasıl yapacağı konusunda atması gereken adımları belirlemelidir (Kuzgun, 2000: 177). Birey olgunlaştıkça mesleklere ilişkin sahip olduğu bilgilerin daha doğru ve gerçekçi olması beklenir. Bu boyutta; kariyere ilişkin bilgi sahibi olma konusunda iyi gelişmiş bir bilişsel yeteneğe sahip olan genç, sahip olduğu bu kariyer bilgisini uygulayabilecek ve belirli bir alanda kariyer tercihini billurlaştırabilecek düzeyde görülmektedir (Themba, 2010: 27).

Üçüncü Boyut (Meslek Tercihlerinin Tutarlılığı):

Bu boyutta bireyin yapmış olduğu mesleki tercihlerin tutarlılığı ile genellikle yapmış olduğu tercihlerin değişmediği ve sabit olduğu kastedilir. Belirli bir mesleğe ilişkin ders içi ya da ders dışı etkinliklerin seçiminde tutarlılıkta bu tutumun davranışlara yansımış halini belirtir (Kuzgun, 2000: 177). Birey tek ve kesin bir meslek üzerinde kararını vermese de, belirli alanlara yönelen bu alanlarda tercihlerini belirginleştirmelidir. Örneğin; genç bazı tercihlerini sosyal alanlara yönelik, bazı tercihlerini fen ve edebiyat alanına yönelik olarak belirginleştiriyorsa bir tutarlılık göstermiyor demektir (Yeşilyaprak, 2002: 249).

Dördüncü Boyut (Özelliklerin Billurlaşması):

Mesleki olgunluğun bir diğer boyutu da mesleki tercihlere uygun yetenek, ilgi ve kişilik özelliklerinin belirginleşmesidir. Bu boyutta ergenin, kendisini yaşatlarından ayıran psikolojik özellikleri billurlaşmaya başlar. Bu özellikler zekâ, yetenek, ilgi, tutum ve değerler gibi özelliklerdir. Ergenlerin mesleki tecrübeleri de farklılık gösterir. Kimisi yazın yarı-zamanlı bir işte çalışırken, kimisi çalışmak istemez. Çalışacakları işyerlerini bazıları kendisi araştırıp bulur, bazıları ise ailesinin

yardımı ile bulur. 9. Sınıf öğrencileri artık bağımsız bir birey olarak meslek davranışlarını sergilemeye başlamalıdır. Bireyin mesleki bağımsızlığının ölçütleri:

- a. İşin kaynağı, ya da mesleğe sahip olma koşulları,
- b. mesleğin kapsamı (aile, arkadaş, yabancılar),
- c. meslekte denetim (bağımsız etkinliklerin derecesi),
- d. meslek düzeyi ya da görevlerin karmaşıklığı,
- e. Deneyim, süre ve işlerin sayısı olarak sıralanabilir.

Super'a göre ergenlik sırasında bu beş alanın hepsinde bağımsızlık sergilenmelidir (Lee, 2001: 43).

Beşinci Boyut (Meslek Tercihlerinde Akılcılık):

Gencin meslek seçiminde durumu mantıklı olarak değerlendirmesi (kendi özellik ve koşulları ile mesleklerin niteliklerinin) ve akılcı bir yol izlemesi beklenir. Bu konu üzerinde düşünüp çaba harcaması ve buna göre davranması olgunluk derecesini gösteren bir ölçüttür (Yeşilyaprak, 2002: 249). Bu boyut belirlenen hedefe kararlı adımlarla ilerlemeyi içerir (Kuzgun, 2000: 177).

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL MODEL VE HİPOTEZLERİN GELİŞTİRİLMESİ

1. MESLEKİ EĞİTİMDE ALAN SEÇİMİ İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Alan seçimi ile ilgili literatür incelendiğinde konunun az sayıda çalışma tarafından ele alındığı görülmektedir. Aşağıda detayları verilen çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde meslek seçimini etkileyen faktörlerin üç grupta toplandığını söylemek mümkündür. Bunlar: ailenin özellikleri, öğrencinin özellikleri ve mesleğin özellikleridir. Ailenin özellikleri kapsamında genellikle ailenin ekonomik durumu, ebeveynlerin eğitim seviyesi ve ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumu ele alınmıştır. Öğrencinin özellikleri kapsamında cinsiyeti, genel zeka düzeyi, yetenekleri ve arkadaş çevresi değişkenleri ele alınırken mesleki özellikler

kapsamında ise mesleğin getirdiği kazanç, prestij ve mesleğin özellikleri inceleme konusu yapılmıştır.

Aytekin (2005), lise öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen ekonomik ve kültürel faktörlerin çok çeşitli olduğunu ancak asıl olarak aile tutumu, ailenin ekonomik durumu ve eğitim seviyesi, öğrencinin arkadaş çevresi, mesleğin getirdiği maddi kazanç, mesleğin ilgi ve yeteneklere uygun olması gibi etkenlerin belirleyici olduğu gözlemlenmiştir. Berdan (2008) ise “Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğretmen ve Öğrencilerin Yeteneklerinin Alan ve Meslek Seçimine Etkileri” isimli çalışmada, çoğunlukla öğrencilerin alan seçimlerinde yetenekleriyle ilgili bir alan seçemedikleri, bunun sebebinin ise mesleki rehberliğin yetersiz ya da hiç yapılamamış olması sonucuna ulaşmıştır.

Bozkurt (1993), “Genel Lise ve Meslek Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Yönelimlerini Etkileyen Faktörler” isimli çalışmada; öğrencilerin mesleki seçimlerinin genel zeka düzeyleri ile ilişkili olduğu bulgusuna rastlamıştır. Bu çalışmada, genel yetenek düzeyi orta olan öğrencilerin sosyal bilim alanına, genel yetenek düzeyi yüksek olan ise öğrencilerin teknik ve fen alanına yöneldikleri sonucuna varılmıştır.

Uzer (1987), “Lise Öğrencilerinin Yükseköğretim Programlarını Tercihleri ile Kendi Yetenek, İlgi ve Mesleki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkiler” isimli araştırmasında, aile gelir düzeyi bakımından üç farklı öğrenci grubunun alan seçimlerinde, istatistiksel farklılıkların olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca çalışmada lise öğrencilerinin cinsiyetleri ile alan seçimleri arasında bir ilişki olduğu kanısına varmıştır. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre yetenekleri ile uyumlu seçimler yaptıkları, kız öğrencilerin ise erkek öğrencilere kıyasla ilgi alanları ile uyumlu seçimler yaptıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Alan seçiminde cinsiyetin etkili olduğu konusunu savunan bir diğer kişi Bridges (1989), cinsiyetlerine göre öğrencilerin mesleki seçimlerini belirlemeye yönelik çalışmada; kız öğrencilerin kişisel ödül, işte bağımsızlık, başka insanlara yardım etme konularında ağır basan mesleklere yönelmelerinin erkeklere oranla daha yüksek olduğu, erkeklerin ise prestij açısından önemli mesleklere yöneldikleri bulgusuna varmıştır. Alan seçiminde cinsiyetin etkili olmadığını savunan Garrison (1983) ise, lise öğrencilerinin cinsiyetlerine göre

mesleki tercihlerini incelediği çalışmasını ABD'nin Virginia eyaletindeki devlet okullarında yapmıştır. Araştırma bulgularında, yüksek statülü mesleklerde kız ve erkek öğrencilerin meslek seçimlerinin benzer olduğu sonucuna varmıştır (Herr ve Cramer, 1996).

Meslek seçiminde sosyo-ekonomik durumun etkileri ile ilgili olarak: Lowman (1992), "Klinik Kariyer Değerlendirmesi" isimli çalışmada, öğrencinin sosyo-ekonomik durumunun ve akranlarının onların alan seçimi üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. İsmailoğlu (1991) ise, "Farklı Sosyoekonomik Düzeydeki Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Meslekleri Algılamaları" isimli çalışmada, sosyoekonomik durumu düşük olan öğrencilerin toplumsal saygınlığa ve statüye sosyoekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin ise kendini gerçekleştirmeye olanak tanıyan mesleklere yöneldikleri sonucuna varmıştır.

Şengün (2013), "Lise Öğrencilerinin Alan Seçimini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi" adlı araştırmasında, öğrencilerin ailelerinin gelir seviyelerinin mesleki seçim aşamasında etkili olduğunu ve öğrencilerin ailelerinin yönlendirmelerinden etkilendiği bulgusuna varmıştır. Ailesi orta gelir düzeyine sahip öğrencilerin, yüksek gelir düzeyine sahip öğrencilere göre dışsal yönlendirmelerden daha fazla etkilendikleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca çalışmada sanılanın aksine anne babanın öğrenim düzeyinin öğrencilerin alan seçimi üzerinde herhangi bir farklılığa yol açmadığı belirtilmiştir.

2. MESLEKİ OLGUNLUK İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Mesleki olgunluk ile ilgili literatür incelendiğinde çalışma sayısının oldukça fazla olduğu tespit edilmiştir. İlgili çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde, Türkiye'de yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunun ortaöğretim düzeyinde eğitim gören öğrencilere yönelik olduğu görülmektedir. Yabancı literatürde ise ergenlik çağındaki bireylerin yanında yetişkin insanların mesleki olgunluğu ile ilgili çalışmalar da yapılmıştır. Çalışmalar yayın yılı itibariyle değerlendirildiğinde 2000 yılı öncesinde az sayıda çalışma varken, 2000'li yıllardan sonra konunun daha sık ele alındığı görülmektedir. Çalışmaların sayısının çok fazla olması dolayısıyla çalışmalar

aşağıdaki tablolarda türleri ve yılları itibariyle sıralanmış olup, çalışmada ele alınan değişkenler belirtilerek, yorumlanmıştır.

Tablo 1. Mesleki Olgunluk ve Meslekle ilgili faktörleri konu alan çalışmalar

S. No	Yıl	Araştırma Türü	Araştırmacı Adı Soyadı	Araştırmanın Adı	Ele Alınan değişkenler
1	1987	Tez	Ayşe Sibel ÜZER	Lise Öğrencilerinin Yükseköğretim Programlarını Tercihleri İle Kendi Yetenek, İlgi Ve Mesleki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkiler	Mesleki rehberlik, Mesleki tutum, İlgi
2	1995	Tez	Feride BACANLI	Mesleki Grup Rehberliğinin Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerine Etkisi	Mesleki rehberlik, Yaş, Cinsiyet, Mesleki tutum
3	1997	Tez	Murat ÇAKAR	Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle Denetim Odağı Düzeylerinin Karşılaştırılması	Denetim odağı, Mesleki rehberlik
4	1998	Tez	Zehra KALAFAT	Lise Öğrencilerinin Mesleki Gelecek Değerlendirmelerinin ve Mesleki Olgunluk Düzeylerinin İncelenmesi	Okul türü, Cinsiyet
5	1999	Tez	Melda EVREN	Mesleki Grup Rehberliğinin Cinsiyetleri Farklı İlköğretim Okulu Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluklarına, Mesleki Benlik Algılarına Ve Mesleki Tercihlerine Etkisi	Mesleki Rehberlik, Mesleki benlik, Cinsiyet
6	1999	Tez	Aygün USKANER	Mesleki Grup Rehberliğinin Lise Birinci Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerine Etkisi	Mesleki rehberlik, Kişilik Tipleri,
7	2000	Tez	Tarık SEKMENLİ	Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle Sürekli Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi	Aile tutumu, Cinsiyet, Kaygı
8	2007	Tez	Arzu ŞAHİN	Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretimde Yönelme Yönergesi'nin Uygulandığı Düşük Sosyo-Ekonomik Seviyeden Gelen 8. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ve Ortaöğretim Okul Tercihleri	İlgi, Aile, Yetenek, Yaş, Cinsiyet
9	2010	Tez	Kelsüm ŞAHİN	Ortaöğretim Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle Karar Verme Stratejileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	Cinsiyet, Aile, Ekonomik düzey, Karar verme stratejileri
10	2011	Tez	Ayten AYDIN ORHAN	Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyi İle Karar Verme Stratejileri	Sınıf düzeyi, Okul türü, Karar verme
11	2015	Tez	Fatma Büşra POLAT	Kariyer Tercihini Etkileyen Faktörlerin Mesleki Olgunluk Düzeyi Üzerindeki Etkisi: Lise Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma	Öz yeterlilik, Cinsiyet, yaş, Aile Okul türü, Kardeş sayısı
12	2017	Tez	Esmâ Nur HARMAN	Lise Öğrencilerinin Denetim Odaklarına Göre Mesleki Olgunluklarının Kariyer Karar Verme Güçlüklerini Yordama Gücü	Denetim odağı, Aile, Cinsiyet

Tablo 1'in devamı					
13	2007	Makale	Zeynep HAMAMCI, Aysel ÇOBAN	Mesleki Olgunluk Ve Mesleki Kararsızlığın Akılcı Olmayan İnançlarla İlişkililik Ve Güvenirlik Çalışmaları	Mesleki kararsızlık, İnanç, Mesleki rehberlik
14	2009	Makale	Zeynep KARATAŞ, Yasemin YAVUZER	Yaratıcı Drama Temelli Mesleki Grup Rehberliğinin Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Puanlarına Etkisi	Mesleki rehberlik, Başarı düzeyi, Sınıf düzeyi
15	2011	Makale	Yeliz AKINTUĞ, Cem BİROL	Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ye Karar Verme Stratejilerine Yönelik Karşılaştırmalı Analiz	Karar verme stratejileri, Mesleki rehberlik
16	2011	Makale	Ş. İLGAR, Y. YAMAN Y. DERELİOĞLU, A. F. SARIOĞLU	Ergenlerde Mesleki Olgunluk İle Karar Verme Arasındaki İlişki	Yaş, cinsiyet, Mesleki Tutum
17	2011	Makale	A.A. ORHAN, E. ÜLTANIR	Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle Karar Verme Stratejileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	Sınıf düzeyi, Okul türü, Karar verme Stratejileri
18	2011	Makale	Dursun Didem KEPİR	Üniversite Adaylarında Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar, Mesleki Olgunluk Ve Umut Düzeyleri	İnanç, Cinsiyet, Okul türü, Umut düzeyi
19	2012	Makale	Yeliz AKINTUĞ	Grup Rehberliği Programının Ergenlerin Mesleki Olgunluk Düzeylerine Etkisi	Okul türü, Mesleki rehberlik, Yaş, Cinsiyet
20	2014	Makale	Ayşin SATAN	Endüstri Meslek Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk İle Karar Stratejileri Arasındaki İlişkinin Analizi	Karar verme stratejileri, Okul türü, Mesleki rehberlik
21	1979	Yabancı Kaynak	Donald E. Super, Albert Thompson	A Six-Scale, Two-Factor Measure of Adolescent Career or Vocational Maturity	Mesleki rehberlik, Mesleki planlama
22	1982	Yabancı Kaynak	J. J. Lokan, M. W. Boss, P. J. Patsula	A Study of Vocational Maturity During Adolescence and Locus Of Control	Cinsiyet, Kontrol odağı, Mesleki rehberlik
23	1984	Yabancı Kaynak	Mark L. Savickas	Career Maturity: The Construct and Its Measurement	Karara verme, Tutum, Mesleki rehberlik
24	1995	Yabancı Kaynak	D. L. Ohler, E. M. Levinson, P. Sanders	Career Maturity in Young Adults With Learning Disabilities: What Employment Counselors Should Know	Yaş, Eğitim, İstihdam, Mesleki Rehberlik
25	1998	Yabancı Kaynak	Jeanne M. Hinkelman	The Effects of Discover on the Career Maturity and Career Indecision of Rural High School Students: A Randomized Field Experiment	Mesleki rehberlik, Kararsızlık, Cinsiyet,
26	2008	Yabancı Kaynak	Samuel Olayinka Salami	Gender, Identity Status And Career Maturity of Adolescents in South West Nigeria	Kimlik statüsü, Cinsiyet, Mesleki rehberlik
27	2016	Yabancı Kaynak	S. Beulah Mabel, M. Nagarenitha	Maturity And Career Decision-Making- A Review	Tutum, Karar verme, Yeterlik, Yetkinlik, Yaş

Tablo 1 incelendiğinde; araştırmalarda genel olarak lise düzeyinde olan öğrencilerin üniversiteye geçişte veya eğitim sırasında yaşadıkları kararsızlıkları, mesleklere karşı olan tutumları, mesleki yeterlilik düzeyleri ve karar verme stratejileri gibi değişkenlerin öğrencilerin mesleki olgunlukları ile ilişkisi incelendiği görülmektedir. Bu çalışmalarda öğrencilerin eğitimleri sırasında almış oldukları veya alamadıkları mesleki rehberliğin mesleki olgunluklarına ve mesleki tercihlerine ne gibi etkisi olduğu incelenmiştir.

Mabel ve Nagarenitha (2016), yaptıkları gözden geçirme çalışmasında, bu konuda yapılan araştırmaların çoğunda mesleki olgunluğun kariyer kararsızlığı ve motivasyon eksikliği ile negatif yönde ilişkili olduğu bulgusuna rastlamışlardır. Bacanlı (1999), Evren (1999), Uskaner (1999), Taşkiran (2008) ise çalışmalarında mesleki rehberlik yapılmasının öğrencilerin mesleki olgunluklarını ve mesleki tercihlerini pozitif yönde etkilediği sonucuna varmışlardır. Çakar (1997) ve Harman (2017), mesleki olgunluk düzeyleri ve mesleki tercihlerde denetim odağı konusunda yapmış oldukları çalışmada, bu iki değişken arasında ters yönlü bir ilişki olduğu bulgusuna rastlamışlardır.

Tablo 2. Mesleki Olgunluk ile Kişisel Faktörleri Konu Alan Çalışmalar

S. No	Yıl	Araştırma Türü	Araştırmacı Adı Soyadı	Araştırmanın Adı	Ele Alınan değişkenler
1	1991	Tez	Gül AKBALIK	Ortaokul III. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri	İlgi, Yetenek, Cinsiyet, Sosyo-Ekonomik Düzey
2	1996	Tez	Yeter AKBIYIK	Meslek Liselerine Devam Eden Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri	Okul türü, Aile, Cinsiyet, Başarı durumu, Çevre
3	1997	Tez	Mustafa OTRAR	Endüstri Meslek Liseleri Ve Çıraklık Eğitim Merkezlerinde Öğrenim Görmekte Olan 16-18 Yaş Grubundaki Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle Bazı Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırılması	Cinsiyet, Aile, Ekonomik düzey, Kişilik özellikleri, Okul türü, Mesleki rehberlik,
4	1999	Tez	Şerife Gonca ZEREN	Yabancı Dil Ağırlıklı Lise, Özel Lise Ve Anadolu Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri	Okul türü, Cinsiyet, Aile, Ekonomik düzey
5	2000	Tez	Ümit SAHRANÇ	Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Denetim Odaklarına Göre Bazı Değişkenler Açısından İnce'lenmesi	Cinsiyet, Akademik Başarı, Aile, Sınıf seviyesi

Tablo 2'nin devamı					
6	2002	Tez	Eda KARGI	Okul Öncesi Öğretmenliği Programında Okuyan Üniversite Öğrencilerinin Benlik Algıları İle Mesleki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	Aile, benli algısı, Cinsiyet, Kültür, Aile tutumları
7	2002	Tez	Süreyya ACISU	Korunma Altında Olan Lise Ve Meslek Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi	Cinsiyet, Aile, Okul başarısı, Sınıf seviyesi
8	2007	Tez	Yasemin KUTLUĞ	Çocuk Gelişimi Eğitimi İle Okulöncesi Öğretmenliği Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ve Kendini Kabul Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.	Başarı durumu, Yaş, Okul türü, Aile, Çevre
9	2008	Tez	Özlem OĞUZ	Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi (Özel Arı Lisesi Örneği)	Öz yeterlik inancı, cinsiyet, Sınıf düzeyi, Karar verme stratejileri
10	2008	Tez	Ali TAŞKIRAN	Meslek Lisesi Öğrencilerinin Okul İklimi Algıları İle Mesleki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişki	Okul iklimi, Cinsiyet, Sınıf düzeyi, Yaş
11	2010	Tez	Nur AKBULUT	12. Sınıfta Okuyan Kız Ve Erkek Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Ve Umutsuzlukları Arasındaki İlişki	Cinsiyet, Umutsuzluk
12	2010	Tez	Ali Ercan ÜRÜN	Lise Öğrencilerinin Kendine Saygı Düzeyleri İle Mesleki Olgunlukları Arasındaki İlişki	Saygı düzeyi, Okul türü, Sınıf düzeyi, Cinsiyet
13	2013	Tez	Serkan ALTUNTAŞ	Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları İle Mesleki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	Cinsiyet, Okul türü, Ekonomik durum, Doğum sırası
14	2014	Tez	Katya EMİLOVA	10. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi	Cinsiyet, Yaş, Aile, okul türü, Mesleki rehberlik
15	2015	Tez	Eser ÇALIŞKAN	Meslek Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ve Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (İstanbul İli Anadolu Yakası Örneği)	Sosyal destek düzeyi, Aile, Sosyal çevre
16	2017	Tez	Turgay ÇALIŞKAN	Denizcilik Alanı Öğretmenlerinin Deniz Hizmet Süreleri İle Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Ve Öğrenme Motivasyonları Arasındaki İlişkiler	Cinsiyet, Aile, Öğrenme motivasyonu, Çalışma süresi, Sınıf düzeyi
17	2018	Tez	Gülşen ŞAHİNLER	On İkinci Sınıf Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ve Umut Düzeyi İle Sınav Kaygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	Aile, Cinsiyet Umut düzeyi, Sınav kaygısı, Okul türü
18	2000	Makale	Ayşe OCAKCI, Nurcan KOLAÇ	Zonguldak İl Merkezinde Öğrenim Gören Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Belirlenmesi.	Okul türü, Cinsiyet, Sosyal çevre
19	2001	Makale	Saime SAYIN	Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri Ve Denetim Odaklarının İncelenmesi	Denetim odağı, Çevre, Aile

Tablo 2'nin devamı					
20	2005	Makale	Aysel ÇOBAN	Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Yordayıcı Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi	Denetim odağı, Cinsiyet, yaş, Üniversite tercih alanı
21	2008	Makale	İsa Yücel İŞGÖR, Fahri SEZER	Mesleki Olgunluk Anlayışı Kazandırmaya Yönelik Sınıf İçi Rehberlik Etkinlikleri Program Denemesi	Mesleki rehberlik, Sınıf düzeyi
22	2010	Makale	H. BOZGEYİKLİ, H. DOĞAN, A. BÜYÜKİŞIKLAR	Üstün Yetenekli Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	Aile, Çevre, Sosyal destek, Cinsiyet
23	2012	Makale	Mustafa KUTLU	Anadolu ve Genel Lise Öğrencilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Mesleki Olgunluk Düzeylerinin İncelenmesi	Okul türü, Sınıf düzeyi, Yaş, Başarı düzeyi, Sosyo-ekonomik düzey
24	2015	Makale	Özlem ULAŞ	Lise Öğrencilerinde Mesleki Olgunluğun Yordayıcıları	Aile, Cinsiyet, Okul türü, Sınıf düzeyi
25	2015	Makale	S. ALTUNTAŞ, A. ATLI, A. KIŞ	Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Cinsiyetlerine Göre Meta Analizi	Cinsiyet, Rol algısı, Kişisel özgürlük
26	2017	Makale	Abdullah ATLI	Mesleki Olgunluğun Yordayıcısı Olarak Beş Faktör Kişilik Özelliği	Kişilik özellikleri, Yetenek, İlgi, Değer
27	1960	Yabancı Kaynak	Donald E. Super, P. L. Overstreet	The Vocational Maturity of the Ninth-Grade Boys.	Karar verme, Yaş, İlgi, Sosyo-ekonomik düzey
28	1977	Yabancı Kaynak	Donald E. Super,	Vocational Maturity in Mid-Career	Kariyer memnuniyeti, Kariyer başarısı
29	1979	Yabancı Kaynak	Donald E. Super, Jennifer MKidd	Vocational Maturity in Adulthood: Toward Turning A Model into A Measure	Yetişkinlik, Gelişimsel görevler
30	1984	Yabancı Kaynak	Donald E. Super, Dorothy D. Nevill	Work Role Salience As A Determinant Of Career Maturity İn High School Students	Sosyo-ekonomik düzey, Cinsiyet
31	1987	Yabancı Kaynak	D. Phyllis, P. Kamer	Intrinsic and Extrinsic Work Values and Career Maturity Of 9th and 11th Grade Boys And Girls	Sınıf düzeyi, Cinsiyet, İş değerleri, Ekonomi
32	1989	Yabancı Kaynak	S. King	Sex Differences in a Causal Model of Career Maturity	Cinsiyet, Aile, Sosyo-ekonomik düzey
33	1990	Yabancı Kaynak	B. W. Westbrook, E. E. Sanford, M. H. Donnelly	The Relationship Between Career Maturity Test Scores and Appropriateness of Career Choices: A Replication	Etnik köken, cinsiyet, Yetenek, Kültür
34	1995	Yabancı Kaynak	J. W. Rojewski, J. W. Wicklein, J. W. Schell	Effects of Gender and Academic-Risk Behavior on the Career Maturity of Rural Youth	Cinsiyet, Kültür, Statü, Aile, Mesleki eğitim, Kişisel özellik

Tablo 2'nin devamı					
35	1998	Yabancı Kaynak	Anthony V. Naidoo	Career Maturity: A Review of Four Decades of Research	Etnik Köken, Statü, Yaş
36	1998	Yabancı Kaynak	D. F. Powell, D. A. Luzzo	Evaluating Factors Associated With the Career Maturity of High School Students	Cinsiyet, Yaş, Etnik köken, Başarı durumu
37	2001	Yabancı Kaynak	Ki-Hak Lee	Cross-Cultural Study Of The Career Maturity Of Korean And United States High School Students	Kültür, Etnik köken, Mesleki rehberlik
38	2001	Yabancı Kaynak	E. E. Hardin, T.L. Frederick, H. Osipow	Cultural Relativity in The Conceptualization of Career Maturity	Kültür, Kişisel özellikler
39	2002	Yabancı Kaynak	Wendy Patton, Peter A. Creed	The Relationship Between Career Maturity and Work Commitment in a Sample of Australian High School Students	Cinsiyet, Yaş, İstihdam olanağı, Sınıf düzeyi
40	2003	Yabancı Kaynak	S. McLaughlin	The Relationship Between Race, Disability, Career Maturity and Self-Esteem Among High School Students	Etnik Köken, Engellilik, Benlik saygısı
41	2004	Yabancı Kaynak	S. Coertse, J. M. Schepers	Some Personality and Cognitive Correlates of Career Maturity	Kişilik yapısı, Bilişsel yapı, Olgunluk
42	2005	Yabancı Kaynak	Upma Dhillon, Rajinder Kaur	Career Maturity Of School Children	Benlik, Kontrol odağı, Başarı, Motivasyon
43	2008	Yabancı Kaynak	Manuel Álvarez González,	Career Maturity: a Priority For Secondary Education	Aile, ekonomik düzey, Yaş, Cinsiyet,
44	2009	Yabancı Kaynak	Jason Gallo	The Role Of Attachment And Social Support in Vocational Maturity	Sosyal destek, Yaş, Bağlanma, Çevre
45	2010	Yabancı Kaynak	M. Abednigo Themba	Career Maturity Career Stages in The South African Military	Etnik köken, Demografik özellikler
46	2011	Yabancı Kaynak	Eirini Flouri, Ann Buchanan	The Role Of Work-Related Skills And Career Role Models in Adolescent Career Maturity	Yaş, Cinsiyet, Aile
47	2011	Yabancı Kaynak	M. L. Edward, L. D. Ohlers, C. Steve, K. Kiewra	Six Approaches to the Assessment Of Career Maturity.	Yetenek, Karar verme, Kaygı
48	2013	Yabancı Kaynak	P.L. Lau, S.F. Low, A.R. Zakaria	Gender and Work: Assessment and Application of Super's Theory – Career Maturity	Cinsiyet, Benlik saygısı, Yaş,
49	2014	Yabancı Kaynak	I. F. A. Ottu, O. O. Idowu	Openness to Experience, Conscientiousness and Gender as Personality Indicators of Career Maturity of in School Adolescents in Ibadan, Nigeria	Etnik köken, Cinsiyet, Deneyim, Okul türü
50	2015	Yabancı Kaynak	In-Jo Park	The Role of Affect Spin in the Relationships Between Proactive Personality, Career Indecision, and Career Maturity	Kişilik, Kariyer kararsızlığı, Yaş, Cinsiyet
51	2016	Yabancı Kaynak	B. Sivakumar, N. Sridhar	A Study on Career Maturity of XI Standard Students	Aile, Yetenek, Tutum, Kişilik
52	2017	Yabancı Kaynak	Kaur Supreet, Juneja Mamta	Career Maturity of Students with Visual Impairment in Relation to Their Self Efficacy and Self Advocacy	Öz yeterlik, cinsiyet, Sosyo-ekonomik düzey

Tablo 2 incelendiğinde; araştırmalarda genel olarak cinsiyet, yaş, okul türü, öz yeterlik inancı ve denetim odağı gibi kişisel faktörlerin mesleki olgunluk düzeyi ile ilişkisi incelenmiştir. Farklı demografik özelliklerin mesleki olgunluk seviyesinde farklılaşmalara neden olduğu sonucuna varan çalışmalar olduğu gibi, demografik özelliklerdeki farklılıkların mesleki olgunluk seviyesinde herhangi bir değişime yol açmadığını savunan çalışmalar da vardır.

Mesleki olgunluk ile cinsiyet arasında farklılık olup olmadığına dair Akbalık (1991), Akbıyık (1996), Yazar (1997), Çakar (1997), Otrar (1997), Powel ve Luzzo (1998), Bal (1998), Kalafat (1998), Bayındır (1999), Sekmenli (2000), Acısu (2002), Patton ve Creed (2002), Şahin (2007), Ürün (2010), Altuntaş (2013), Lau, Low ve Zakaria (2013), Keller (2004), Emilova (2014), yapmış oldukları çalışmalarda kız öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulgusuna varmışlardır. Zeren (1999), Sürücü (2005), Kutluğ (2007), Şahin (2010) ise cinsiyet ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında bir farklılık olmadığını saptamışlardır.

Patton ve Creed (2002), Keller (2004), Yazar (1997), çalışmalarında yaşı büyük olan öğrencilerin, yaşı küçük olan öğrencilere göre mesleki olgunluk düzeylerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır. Çakar (1997), Kağınacı (1999), Kutluğ (2007), Şahin (2010) ise öğrencilerin yaşları ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında bir farklılık olmadığını saptamışlardır.

Akbıyık (1996), Yazar (1997), Kalafat (1998), Şahin (2007), Ürün (2010), Orhan (2011), öğrencilerin okul türleri ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında bir farklılık olduğu bulgusuna varmışlardır. Zeren (1999), Acısu (2002), Kutluğ (2007), Şahin (2010), Altuntaş (2013), Emilova (2014) ise bu iki değişken arasında bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Kişilerin öz yeterlik inançları ile mesleki olgunluk düzeylerine bakıldığında; Patton ve Creed (2002), Keller (2004), Oğuz (2008) Bozgeyikli (2010), Polat (2015), araştırmalarında öz yeterlik inancının mesleki olgunluğu pozitif yönde etkilediği sonucuna varmışlardır.

Tablo 3. Mesleki Olgunluk ile Ailesel Faktörleri Konu Alan Çalışmalar

S. No	Yıl	Araştırma Türü	Araştırmacı Adı Soyadı	Araştırmanın Adı	Ele Alınan değişkenler
1	1997	Tez	Ali Rıza YAZAR	Genel Lise ve Meslek Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi	Yaş, Cinsiyet, Okul türü, Ekonomik düzey, Aile, Aile tutumu
2	1999	Tez	Aşkın BAYINDIR	Bireylerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle Anne Babalarının Tutumlarını Algılamaları Arasındaki İlişki	Aile tutumu, Cinsiyet, Sosyo-ekonomik düzey
3	1999	Tez	Y. D. KAĞNICI	ODTÜ Hazırlık Okulu Öğrencilerinin Mesleki Olgunluğu	Aile, Cinsiyet, Sosyo ekonomik durum
4	2005	Tez	Mustafa SÜRÜCÜ	Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ve Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi	Aile, Sosyal destek, Çevre, Cinsiyet
5	2007	Tez	Arzu GÜLBAHÇE	Mesleki Olgunluk Düzeyleri Farklı Olan Öğrencilerin Sosyal Karşılaştırma Ve Benlik İmgelerinin İncelenmesi	Benlik imgesi, Aile ilişkileri, Cinsiyet
6	2008	Tez	Kutluay KÖKÜSOY	Endüstri Meslek Liselerinde Bir Meslek Alanına Yönelmiş Olan Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Ve Algıladıkları Aile Desteği Düzeylerinin İncelenmesi	Aile desteği, Sınıf düzeyi, Cinsiyet, Yaş, Meslek alanı, Ekonomik düzey
7	2009	Tez	Serdar KAYAŞ	Meslek Liselerinin Bilişim Teknolojileri Alanındaki Öğrencilerin Dal Seçimlerine, Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri Ve Öğrenci Ailelerinin Tutumlarının Etkisinin İncelenmesi	Aile tutumu, Alan seçimi
8	2013	Tez	Gülay AKDAŞ	Sağlık Meslek Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Ve Algıladıkları Aile Desteğinin İncelenmesi	Aile desteği, Mesleki rehberlik
9	2002	Makale	Sırrı AKBABA	Ana-Babaları Farklı Rehberlik Anlayışına Sahip Olan Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Karşılaştırılması	Aile, Aile tutumları, mesleki Rehberlik
10	2009	Makale	P. SAYA, M. KAZAK, T. DOĞAN	Mesleki Olgunluk Düzeyinin Cinsiyet, Yaş Ve Aileden Algılanan Sosyal Destek Düzeyine Göre İncelenmesi	Cinsiyet, Yaş, Aile, Sosyal destek
11	2001	Yabancı Kaynak	Hee-Yeong Lee, Kenneth F. Hughey	The Relationship of Psychological Separation and Parental Attachment to the Career Maturity of College Freshmen From Intact Families	Cinsiyet, Aile bağı, Psikolojik etmenler
12	2004	Yabancı Kaynak	Briana K. Keller	The Relationship Between Parental Behaviors and the Career Maturity and Self-Efficacy of Young Adolescents	Yaş, Aile tutumu, Öz yeterlik

Tablo 3'ün devamı					
13	2009	Yabancı Kaynak	Maryann Wu	The Relationship Between Parenting Styles, Career Decision Self-Efficacy, And Career Maturity Of Asian American College Students	Aile tutumları, Kültürleşme, Öz yeterlik, Etnik köken,
14	2012	Yabancı Kaynak	S.Choi, M. E. Lemberger, B. Hutchison, M. Pope	A Longitudinal Study of the Developmental Trajectories of Parental Attachment and Career Maturity of South Korean Adolescents	Bireysel özellikler, Aile, Cinsiyet, Kariyer hedefi
15	2017	Yabancı Kaynak	Pooja Sharma, Abha Ahuja	A Study On Career Maturity Of Indian Adolescents With Respect To Their Educational Settings	Okul türü, Demografik özellikler, Aile, Cinsiyet

Tablo 3'te izlendiği gibi, ailesel faktörler kapsamında ebeveynlerin eğitim düzeyleri, meslekleri, ailenin ekonomik durumu ve öğrenciye destek olma durumları inceleme konusu yapılmıştır.

Anne babanın eğitim düzeyinin mesleki olgunluk düzeyleri ile ilişkisi ele alındığında; Kayaş (2019) bu iki değişken arasında anlamlı bir farklılık olduğunu saptarken, Akbıyık (1996), Kağnıcı (1999), Köküsoy (2008), Akdaş (2013) ise aksine, bu iki değişken arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Anne babanın çalışma durumu ve mesleki olgunluk düzeyleri ile ilgili ise Bayındır (1999), Kağnıcı (1999), Köküsoy (2008), Wu (2009), Akdaş (2013), bu iki değişken arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Yazar (1997), Çakar (1997), Gülbahçe (2007), Choi (2012), ailenin gelir düzeyi ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında bir farklılaşma olduğu sonucuna varmışlardır. Buna göre ailenin gelir düzeyleri arttıkça öğrencilerin mesleki olgunlukları artmaktadır.

Bayındır (1999), Kelelr (2004), Sürücü (2005), Köküsoy (2008), Saya, Kazak ve Doğan (2009), Akdaş (2013), çalışmalarında algılanan aile desteğinin mesleki olgunluk düzeyi üzerinde pozitif bir etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır.

3. MESLEKİ OLGUNLUK VE ALAN SEÇİMİ İLİŞKİSİ

Mesleki gelişim aşamalarını tamamlayan lise öğrencilerinden seviyelerine uygun mesleki tutum ve davranışları sergilemeleri beklenir. Öğrencilerin başarıları beklenen mesleki tutum ve davranışlardan birisi de mesleki alanlarına karar

vermeleridir. İstenen mesleki olgunluk düzeyine ulaşan öğrenciler bir bakıma ilerde yönelecekleri meslekleri kendi kararlarıyla tercih etmelidir (Bacanlı, 1995: 109).

Sekmenli (2000), 9. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile ilgili olarak yürütmüş olduğu çalışmada fen alanını seçen öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin, Türkçe matematik alanı ve sosyal bilimler alanını seçen öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyinden daha yüksek olduğu yargısına varmıştır.

Meslek liselerinde 9. sınıfı başarıyla tamamlayan öğrenciler alan tercihlerini sene sonunda yapmaktadırlar. Alan seçimi bir bakıma meslek seçimi anlamına geldiği için, öğrencilerin bu tercihlerini ilgi, yetenek ve mesleki doyum kaynağına göre yapmaları ve ileride pişmanlık yaşamamaları için daha özenli davranmaları gerekmektedir. Öğrencinin bu zorlu süreçte başarılı olması için mesleki gelişim görevlerini eksiksiz olarak tamamlamış olması ve yeterli mesleki olgunluğa ulaşmış olması gerekmektedir (Gülbahçe, 2007: 7).

Kayaş (2009), “Meslek liselerinin bilişim teknolojileri alanındaki öğrencilerin dal seçimlerine, öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ve öğrenci ailelerinin tutumlarının etkisinin incelenmesi” isimli çalışmasında, örneklemi oluşturan öğrencilerin mesleki olgunlukları ile alan/dal seçimleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Aynı çalışmada öğrencilerin kişisel özellikleri, ailelerinin tutumunun, sosyal çevrelerinin ve cinsiyetlerinin kararlarını etkiledikleri ifade edilmiştir.

Bu konuda yürütülen diğer bir çalışmada öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile karar verme stratejileri arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Buna göre mesleki olgunluğu yüksek olan öğrenci seçeceği alana karar verirken daha bilinçli ve uygun tercihler yapmaktadır (Orhan ve Ültanır, 2011).

Çalışkan (2015), meslek lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk ve sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkisini incelediği çalışmasında, öğrencilerin kendine uygun meslek ve alan seçimi yapmaları için, mesleki olgunluk düzeyinin belirlemesi gerektiğini ve aileden, öğretmenlerinden, arkadaşlarından aldıkları sosyal desteğin önemli olduğunu vurgulamıştır. Şahinler (2018) ise, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk ve umut düzeyi ile sınav kaygısı arasındaki ilişkiyi ele aldığı çalışmasında,

lise öğrencilerinin dokuzuncu sınıfta alan seçimi yapmakta olduklarını ve bu tercihlerin etkililiğinin mesleki olgunluk ile doğru orantılı olabileceğini belirtmiştir.

Mesleki olgunluk ve alan seçimi konusunun yer aldığı çalışmalar lise öğrencilerinin 9. sınıftan 10. sınıfa geçerken alan seçimi yapmakta olduklarını ve bu seçimi yaparken bazı faktörlerin ön plana çıktığını göstermiştir. Öğrencilerin etkisi altında kaldığı bu faktörler onların mesleki gelişim ödevlerini başarıyla başarmayacaklarını belirlemektedir. Daha önce belirtildiği gibi öğrencilerin mesleki olgunluk kazanmaları mesleki gelişim ödevlerini tamamlayıp tamamlamamalarına bağlıdır. Öğrenciler alan seçimi sürecinde mesleki olgunluk düzeyine göre düşünüp, alan seçimini, bir bakıma gelecekte yapacakları meslek seçimini buna göre yapmaktadırlar. Buna göre araştırmanın ilk hipotezi şu şekildedir:

Hipotez 1 (H1): Ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi gören öğrencilerin alan seçimleri ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

4. ALAN SEÇİMİ İLE ANNE BABA TUTUMU İLİŞKİSİ

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine dayanarak ihtiyaç kuramını oluşturan Roe (1956)'ye göre; meslekler bireyin ihtiyaçlarına göre seçilirler. Çocukluk döneminde anne babanın tutumu bireylerin ihtiyaçlarını karşılama düzeyi ve yöntemlerini belirlerken aynı zamanda meslek seçiminde de belirleyici rol oynayan iç uyarıcı olmaktadır (Yeşilyaprak, 2006: 248). Özetle, anne baba tutumları ile öğrencinin seçimleri arasında bir bağ kurulmuştur.

Anne baba tutumları ile alan seçimi arasındaki ilişkiyi konu alan araştırmalar incelendiğinde genel olarak anne baba davranışlarının öğrencilerin seçimlerinde etkili olduğu savunulmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan "Orta Öğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları" adlı araştırmada, öğrencinin doğup büyüdüğü bölge, arkadaş ortamı, cinsiyet, ilgi ve yetenek gibi kişisel faktörlerin yanında anne babaların da öğrencilerin mesleki tercihleri üzerinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır (MEB, 1983: 270). Hamamcı vd. (2011) ise "İlköğretim, Ortaöğretim ve Üniversite Öğrencilerinin Mesleki ve Eğitsel Kararlarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi" isimli çalışmada, bu görüşü destekleyerek anne babaların öğrencilerin mesleki ve eğitsel seçimlerini etkileyen en önemli kişiler oldukları

sonucuna ulaşmışlardır. Oksay (1981), “Değer yargıları ana baba çatışmaları” isimli çalışmasında öğrencilerin seçimleri üzerinde durmuştur. Araştırmada anne- baba-ergen üçgeninde mesleki tercihlerin ilişkisi incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre anne babaların %73’ü öğrencilerin mesleki tercihlerine karışılmaması görüşünde birleşmişlerdir. Fakat meslek seçimlerinde öğrenciyi yöneltme açısından bakıldığında, anne babaların kız ve erkek çocuklara çok farklı davrandıkları anlaşılmıştır. Anne babaların kız çocuklarını erkeklere oranla daha özgür bırakma eğiliminde oldukları görülmüştür.

Anne baba tutumları ilgili olarak, Karadeniz (1994) tarafından yürütülen araştırmada anne baba tutumları ile mesleki seçimler arasında olumlu bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Anne babanın demokratik tutumları arttıkça gençlerin mesleki değerlerinde de artış olduğu ortaya çıkmıştır. Anne baba tutumları ile ilgili bir diğer çalışmada Hamamcı ve Hamurlu (2005); anne babaların mesleki tutumları ve mesleki gelişim konusundaki bilgi seviyeleri ile öğrencilerin meslek seçimi sırasındaki kararsızlıkları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonucunda anne babaları mesleki gelişime karşı olumlu tutuma sahip olan öğrencilerin mesleki seçim sürecinde kararsızlık düzeyi, anne babaları olumsuz tutuma sahip olanlardan daha düşüktür bulgusuna rastlanmıştır. Bu doğrultuda anne baba tutumları baz alınarak araştırmanın ikinci hipotezi ve bu ana hipoteze ait üç alt hipotez oluşturulmuştur:

Hipotez 2 (H2): Öğrencilerin alan seçimi ile anne baba tutumları arasında bir ilişki vardır.

Hipotez 2a (H2a): Öğrencilerin alan seçimi ile demokratik aile tutumu arasında bir ilişki vardır.

Hipotez 2b (H2b): Öğrencilerin alan seçimi ile koruyucu/ istekçi aile tutumu arasında bir ilişki vardır.

Hipotez 2c (H2c): Öğrencilerin alan seçimi ile otoriter aile tutumu arasında bir ilişki vardır.

5. MESLEKİ OLGUNLUK İLE ANNE BABA TUTUMU İLİŞKİSİ

Ebeveynlerin çocukları hakkındaki tutum, değer, inanç ve davranışları çocuk gelişiminde nitelik ve nicelik bakımından belirleyici olan faktörlerin en önemlisidir. Bireylerin psiko-sosyal gelişim düzeylerinin niteliği, kişisel özellikleri, ruh sağlıkları, akademik başarı düzeyleri ve düşünme stilleri anne baba tutumlarından etkilenmektedir (Palut, 2008: 24). Ebeveyn tutumlarının mesleki olgunlukla ilişkisi de bazı araştırmacılar tarafından ele alınan bir konu olmuştur. Örneğin, Yazar (1997) lise öğrencileri kapsamında yürüttüğü çalışmasında anne babası demokratik tutuma sahip olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre daha yüksek mesleki olgunluğa sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bayındır (1999), bireylerin farklı anne-baba tutumlarını algılamaları ile mesleki olgunluk arasındaki ilişkiyi cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzey değişkenleri açısından incelediği araştırmasını, Ankara'da öğrenim gören 2 farklı okuldan, 202 kız ve 183 erkek olmak üzere toplam 385 lise öğrencisi üzerinde yapmıştır. Araştırma sonucunda, meslekî olgunluk ile demokratik aile tutumu arasında olumlu, koruyucu aile, istekçi aile ve otoriter aile arasında olumsuz ilişki bulunmuştur.

Sekmenli (2000), 9. Sınıfta öğrenim gören öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile sürekli kaygı düzeylerini ebeveynlerin eğitim düzeyi, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ve anne-baba tutumlarına göre incelemiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre ebeveynlerinin eğitim düzeyi yüksek olanlar ve anne babaları demokratik tutuma sahip olan öğrenciler lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.

Flouri ve Buchanan (2002), öğrencilerin mesleki becerileri ve mesleki rol modelleri ile mesleki olgunlukları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Yaptıkları inceleme sonuçlarına göre aile tutumu ile mesleki olgunluk arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Meslek seçimi sürecinde aile tarafından kendini baskıda hisseden öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin daha düşük, yeteneklerine göre tercih yapan, tecrübe sahibi ve mesleki rol modeli olan öğrencilerin ise mesleki olgunluk düzeyinin yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Köküsoy (2008), “Endüstri meslek liselerinde bir meslek alanına yönelmiş olan öğrencilerin mesleki olgunluk ve algıladıkları aile desteği düzeylerinin incelenmesi” adlı araştırmasında, öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile

algıladıkları aile desteği arasındaki ilişkiyi incelenmiş ve iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alan seçimi yapmış olan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri oldukça düşük çıkmıştır. Bunun sebebi olarak ise öğrencilerin algıladıkları aile desteğinin düşük olması gösterilmiştir. Yani algılanan aile desteği puanları arttıkça mesleki olgunluk puanlarının da arttığı, azaldıkça ise azaldığı gözlemlenmiştir.

Kayaş (2009), öğrencilerin mesleki alan seçiminde mesleki olgunluk düzeyleri ve öğrenci ailelerinin tutumlarının etkisini incelediği çalışmasında, örnekleme oluşturan öğrencilerin mesleki olgunlukları ile aile tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Söz konusu ilişkinin meslek seçiminde öğrenciye yardım etmeyi bir vazife ve ihtiyaç olarak gören aileler lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. Ayrıca annesi ve babası baskıcı bir tutuma sahip olan öğrencilerin mesleki olgunluklarının serbest tutuma sahip olup, fikirlerini tartışıp, kararı öğrenciye bırakan aileye sahip olan öğrencilere göre daha düşük olduğu bulgusuna varılmıştır.

Mesleki olgunluğun aile tutumu ile ilişkisini konu edinen araştırmalar incelendiğinde genel olarak demokratik tutuma sahip olan ailelerin öğrencilerin mesleki kararlarda ve meslek ile ilgili araştırmalarda aileye danışıp kendi fikirlerini de aile içinde özgür bir şekilde ifade edip karar vermesinden dolayı mesleki olgunluk düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Ailesi baskıcı, otoriter, ilgisiz, aşırı koruyucu ve mükemmeliyetçi tutuma sahip olan öğrencilerin ise sürekli etki altında kalmalarından dolayı veya ailenin ilgisizliğinden dolayı meslekler ile ilgili kendi fikirlerini beyan edememeleri ve ailenin etkisi altında kalmaları dolayısıyla mesleki olgunluklarının düşük olduğu görülmüştür. Buna göre araştırmanın üçüncü hipotezi ve anne baba tutumlarının alt boyutlarına bağlı olarak alt hipotezler şu şekilde oluşmuştur:

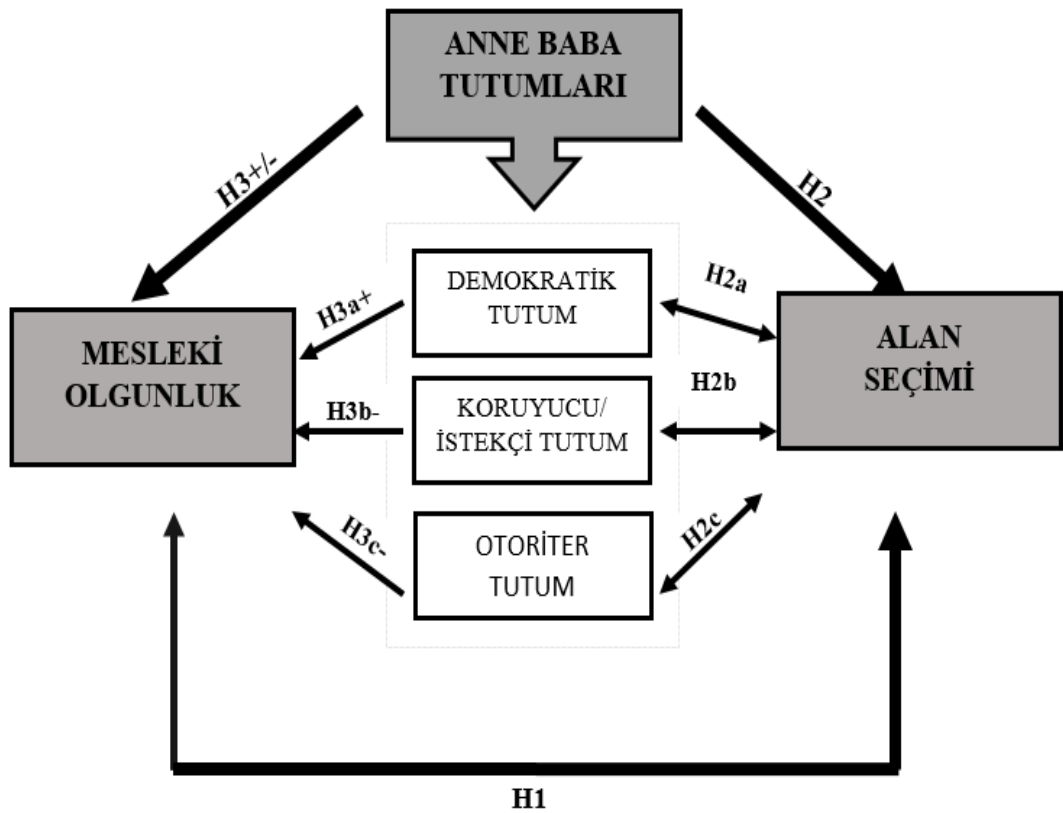
Hipotez 3 (H3): Ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi gören öğrencilerin aile tutumlarının mesleki olgunluk düzeyi üzerinde etkisi vardır.

Hipotez 3a (H3a): Demokratik aile tutumunun mesleki olgunluk düzeyi üzerinde pozitif bir etkisi vardır.

Hipotez 3b (H3b): Koruyucu/ istekçi aile tutumunun mesleki olgunluk düzeyi üzerinde negatif bir etkisi vardır.

Hipotez 3c (H3c): Otoriter aile tutumunun mesleki olgunluk düzeyi üzerinde negatif bir etkisi vardır.

Araştırmada ele alınan değişkenler arasındaki ilişkiler dikkate alınarak araştırmanın modeli çizilmiştir (Şekil 1). Modelin test edilmesine yönelik araştırmaya bir sonraki bölümde detaylı bir şekilde yer verilmektedir.

Şekil. 1: Araştırma Modeli

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ORTAÖĞRETİM DÜZEYİNDE TURİZM EĞİTİMİ GÖREN ÖĞRENCİLERİN ANNE BABA TUTUMLARININ MESLEKİ OLGUNLUK DÜZEYLERİNE ETKİSİNE YÖNELİK ARAŞTIRMA

1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu tez çalışmasının temel amacı, ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi gören öğrencilerin anne baba tutumlarının mesleki olgunlukları üzerindeki etkisini belirlemektir. Araştırmada bu genel amaç doğrultusunda, öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyini belirlemek ve mesleki olgunluklarının hangi değişkenler ile ilişkili olduğunu saptamak yan amaçlar olarak belirlenmiştir. Özellikle öğrencinin ve velinin yaşadığı ilin turizm konusunda gelişmiş bir bölge olup olmamasının ailenin bilinç düzeyi ve tutumları üzerinde etkili olabileceği düşüncesinden hareketle Antalya ve Afyon illerindeki öğrencilerden elde edilen verilerin karşılaştırılması hedeflenmektedir.

1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Türkiye’de ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri’nde ve Mesleki Eğitim Merkezleri’nde verilmektedir. Bu okullarda Konaklama ve Seyahat Hizmetleri ve Yiyecek İçecek Hizmetleri alanlarında eğitim verilmektedir. Türkiye genelinde 586 okulda Yiyecek İçecek Hizmetleri alanı 191 okulda ise Konaklama ve Seyahat Hizmetleri alanında eğitim verilmektedir (MTEGM, 2019). Bu okullarda eğitim gören öğrenciler mezun olduklarında turizm sektörü aktörleri olan oteller, restoranlar, seyahat acenteleri, tur operatörleri ve yolcu taşımacılığı yapan işletmelerde çalışabilmektedirler. Bu işletmeler de yine kendi içlerinde hizmetin özelliği gereği bölümlere ayrılmakta ve bu bölümlerde çalışacak kişilerin farklı beceriler ve niteliklere sahip olmasını beklemektedirler. Öğrenciler ortaöğretimde alanlar arasında tercih yaparken aslında çalışacakları bölümlere de karar vermektedirler. Örneğin; lisede Yiyecek İçecek Hizmetleri alanını seçen bir öğrenci otellerde çalışmak istediğinde mutfak, servis ve bar bölümünde görev

alabilirken, Konaklama ve Seyahat Hizmetleri alanını seçer ise ön büro, rezervasyon ve kat hizmetleri bölümlerinde çalışabilmektedir. Bu nedenle ortaöğretimde turizm eğitimi gören öğrenciler alanlarını seçerken gelecekte turizm sektörü içerisinde yapabilecekleri mesleğe de karar vermektedirler.

Turizm geniş ve birçok meslek dalını içerisine alan bir sektördür. Sektörün bu geniş yapısı işletmeleri belirli bölümlerde uzmanlaşmaya yöneltmiştir. Uzmanlaşma yaptığı işin gerekliliklerini yerine getirebilen, donanımlı personel ile gerçekleştirebilmektedir. Sektörde yer alan kişiler turizm eğitiminin başladığı lise çağlarında kendisine uygun alanlara yönelerek işin gerekliliklerine hâkim olup, ülke turizmine ve ekonomisine katkı sağlayacak bireyler olarak yetişebilmektedirler.

Her anne baba çocuğunun en iyi okullarda eğitim görmesini ve en iyi mesleği seçmesini arzu eder. Bu amaçla çocuğu için gerekli araştırmaları yaparak öğrencinin en ideal mesleğe yönelmesi için gerekli telkinlerde bulunur. Bu araştırma ile turizm alanında eğitim gören lise öğrencilerinin alanlarını seçerken mesleki olgunluk düzeyleri ile ailelerin tutumlarının ilişkisi belirlenerek, konunun öğrenci ve aileler tarafından değerlendirilmesinin sağlanması ve eksikliklerin giderilmesine yardımcı olunması hedeflenmektedir. Bu sayede öğrencinin kendisi için en uygun olan alana yönelebilmesi ve sektörün de kalifiye personel sıkıntısına katkı sağlayabilmesi planlanmaktadır.

1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma sadece 2018–2019 Eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır. Zaman ve maliyet tasarrufu unsurları nedeniyle araştırmada sadece anket tekniğinin tercih edilmesi araştırmanın bir başka sınırlılığını oluşturmaktadır. Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ve ailelerinin tutumları öğrencilerin algılamaları üzerinden değerlendirilmiştir. Bu bağlamda elde edilen bilgiler, veri toplama aracı olan anket formundaki sorulara verilen yanıtlarla ve öğrenci görüşleri ile sınırlıdır. Araştırmanın uygulama alanının sadece iki ildeki öğrenciler ile sınırlı olması ve elde edilecek veriler dâhilinde yapılan genellemelerin diğer illere uyarlanamaması çalışmanın diğer sınırlılıkları arasında yer almaktadır.

1.4. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evrenini, Afyonkarahisar ve Antalya illerinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olan içerisinde Yiyecek İçecek Hizmetleri ve Konaklama ve Seyahat Hizmetleri alanlarını bulunduran Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde öğrenim görmekte olan alan seçimini yapmış 10. 11. ve 12. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma kapsamına alınan illerden Antalya gelen turist sayısı, konaklama kapasitesi, turizme katılan işgücü oranı gibi pek çok gösterge bakımından değerlendirildiğinde Türkiye'de turizm açısından ilk sırada yer alan ildir. Afyonkarahisar ise turistik açıdan önemli kaynaklara sahip olmakla birlikte doğrudan turistik destinasyon olarak algılanmayan bir ildir ve dolayısıyla turizm bilinci düşük düzeydedir. İki ilin sahip olduğu bu özelliklerin kültürel, sosyal ve ekonomik farklılıklara neden olacağı ve dolayısıyla ailelerin tutumları, bilinç düzeyleri ve öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin farklılık gösterebileceği düşünülmüştür.

T.C. M.E.B. Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü'nün 18 Şubat 2019 tarihli verilerine göre: 2014 yılında adı Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi iken Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olarak değiştirilen okullardan Afyonkarahisar ilinde 3, Antalya ilinde ise 12 tane okul bulunmaktadır (MTEGM, 2019). 15 okulun resmi web siteleri üzerinden alınan öğrenci sayılarından E-okul sistemi üzerinden alınan 9. sınıf öğrenci kontenjanları çıkartılarak yapılan hesaplama sonucunda; bu okullarda toplam 3394 öğrencinin öğrenim gördüğü tespit edilmiştir. Bu öğrencilerin 397 tanesi Afyonkarahisar'da 2997 tanesi ise Antalya'da öğrenim görmektedir. Araştırmanın veri toplama aşamasında evreni oluşturan 15 okulun tamamına ulaşamayacağı ve evrendeki birimlerin arasındaki mesafenin uzak olması öngörülerek araştırmada belirlenen evren üzerinden örneklem alınma yoluna gidilmiştir. Örneklem alınırken karşılaştırmaları daha sağlıklı bir şekilde yapabilmek adına iki ilde öğrenci sayıları eşit seçilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın evrenini oluşturan öğrencilerin sayısı bilindiği için evrenin temsil edebilecek örneklem sayısını tespit etmek amacıyla kullanılan formül şu şekildedir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2007: 70):

$$n = \frac{N \times t^2 \times p \times q}{d^2 \times (N-1) + t^2 \times p \times q}$$

n = Örnekleme girecek birey sayısı.

N = Hedef kitledeki birey sayısı.

t = Belirli bir anlamlılık düzeyinde, t tablosundan bulunan teorik değer.

p = İncelenecek olayın gerçekleşme olasılığı.

q = İncelenecek olayın gerçekleşmeme olasılığı.

d = Olayın oluş sıklığına göre kabul edilen $\bar{F}$ örnekleme hatası.

Araştırma kapsamında hedef kitle sayısı (N) 3394, belirli bir anlamlılık düzeyi (yanılma olasılık değeri) “ α ” = 0.01 için teorik (t) değeri 2.58, incelenen olayın gerçekleşme olasılığı (p) 0.5, incelenen olayın gerçekleşmeme olasılığı (q) 0.5 ve örnekleme hatası olarak (d) 0.05 değeri alınmıştır. Alınan değerler formülde yerlerine koyulduğunda örneklem sayısı (n) 557 bulunmuştur.

Araştırmadaki evreni temsil edebilecek örneklem sayısı belirlendikten sonra bu örnekleme oluşturacak birimlerin nasıl seçileceğini belirlemek gerekmektedir (Altunışık vd., 2007: 128). Araştırma kapsamındaki örnekleme oluşturacak birimler (öğrenciler), tesadüfi olmayan örneklem türlerinden kolayda örneklem yöntemi ile seçilmiştir. Bu doğrultuda Afyonkarahisar ve Antalya illerinde turizm eğitimi gören lise öğrencilerinden en az 557 öğrenci örnekleme yer almalıdır. Buna göre Afyonkarahisar’da 318 ve Antalya’da 334 olmak üzere toplam 652 öğrenciye ulaştırılan anketler, güvenilirlik düzeyi, eksik kodlama, değerlendirmeye alınmayacak derecede, eksik veya hatalı veriler içeren anketlerin olabileceğinden dolayı örneklemin daha üst düzeyde evreni temsil edebilmesini sağlayabilmek için eşik (sınır) değeri olan 557 sayısının üzerine çıkılmış ve 563 anket değerlendirilmeye değer görülmüştür. Bu 563 anketin 267 tanesi Afyonkarahisar’da uygulanan kalan 296 adeti ise Antalya’da uygulanan anketlerdir.

1.5. ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÖLÇEKLER

1.5.1. Ana Baba Tutumları Ölçeği

Türkiye’de ana baba tutumlarını ölçen bir ölçek geliştirme üzerine ilk olarak Kuzgun (1972) tarafından başlanmıştır. Kuzgun’un demokratik, otoriter ve ilgisiz olarak tanımladığı ana baba tutumlarını ölçmek amacıyla hazırladığı “Ana Baba Tutum Envanteri” ilk olarak 384 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Uygulama sonucu, hesaplanan ölçekler arası korelasyon katsayıları demokratik tutumu ölçen alt ölçeğin diğerlerinden bağımsız olduğunu, buna karşılık ilgisiz ve otoriter tutumları ölçen alt ölçekler arasında 0.63 gibi yüksek bir ilişki bulunduğunu; bu iki ölçeğin birbirinden bağımsız ölçme yapmadığını göstermiştir. İki kere uygulanan envanterin de korelasyon katsayıları düşük bulunmuştur. Sonuçta aracın yeterince güvenilir olmadığı sonucuna varılmıştır. Araştırmacıların duyduğu gereksinim göz önüne alınarak Kuzgun ve Eldeleklioğlu tarafından aracın yeniden “Ana Baba Tutumları Ölçeği” adı ile geliştirilmesine girişilmiştir. Yeni ölçek için yeni madde havuzu oluşturulmuş ve bazı maddeler olduğu gibi alınırken bazı yeni maddeler de eklenmiştir. Ayrıca istekçi, koruyucu ve reddedici ana baba tutumları ve bunları tanımlayan maddeler eklenmiştir (Kuzgun ve Bacanlı, 2017a: 66).

Ana Baba Tutum Ölçeği’nin boyutlarının belirlenmesi için faktör analizi tekniği kullanılmıştır. Uygulamada, maddelere verilecek yanıtlar 5 basamaklı Likert tipi bir ölçekle derecelendirilmiştir. Ölçek Demokratik, otoriter, ilgisiz, koruyucu / istekçi, reddedici olmak üzere beş alt maddeden oluşmuştur. Geçerliğin saptanması için ölçek 1992 – 1993 öğretim yılında Gazi Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesinde öğrenim gören 100 öğrenciye uygulanmıştır. Uygulama sonunda Faktör analizi sonuçlarında maddelerin faktör yükleri hesaplanarak “Demokratik Tutum Ölçeği”, “Otoriter Tutum Ölçeği”, “Koruyucu / istekçi Tutum Ölçeği” olmak üzere üç alt ölçek ortaya çıkmıştır (Kuzgun ve Bacanlı, 2017a: 67 – 68).

Ana – baba tutumları ölçeği 40 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte 1, 2, 6, 7, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 29, 30, 36, 37, 39 numaralı maddeler demokratik tutumu, 4, 9, 10, 11, 17, 18, 19, 24, 25, 26, 27, 28, 32, 33, 34 numaralı maddeler koruyucu / istekçi tutumu, 3, 5, 8, 12, 16, 23, 31, 35, 38, 40 numaralı maddeler otoriter tutumu ölçen

maddeler olarak belirlenmiştir. Puan her alt ölçek için ayrı ayrı hesaplanır ve yüksek puan egemen olan tutumu yansıtır (Kuzgun ve Bacanlı, 2017a: 67 – 68).

Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için, ilk olarak ölçeği oluşturan alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır. Daha sonra testin tekrarı yöntemi ile kararlı bir ölçme yapıp yapmadığı belirlenmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık ve kararlılık katsayıları tablo-4 te gösterilmiştir (Kuzgun ve Bacanlı, 2017a: 70 – 71).

Tablo 4. Ana Baba Tutumları Alt ölçeklere ilişkin Güvenilirlik Katsayıları

Alt Ölçekler	Demokratik	Koruyucu/İstekçi	Otoriter
İç Tutarlılık Katsayısı	0.89	0.82	0.78
Kararlılık Katsayısı	0.92	0.75	0.79

1.5.2. Mesleki Olgunluk Ölçeği

Mesleki Olgunluk Ölçeği lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini ölçmeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Ölçeğin maddeleri Kuzgun tarafından geliştirilmiş, diğer psikometrik çalışmaları ise Bacanlı tarafından yapılmıştır. Deneme için oluşturulan deneme formu likert tipi ve 54 maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerden 25 tanesi istendik yönde (beklenen mesleki tutum ve davranışlarla ilgili), 29 tanesi ise istenmedik (beklenmeyen mesleki tutum ve davranışlarla ilgili) yöndedir. Bu ölçeğin deneme uygulaması 1992 yılında Ankara Keçiören Fatih Sultan Mehmet Lisesi'nde öğrenim gören 100 öğrenciye uygulanmıştır. Ölçeğin deneme formunu oluşturan 54 maddenin ayırt etme gücünü saptamak için madde analizi yapılmıştır. Bunun için deneme uygulaması yapılan 100 öğrencinin alt ve üst gruplarının puan ortalaması arasındaki farklar “t testi” ile kontrol edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda 11 madde beklenen 0.05 anlamlılık düzeyine ulaşamadığı için, 3 madde ise deneme uygulamasında karşılaşılan zorluklardan dolayı deneme formundan çıkarılmıştır (Kuzgun ve Bacanlı, 2017:6-7).

Deneme uygulamasından sonra ortaya çıkan 40 maddelik ölçekte, istendik yöndeki maddeler: 1, 2, 5, 6, 7, 11, 12, 13, 17, 18, 19, 23, 24, 25, 30, 31, 32, 35, ve 36. maddelerdir ve A=1, B=2, C=3, D=4, E=5 şeklinde puanlanırken, geriye kalan maddeler istenmedik yönde maddelerdir ve tersten A=5, B=4, C=3, D=2, E=1

şeklinde puanlanmaktadır. Sonuçta her iki gruptan elde edilen ham puanlar toplanarak genel toplam ham puan elde edilmektedir (Kuzgun, Bacanlı, 2017:19).

Ölçeğin norm çalışması Ankara'nın çeşitli ilçelerindeki farklı sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin devam ettiği okullarda 1248 kız, 1256 erkek olmak üzere toplam 2504 öğrencinin bulunduğu norm grubu üzerinde yapılmıştır. Değerlendirme yapılırken 50. yüzdeliğe karşılık gelen '143' ve 75. yüzdeliğe karşılık gelen '155' puanları kritik değer olarak alınmıştır. 143 ham puana ulaşan bir öğrencinin kendisinden beklenen mesleki olgunluk düzeyine ulaştığı söylenebilir. Ancak kendisinden beklenen mesleki tutum ve davranışları gereği gibi yerine getirebildiğinden söz edebilmek için '155' puana ulaşması beklenmektedir. 143–155 puanları arasında bulunan öğrenciler mesleki olgunluğa sahip olsalar da geliştirme ihtiyacı içindeki öğrencilerdir. Ham puanı '155' puan ve üzeri puana ulaşanların mesleki olgunluk düzeylerinin yüksek olduğundan söz edilebilir (Bacanlı ve Kuzgun, 2017: 17-18).

MOÖ'nin güvenilirliği için tutarlılık ve kararlılık katsayıları hesaplanmıştır. Tutarlılık katsayısı için ölçülen Cronbach-Alpha katsayısı 0.89 bulunmuştur. Testin tekrarı yöntemiyle bulunan kararlılık düzeyi ise 0.82 bulunmuştur. Bulunan bu ölçümlerin ölçeğin ölçmeye çalıştığı bir takım bilişsel ve duyuşsal özellikleri (mesleki tutum ve davranışları) ölçmeye çalışan bir ölçek için yeterli olduğu söylenebilir (Bacanlı ve Kuzgun, 2017: 10).

1.5.3. Demografik Özellikler

Araştırmada kullanılan anket formunun üçüncü ve son bölümde ise öğrencilerin, cinsiyetini, eğitim yaşamına ilişkin özelliklerini (sınıf seviyesi, eğitim gördüğü il, öğrenim gördüğü alan) ve anne ve babanın eğitim durumu ve mesleğini belirlemeye yönelik ifadeler yer verilmiştir. Ayrıca öğrencilerin öğrenim gördükleri okulu ve alanı kendi istekleriyle seçip seçmediği hakkında sorular sorulmuştur.

1.6. VERİ TOPLAMA VE ANALİZ SÜRECİ

Afyonkarahisar ve Antalya illerinde ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi gören öğrencilerin ana baba tutumlarının mesleki olgunlukları üzerindeki etkisini incelemeye yönelik bu araştırmada hedeflenen sonuçlara ulaşılması için ihtiyaç duyulan verilerin elde edilmesinde anket tekniğinden faydalanılmıştır.

Araştırma kapsamında anket formunun oluşturulması için öncelikle kapsamlı literatür taraması yapıldıktan sonra konuya ve örnekleme uygun ölçekler bir araya getirilerek anket formu oluşturulmuştur. Öğrenciler üzerine gerçekleştirilecek anketin uygun olup olmadığının incelenmesi için Afyon Kocatepe Üniversitesi, Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kuruluna başvurulmuştur. Şubat 2019 tarihinde etik değerlendirme başvuru formunun ve ölçeklerin etik açısından sakıncalı olmadığına oy birliği ile karar çıkmıştır. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu kararı ile Afyonkarahisar ve Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüklerine başvurularak, anketin uygulanması için valilik onayı alınmıştır. Nisan 2019'da Afyonkarahisar ve Antalya illerinde bulunan turizm eğitimi gören lise öğrencilerine anket uygulanmıştır.

Afyonkarahisar ilinde okul sayısının az olması ve derslerin yoğun olmadığı bir dönem olması sebebiyle anket uygulaması kolay olmuştur. Anketler nisan ayının ilk haftasında, bir haftalık süreçte rahat bir şekilde uygulanmıştır. Antalya ilinde ise ilgili kurumlardan izinin alınması uzun sürdüğü için anket uygulaması turizm eğitimi veren liselerin eğitim öğretim döneminin son haftası olan nisan ayının üçüncü haftasına denk gelmiştir. Derslerin yoğun olmaması veri toplamada kolaylık sağlamış ancak özellikle öğrencilerin staj çalışmalarına ve mezuniyet programlarına hazırlıkları dolayısıyla sınıflarda öğrenci sayılarının az olması araştırmaya katılan öğrenci sayısının tahmin edilenden daha düşük olmasına neden olmuştur. Antalya ilinde bulunan okulların birbirine uzak mesafede olması ve zaman kısıtlılığı sebebiyle toplam iki okulda anketler uygulanmış, diğer okullar ders dönemi bitmesi sebebiyle ziyaret edilememiştir.

Anketin uygulaması öncesinde araştırmacı tarafından öğrencilere bir ön açıklama yapılarak araştırmanın amacı ve dikkat edilecek hususlardan bahsedilmiştir. Daha sonra öğrenciler, araştırmacı ve ders öğretmenleri gözetiminde gönüllülük

esasına dayalı olarak sessiz bir ortamda ve bireysel olarak ölçekleri cevaplandırmışlardır. Araştırma kapsamında verilerin toplanmasından sonra anket formları genel olarak incelenerek, hatalı ve/veya yanlış doldurulan anketin olup olmadığına bakılmıştır. İki ilde toplam 650 anket dağıtılmıştır ve bunlardan 606 tanesi geri dönmüştür. Öğrencilerden 43 tanesinin anketleri hatalı ve/veya doldurduğu tespit edildiği için bu anketler değerlendirme dışı bırakılmıştır ve analizlere 563 katılımcının yanıtladığı anketler dâhil edilmiştir.

Araştırma verilerinin analizi sürecinde ilk olarak anket yoluyla elde edilen veriler sosyal bilimler için kullanılan istatistiksel analiz programına aktararak veri analizine uygun hale getirilmiştir. Mesleki Olgunluk Ölçeği'nde ters kodlanması gereken sorular için ters kodlama yapılarak istendik ve istenmedik yöndeki tutumlar ayrıştırılmıştır. Ana Baba Tutumları Ölçeği'nde ise ölçeğin alt boyutları olan "Demokratik Tutum", "Otoriter Tutum" ve "Koruyucu / istekçi Tutum" u belirleyen sorular gruplandırılarak devam edilmiştir. Sonraki aşamada güvenilirlik analizi ile verilerin istatistiksel analizler için uygunluğunun test edilmesi amacıyla Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısına bakılmıştır.

Araştırmada öğrencilerin alan seçiminde, mesleki olgunluklarına, ana baba tutumlarına ve demografik özelliklere (bireysel ve öğrenim hayatına ait özellikler) göre farklılık gösterip göstermediği, farklılıkları belirlemeye yönelik testler ile analiz edilmiştir. Öncelikle ilerleyen aşamalarda hangi veri tekniklerinin kullanılacağına karar verebilmek için verilerin normal dağılıp dağılmadığına bakılmıştır. Bu amaçla Kolmogorov Smirnov testi uygulanmıştır. Sonuçlara göre verilerin normal dağılmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle ilerleyen aşamalarda farklılık testlerinde Non-parametrik testlerden yararlanılmıştır. Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile demografik özellikleri ve alan seçimleri arasında farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Ki-kare testi uygulanmıştır. Öğrencilerin anne baba tutumları ile demografik özellikleri, alan seçimleri ve mesleki olgunlukları arasındaki farklılıkları belirlemek ve bu farklılıkların anlamlılıklarını belirlemek amacıyla ise Mann-Whitney U testi uygulanmıştır.

2. BULGULAR VE TARTIŞMA

2.1.ÖLÇEKLERİN GÜVENİRLİK ANALİZLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Güvenirlilik analizi, bir değişkenin gerçek değerinin ölçme araçları ile doğru ve tam olarak ölçülebilme derecesidir (Özdamar, 2016: 75). Güvenirlilik analizleri içerisinde en yaygın kullanılan istatistiksel yöntem ise içsel tutarlılığın ölçülmesinde kullanılan Cronbach's Alpha yöntemidir (Altunışık vd., 2007: 115-116). Buna göre araştırmada kullanılan Mesleki Olgunluk ve Ana Baba Tutumları ölçeklerine ilişkin güvenirlilik katsayıları, Cronbach's Alpha değerleri ile belirlenmiş ve Tablo 5'de sunulmuştur.

Tablo 5. Mesleki Olgunluk ve Ana Baba Tutumları Ölçeklerine İlişkin Güvenirlilik Katsayıları

Ölçekler	Cronbach's Alpha Katsayıları	Madde Sayısı
Ölçeklerin Genel Güvenirliliği	0,784	80
Mesleki Olgunluk Ölçeği	0,859	40
Ana Baba Tutumları Ölçeği	0,789	40
Demokratik Tutum Ölçeği	0,890	15
Koruyucu / İstekçi Tutum Ölçeği	0,821	15
Otoriter Tutum Ölçeği	0,780	10

Tablo 5'ten de anlaşılacağı üzere, toplamda 80 sorudan oluşan iki ölçeğin genel güvenirlilik katsayısı (Cronbach's Alpha) 0,784 olarak hesaplanmıştır. Mesleki Olgunluk Ölçeği'ne ilişkin genel güvenirlilik katsayısı (Cronbach's Alpha) 0,859 olarak hesaplanmıştır. Ana Baba Tutumları Ölçeği'ne ilişkin genel güvenirlilik katsayısı (Cronbach's Alpha) ise 0,789 olarak hesaplanmış ve alt boyutlarının hepsinin 0,780 ve üzerinde olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlara göre, araştırmada kullanılan ölçeklerinin güvenilir oldukları belirlenmiştir.

2.2. ÖĞRENCİLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ, SEÇİMLERİ VE ANNE BABA FAKTÖRLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın örneklemini içerisinde yer alan öğrencilerin, demografik özelliklerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Öğrencilerin Demografik Özelliklerine İlişki Bulgular

		Afyonkarahisar		Antalya		Toplam	
		f	%	f	%	f	%
Cinsiyet	Kız	99	37,1	121	40,9	220	39,1
	Erkek	168	62,9	175	59,1	343	60,9
Sınıf	10. Sınıf	125	46,8	148	50,0	273	48,5
	11. Sınıf	67	25,1	81	27,4	148	26,3
	12. Sınıf	75	28,1	67	22,6	142	25,2
Alan	Yiyecek İçecek Hizmetleri	177	66,3	194	65,5	371	65,9
	Konaklama ve Seyahat Hizmetleri	90	33,7	102	34,5	192	34,1
Toplam		267		296		563	

Tablo 6’daki bulgular incelendiğinde 563 öğrencinin; %39,1’inin kız, %60,9’unun ise erkek olduğu görülmektedir. Öğrencilerin eğitim gördükleri sınıf seviyelerine bakıldığında; %48,5 ile 10. Sınıf öğrencilerinin oranının daha fazla olduğu, bunu %26,3 ile 11. Sınıf öğrencileri ve %25,2 ile 12. Sınıf öğrencileri takip etmektedir. 11. ve 12. Sınıf öğrencilerinin oranının 10. Sınıftaki öğrencilere oranla düşük olmasının sebebi olarak ise 10. Sınıftan sonra sınıf tekrarına kalan öğrencilerin açık liseye geçmesi veya öğrenimlerine son vermeleri gösterilebilir. Ayrıca anketin uygulandığı tarihlerin bu okullarda okulun son haftası olması nedeniyle 12. Sınıf öğrencilerinin mezuniyet ve üniversite sınavı hazırlığı nedeniyle okula devam etmemesi olduğu aradaki farkın sebebi olabilir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri alanların oranlarında ise Yiyecek İçecek Hizmetleri Alanı’nı tercih eden öğrencilerin oranı %65,9 ile %34,1 orana sahip olan Konaklama ve Seyahat Hizmetleri Alanı öğrencilerinin neredeyse iki katı daha yüksek olduğu görülmektedir. Bunun en önemli nedeni özellikle son zamanlarda gelişmekte olan Gastronomi ve Mutfak Sanatları bölümünün hem istihdam açısından hem de kazanç olarak daha avantajlı olması söylenebilir. Ayrıca diğer bir neden olarak Yiyecek İçecek Hizmetleri Alanı’nın uygulamaya dayalı bir bölüm olması,

öğrenciler için daha eğlenceli ve teorik derslerden uzak olması öğrencilere çekici gelen diğer bir faktör olarak gösterilebilir.

Tablo 7. Öğrencilerin Okul ve Alan Seçimlerine İlişkin Bulgular

Tercih Değişkenleri		Afyonkarahisar		Antalya		Toplam	
		f	%	f	%	f	%
Öğrenim Gördüğüm Okulu Kendi isteğimle Tercih ettim	Evet	200	74,9	233	78,7	433	76,9
	Hayır	67	25,1	63	21,3	130	23,1
Öğrenim Gördüğüm Alanı Kendi isteğimle Tercih ettim	Evet	208	77,9	240	81,1	448	79,6
	Hayır	59	22,1	56	18,9	115	20,4
Toplam (f) = 563 Öğrenci							

Tablo 7’de okul ve alan tercihi değişkenleri bulgularına bakıldığında öğrencilerin 76,9 oranla büyük bir kısmının öğrenim gördükleri okulu kendilerinin isteyerek seçtiği görülse de %23,1 oranla neredeyse öğrencilerin dörtte birinin istekleri dışında okul tercihi yaptıkları görülmektedir. Bu oranın ortaya çıkmasındaki temel neden olarak ortaöğretime geçişte rehberlik eksikliği ve öğrencilerin sınav puanlarının istedikleri bölüme yetmemesi kaynak olarak gösterilebilir. Öğrencilerin alanlarını kendi istekleri ile seçme durumlarına bakıldığında ise %79,6 oranla evet seçeneği öne çıkarken %20,4 oranla öğrencilerin alanlarını kendilerinin seçmedikleri sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin yaklaşık beşte birlik kısmın istediği alana gidememesinin nedeni olarak alan seçiminde not ortalamalarının düşük olması gösterilebilir.

Tablo 7’deki bulgular il bazında değerlendirildiğinde; öğrenim gördükleri okulu kendi isteğiyle seçen öğrencilerin oranı Antalya ilinde (%78,7) Afyonkarahisar’a göre (%74,9) göre daha fazladır. Öğrenim gördükleri alanı kendi isteğiyle seçen öğrencilerin oranı ise yine aynı şekilde Antalya ilinde (%81,1) Afyonkarahisar’a göre (%77,9) göre daha fazladır. Buna göre araştırmada yer alan öğrencilerden Antalya’da yaşayanların öğrenim gördükleri okulu ve alanı seçme oranının Afyonkarahisar’da yaşayanlara göre daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 8. Öğrencilerin Anne Babalarına Eğitim ve Mesleklerine İlişkin Bulgular

Anne Baba Değişkenleri		Afyonkarahisar		Antalya		Toplam	
		f	%	f	%	f	%
Anne Eğitim	İlkokul	142	53,2	77	26,0	219	38,9
	Ortaokul	93	34,8	70	23,6	163	29,0
	Lise	24	9,0	108	36,5	132	23,4
	Üniversite	8	3,0	41	13,9	49	8,7
Anne Meslek	Çalışmıyor	232	86,9	160	54,1	392	69,6
	Emekli	3	1,1	7	2,4	10	1,8
	İşçi	14	5,2	51	17,2	65	11,5
	Memur	7	2,6	12	4,1	19	3,4
	Esnaf	3	1,1	14	4,7	17	3,0
	Diğer	8	3,0	52	17,6	60	10,7
Baba Eğitim	İlkokul	85	31,8	58	19,6	143	25,4
	Ortaokul	98	36,7	71	24,0	169	30,0
	Lise	72	27,0	117	39,5	189	33,6
	Üniversite	12	4,5	50	20,8	62	11,0
Baba Meslek	Çalışmıyor	21	7,9	9	3,0	30	5,3
	Emekli	27	10,1	34	11,5	61	10,8
	İşçi	88	33,0	71	24,0	159	28,2
	Memur	24	9,0	18	6,1	42	7,5
	Esnaf	30	11,2	50	16,9	80	14,2
	Diğer	77	28,8	114	38,5	191	33,9

Tablo 8’de bulunan anne babaya ait bulgulara bakıldığında ise öğrencilerin annelerinin %38,9’unun ilkokul, %29’unun ortaokul, %23,4’ünün Lise ve %8,7’sinin üniversite mezunu olduğu bunlardan %69,6’sının herhangi bir işte çalışmadığı, %1,8’inin emekli, %11,5’inin işçi, %3,4’ünün memur, %3’ünün esnaf, %10,7’sinin ise diğer işlerle meşgul olduğu görülmüştür. Buradan hareketle öğrencilerin annelerinin eğitim seviyeleri ve çalışma oranları düşüktür diyebiliriz. Babalarda ise eğitim durumlarında %33,6 ile lise mezunu olanların oranı en yüksek seviyede olup, bunu %30 oran ile ortaokul, %25,4 oran ile ilkokul, %11 oran ile üniversite mezunlarının oranları takip etmektedir. Babalarda çalışma durumuna bakıldığında çalışmayanların oranının %5,3 oran ile çok düşük olduğu bunu %7,5 oran ile memurlar, %10,8 oran ile emekliler, %28,2 oran ile işçiler takip ederken, en yüksek

oran ise diğer meslekler ile uğraşan babalara aittir. Diğer meslekler içinde en çok yapılan mesleklerden başlıcaları: çiftçilik, inşaatçılık, serbest meslek ve turizmdir. Öğrencilerinin babalarının genel olarak eğitim seviyelerinin orta seviyede olduğu, çalışma oranının ise bir hayli yüksek olduğu görülmektedir. Ortaya çıkan bu verilere göre araştırmaya katılan öğrencilerini ailelerine bakıldığında evin geçimini genel olarak babaların sağladığını ve annelerin daha çok ev işleri ile uğraştıklarını söyleyebiliriz.

Tablo 8’de yer alan bulgular il bazında değerlendirildiğinde; araştırmaya katılan öğrencilerin anne eğitim düzeylerinin Afyonkarahisar ilinde daha düşük olduğu, Antalya ilinde ise daha yüksek olduğu görülmektedir. Baba eğitim düzeylerinin ise aynı şekilde Afyonkarahisar’da daha düşük, Antalya’da daha yüksek olduğu söylenebilir. Annelerin meslekleri incelendiğinde; Antalya’da yaşayan öğrencilerin annelerinin çalışma oranlarının daha fazla olduğu, Afyonkarahisar ilindeki öğrencilerin annelerinin en fazla işçi olarak çalıştığı, Antalya’dakilerin ise en fazla diğer meslekleri yaptığı söylenebilir. Babalarda ise çalışma oranı annelerde olduğu gibi Antalya ilinde daha fazladır. Afyonkarahisar ilinde çalışan babaların daha çok işçi olarak çalıştığı, Antalya’da ise diğer meslekleri yapanların daha fazla olduğu görülmektedir. Bu bulgular çalışmanın varsayımlarından birisi olan iki ildeki turizm bilincinin farklı düzeyde olmasını destekler niteliktedir.

2.3.ÖĞRENCİLERİN MESLEKİ OLGUNLUK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, örneklem kapsamında yer alan öğrencilerin mesleki olgunluklarına yönelik elde edilen bulgular sunulmuştur.

Tablo 9. Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeylerine İlişkin Bulgular

Mesleki Olgunluk Düzeyi	Ham Puan Aralığı	f	%
Düşük	0-142	327	58,1
Geliştirilebilir	143-155	110	19,5
Yüksek	155 ve üstü	126	22,4

Araştırmaya katılan öğrencilerin ham puanlarının incelenmesi sonucunda ortaya çıkan bulgulara göre: öğrencilerin %58,1’inin yani yarısından fazlasının

mesleki olgunluk seviyelerinin düşük olduğu gözlemlenmiştir. %19,5'inin kendilerinden beklenen mesleki olgunluk seviyeye ulaştıkları ancak kendilerinden beklenen mesleki tutum ve davranışları gereği gibi yerine getirebildiklerinden söz edebilmek için 155 ham puana ulaşmaları beklenmektedir. Öğrencilerin kalan %22,4'lük kısmı ise kendilerinden beklenen mesleki olgunluk düzeyine ulaşmışlardır.

2.4. ÖĞRENCİLERİN ANNE BABA TUTUMLARINA İLİŞKİN BULGULAR

Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile ilgili bulgulara baktıktan sonra bu bölümde öğrencilerin anne ve babalarının tutumlarına ilişkin bulgular incelenmiştir. Bunun için ana baba tutumları ölçeğinde bulunan ifadelere katılım düzeylerine bakılarak, verilerin ölçeğe ait alt boyutlar bağlamında değerlendirilebilmesi için her bir ifadenin aritmetik ortalaması ve standart sapmasına ve ilgili alt faktörün genel aritmetik ortalamasına yer verilmiştir.

Tablo 10. Öğrencilerin Anne Baba Tutumlarının Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular

AF	İFADELER	$\bar{x}$	$\bar{x}$	s.s
DEMOKRATİK	Bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir.		4,21	1,15
	Çok yönlü gelişmem için beni olanakları doğrultusunda desteklemiştir.		4,14	1,07
	Arkadaşlarını eve çağırma izin verir, geldiklerinde onlara iyi davranırdı.		4,20	1,19
	Elinden geldiği kadar, her konuda fikrimi almaya özen gösterir.		3,85	1,26
	Sorunlarımı onunla rahatlıkla konuşabiliriz.		3,74	1,39
	Neden bazı şeyleri yapmam ya da yapmamam gerektiğini bana açıklardı.		4,03	1,15
	Birlikte olduğumuz zamanlar ilişkimiz çok arkadaşçadır.		3,72	1,30
	Evde bir konu tartışılırken görüşlerimi söylemem için beni teşvik eder.	3,84	3,31	1,35
	Küçük yaşımdan itibaren ders çalışma ve okuma alışkanlığı kazanmam konusunda bana yardımcı olmuştur.		3,72	1,24
	Küçükken bana vakit ayırır; parka, sinemaya götürmeyi ihmal etmezdi.		3,31	1,46
	Ona yaklaşmak istediğimde bana sıcak bir şekilde karşılık verir.		4,12	1,20
	Bana önemli ve değerli bir kişi olduğum inancımı aşlamıştır.		3,95	1,22
	Aile ile ilgili kararlar alınırken benimde fikrimi öğrenmek ister.		3,60	1,40
	Beni olduğum gibi kabul etmiştir.		3,95	1,35
	Günlük olaylar hakkında anlattıklarımı ilgi ile dinler ve bana açıklayıcı cevaplar verir		3,76	1,29

Tablo 10'un devamı				
AF	İFADELER	$\bar{x}$	$\bar{x}$	
KORUYUCU/İSTEKÇİ	Hep başıma kötü bir şey gelecekmiş gibi beni koruyup kollamaya çalışır.	3,97	1,20	
	Bana hükmetmeye çalışır.	2,48	1,43	
	Bugün bile alışverişe çıkacağım zaman, kandırılacağımı düşünerek benimle gelmek ister.	2,14	1,42	
	Benden her zaman gücümün üstünde başarı beklemiştir.	3,19	1,51	
	Sevmediğim yemekleri bana yarayacağı düşüncesi ile zorla yedirirdi.	2,51	1,49	
	Sınavlarda hep üstün başarı göstermemi istemiştir.	3,67	1,37	
	Kendimi yönetebileceğim yaşlarda bile gittiği her yere beni de götürür, benim evde yalnız kalmamdan kaygılanırdı.	2,78	2,35	1,45
	Başarılı olmam için beni zorlar, düşük not aldığımda beni cezalandırırdı.	2,05	1,32	
	Beni kendi emellerine ulaştırmak için bir araç olarak kullanırdı.	1,80	1,30	
	Beni daima yapabileceğimden fazlasını yapmaya zorlar.	2,46	1,54	
	Paramı nerelere harcadığımı ayrıntılı bir biçimde denetler.	2,66	1,44	
	Her zaman her iste kusursuz olmam gerektiği inancındadır.	2,89	1,48	
	Benim iyiliğimi istediğini, benim için neyin iyi olduğunu ancak kendisinin bileceğini söyler.	2,85	1,46	
	Her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak eder.	3,61	1,31	
İyi bir iş yaptığımda beni övmekten daha çok daha iyisini yapmam gerektiğini söyler.	3,07	1,43		
OTORİTER	Her yaptığım işin olumlu yanlarını değil kusurlarını görmüş ve eleştirmiştir.	2,95	1,39	
	Aramızda ki ilişki ona içimi açmaya cesaret edemeyeceğim kadar resmidir.	2,61	1,50	
	Çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırır, onların benden daha iyi olduklarını söylerdi.	2,80	1,50	
	Fiziksel ve duygusal olarak kendisine yakın olmak istediğim zaman soğuk ve itici davranırdı.	1,91	1,32	
	Kendi istediği mesleği seçmem konusunda beni zorlamıştır.	2,39	1,93	1,30
	Benim gibi evladı olduğu için kendini bahtsız hissettiğini sanıyorum.	1,95	1,36	
	Cinsellik konusunda karşılaştığım sorunları kendisine anlatmak istediğimde hep ilgisiz kalmıştır.	2,40	1,48	
	Cinsel konularda tutucu olduğundan yanında bu konulara ilgi göstermem.	2,93	1,57	
	Başkalarına benden daha çok önem verir ve onlara daha nazik davranır.	2,25	1,50	
	Benimle genellikle sert bir tonda ve emrederek konuşur	2,11	1,39	

AF: Alt Faktörler, $\bar{X}$: Faktöre ait aritmetik ortalama, $\bar{x}$: İfadeye ait aritmetik ortalama, s.s: standart sapma.

Tablo 10'da bulunan veriler incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin en fazla sergiledikleri tutumun demokratik tutum ($\bar{X}= 3,84$) olduğu, demokratik tutumdan sonra en fazla sergilediği tutum ise koruyucu/ istekçi tutum

($\bar{X}$ = 2,78) olduğu ve en az sergilenen tutumun ise otoriter tutum olduğu ($\bar{X}$ = 2,39) görülmektedir.

Tablo 10’da bulunan veriler ifadeler bazında değerlendirildiğinde ise diğerlerine oranla en fazla katılım gösterilen ifadelerin: “Bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir.” ($\bar{x}$ = 4,21), “Arkadaşlarımı eve çağdırmama izin verir, geldiklerinde onlara iyi davranırdı.” ($\bar{x}$ = 4,20) ve “Çok yönlü gelişmem için beni olanakları doğrultusunda desteklemiştir.” İfadeleri olduğu görülmektedir. Diğerlerine oranla en az katılım gösterilen ifadelerin ise: “Beni kendi emellerine ulaştırmak için bir araç olarak kullanırdı.” ($\bar{x}$ = 1,80), “Fiziksel ve duygusal olarak kendisine yakın olmak istediğim zaman soğuk ve itici davranırdı.” ($\bar{x}$ = 1,91) ve “Kendi istediği mesleği seçmem konusunda beni zorlamıştır.” ($\bar{x}$ = 1,93) ifadeleri olduğu anlaşılmıştır.

2.5. ÖĞRENCİLERİN OKUL VE ALAN SEÇİMİNE İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilerin okul ve alan seçimlerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile karşılaştırılması için çapraz tablolar oluşturulmuş ve “Ki-kare Testi” uygulanarak farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 11’ da sunularak yorumlanmıştır.

Tablo 11. Öğrencilerin Okul ve Alan Seçimlerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerine Göre Dağılımı

Öğrencilerin	Mesleki Olgunluk Düzeyi							
	Düşük		Geliştirilebilir		Yüksek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	p
Okul seçimi								
İsteyerek seçen	236	54,5	86	19,9	111	25,6	433	0,001
İstemedен seçen	91	70,0	24	18,5	15	11,5	130	
Alan seçimi								
İsteyerek seçen	240	53,6	90	20,1	118	26,3	448	0,000
İstemedен seçen	87	75,7	20	17,4	8	7,0	115	

f: Frekans, p: anlamlılık düzeyi, * p<0.05 ise farklılıklar anlamlıdır.

Tablo 11’da gösterilen bulgulara göre araştırmaya katılan öğrencilerden öğrenim gördüğü okulu kendi isteğiyle seçen öğrencilerinden mesleki olgunluk düzeyi düşük olan öğrencilerin oranı %54,5 iken geliştirilebilir düzeyde olanların

oranı %19,9, mesleki olgunluk düzeyleri yüksek olanların oranı ise %25,6'dır. Öğrenim gördüğü okulu kendi isteğiyle seçmeyen öğrencilerinden mesleki olgunluk düzeyi düşük olan öğrencilerin oranı %70 iken, geliştirilebilir düzeyde olanların oranı %18,5, mesleki olgunluk düzeyleri yüksek olanların oranı ise %11,5'tir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin öğrenim gördükleri okulu kendi isteğiyle seçip seçmediği ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında farklılık olup olmadığını saptamak amacıyla yapılan "Ki-kare Testi" sonucuna (,001) bakıldığında bu iki faktör arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu farklılık okul seçimlerini kendi isteğiyle yapan öğrencilerin lehinedir. Bu sonuçlar doğrultusunda okullarını kendi isteğiyle seçen öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri daha yüksek seviyededir diyebiliriz.

Araştırmaya katılan öğrencilerden öğrenim gördüğü alanı kendi isteğiyle seçen öğrencilerinden mesleki olgunluk düzeyi düşük olan öğrencilerin oranı %53,6 iken geliştirilebilir düzeyde olanların oranı %20,1, mesleki olgunluk düzeyleri yüksek olanların oranı ise %26,3'tür. Öğrenim gördüğü okulu kendi isteğiyle seçmeyen öğrencilerinden mesleki olgunluk düzeyi düşük olan öğrencilerin oranı %75,7 iken kendilerinden beklenen mesleki olgunluk düzeyine sahip olan ancak kendilerinden beklenen mesleki tutum ve davranışları gereği gibi yerine getirebilmeleri için geliştirmeleri gerekenlerin oranı %17,4, mesleki olgunluk düzeyleri yüksek olanların oranı ise %7'dir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin alanlarını kendi isteğiyle seçip seçmediği ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında farklılık olup olmadığını saptamak amacıyla yapılan "Ki-kare Testi" sonucuna (,000) bakıldığında bu iki faktör arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu farklılık alan seçimlerini kendi isteğiyle yapan öğrencilerin lehinedir. Bu sonuçlar doğrultusunda alanlarını kendi isteğiyle seçen öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri daha yüksek seviyededir diyebiliriz. Buradan hareket ile araştırmanın ilk hipotezi olan "**H1**: Ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi gören öğrencilerin alan seçimleri ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır." hipotezi **kabul** edilmiştir.

Araştırmanın bu kısmında öğrencilerin okul ve alan seçimi ile aile tutumları arasında farklılıklar olup olmadığına bakmak için “Mann-Whitney U Testi” uygulanmış ve elde edilen bulgular Tablo 12 ve Tablo 13’de sunulmuştur.

Tablo 12. Öğrencilerin Okul Seçimlerinin Anne Baba Tutumlarına göre Karşılaştırılması

	Okul seçimi	n	Sıra Ortalaması	Z Değeri	p
Demokratik	İsteyerek seçen	433	288,16	-1,641	0,101
	İstemedен seçen	130	261,48		
Koruyucu / İstekçi	İsteyerek seçen	433	278,00	-1,065	0,287
	İstemedен seçen	130	295,32		
Otoriter	İsteyerek seçen	433	275,79	-1,654	0,098
	İstemedен seçen	130	302,67		

Tablo 12’deki bulgular öğrencilerin okullarını kendilerini seçip seçmediği bağlamında değerlendirildiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin anne babalarının demokratik tutum (p: 0,101), koruyucu ve istekçi tutum (p: 0,287) veya otoriter tutumlardan (p: 0,098) herhangi birini daha fazla sergilemeleri ile istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığını söylemek mümkün değildir.

Tablo 13. Öğrencilerin Alan Seçimlerinin Anne Baba Tutumlarına göre Karşılaştırılması

	Alan	n	Sıra Ortalaması	Z Değeri	p
Demokratik	İsteyerek seçen	448	287,10	-1,468	0,142
	İstemedен seçen	115	262,14		
Koruyucu / İstekçi	İsteyerek seçen	448	272,72	-2,674	0,008
	İstemedен seçen	115	318,17		
Otoriter	İsteyerek seçen	448	272,55	-2,721	0,006
	İstemedен seçen	115	318,80		

Tablo 13’teki bulgular demokratik tutum bağlamında değerlendirildiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin anne babalarının daha fazla demokratik tutum (p: 0,142) sergilemeleri ile öğrencilerin alanlarını kendi istekleri ile seçip seçmemelerinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığını söylemek mümkün değildir. Dolayısıyla araştırmanın ikinci alt hipotezi olan “H2a:

Öğrencilerin alan seçimi ile demokratik aile tutumu arasında bir ilişki vardır.” hipotezi **kabul** edilmemiştir.

Bulgular koruyucu/ istekçi bağlamında incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin anne babalarının daha fazla koruyucu/istekçi tutum (p: 0,008) sergilemeleri ile öğrencilerin alanlarını kendi istekleri ile seçip seçmemelerinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığını söyleyebiliriz. Ailesi koruyucu/ istekçi tutuma sahip olan öğrencilerin sıra ortalamalarına bakıldığında, öğrenim gördüğü alanı kendi isteğiyle seçmeyen öğrencilerin (S.O.: 318,17) ailelerinin daha fazla koruyucu/istekçi tutum sergiledikleri görülmektedir. Buna göre araştırmanın ikinci alt hipotezi olan “**H2b**: Öğrencilerin alan seçimi ile koruyucu/ istekçi aile tutumu arasında bir ilişki vardır.” hipotezi **kabul** edilmiştir.

Bulgular otoriter tutum bağlamında incelendiğinde ise; ailesi daha fazla koruyucu/ istekçi tutum sergileyen öğrencilerde olduğu gibi, araştırmaya katılan öğrencilerin anne babalarının daha fazla otoriter tutum (p: 0,006) sergilemeleri ile öğrencilerin alanlarını kendi istekleri ile seçip seçmemelerinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığını söyleyebiliriz. Ailesi otoriter tutuma sahip olan öğrencilerin sıra ortalamalarına bakıldığında, öğrenim gördüğü alanı kendi isteğiyle seçmeyen öğrencilerin (S.O.: 318,80) ailelerinin daha fazla otoriter tutum sergiledikleri görülmektedir. Buna göre araştırmanın ikinci alt hipotezi olan “**H2c**: Öğrencilerin alan seçimi ile otoriter aile tutumu arasında bir ilişki vardır.” hipotezi **kabul** edilmiştir.

Tablo 13’teki bulgular aile tutumlarının tüm boyutları birlikte ele alınarak incelendiğinde; alan seçimi ile koruyucu/ istekçi ve otoriter aile tutumları arasında bir ilişki olduğundan söz edilebilirken, alan seçimi ile demokratik aile tutumu arasında bir ilişki olduğundan söz edilememektedir. Bu doğrultuda araştırmanın ikinci hipotezi olan “**H2**: Öğrencilerin alan seçimi ile anne baba tutumları arasında bir ilişki vardır.” hipotezi **kabul** edilmemiştir.

2.6. ÖĞRENCİLERİN YAŞADIKLARI İLLERE GÖRE MESLEKİ OLGUNLUKLARI VE ANNE BABA TUTUMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilerin yaşadığı illerin mesleki olgunluk düzeyleri ile karşılaştırılması için çapraz tablolar oluşturulmuş ve “Ki-kare Testi” uygulanarak farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 14’ te sunulmaktadır.

Tablo 14. Öğrencilerin Mesleki Olgunluklarının Yaşadığı İllere Göre Dağılımı

Öğrencilerin Yaşadığı İl	Mesleki Olgunluk Düzeyi						Toplam	P
	Düşük		Geliştirilebilir		Yüksek			
	f	%	f	%	f	%	f	
Afyonkarahisar	186	69,7	50	18,7	31	11,6	267	,000*
Antalya	141	47,6	60	20,3	95	32,1	296	

f : frekans, p: anlamlılık düzeyi, * p<0.05 ise farklılıklar anlamlıdır.

Tablo 14’de gösterilen bulgulara göre araştırmaya katılan öğrencilerden Afyonkarahisar ilinde yaşayanlardan mesleki olgunluk düzeyleri düşük olanların oranı %69,7 iken Antalya ilinde bu oran %47,6’dır. Kendilerinden beklenen mesleki olgunluk düzeyine sahip olan ancak kendilerinden beklenen mesleki tutum ve davranışları gereği gibi yerine getirebilmeleri için geliştirmeleri gerekenlerin oranı Afyonkarahisar’da %18,7 iken Antalya ilinde bu oran %20,3’tür. Mesleki olgunluk düzeyleri yüksek olanların oranı ise Afyonkarahisar’da %11,6 iken Antalya’da bu oran %32,1 ile Afyonkarahisar ilinin 2 katından büyük bir orana sahiptir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşadıkları il ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında farklılık olup olmadığını saptamak amacıyla yapılan “Ki-kare Testi” sonucuna (,000) bakıldığında bu iki faktör arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu farklılık Antalya ilinde yaşayan öğrencilerin lehinedir. Bu verilere göre araştırmaya katılan öğrencilerden Antalya ilinde yaşayanların mesleki olgunluk düzeylerinin Afyonkarahisar’da yaşayanlara oranla daha yüksek olduğundan söz edilebilir.

Araştırmanın bu kısmında öğrencilerin yaşadığı il ile aile tutumları arasında farklılıklar olup olmadığına bakmak için “Mann-Whitney U Testi” uygulanmış ve elde edilen bulgular Tablo 15’de sunulmuştur.

Tablo 15. Öğrencilerin Yaşadıkları İllerin Anne Baba Tutumlarına göre Karşılaştırılması

	Yaşadığı il	n	Sıra Ortalaması	Z Değeri	p
Demokratik	Afyonkarahisar	267	250,62	-4,350	0,000
	Antalya	296	310,31		
Koruyucu / İstekçi	Afyonkarahisar	267	316,81	-4,825	0,000
	Antalya	296	250,60		
Otoriter	Afyonkarahisar	267	307,92	-3,593	0,000
	Antalya	296	258,62		

Tablo 15’deki bulgular demokratik tutum bağlamında değerlendirildiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin anne babalarının daha fazla demokratik tutum (p: 0,000) sergilemeleri ile öğrencilerin yaşadıkları il arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğunu söyleyebiliriz. Ailesi demokratik tutuma sahip olan öğrencilerin sıra ortalamalarına bakıldığında, Antalya ilinde yaşayan öğrencilerin (S.O.: 310,31) ailelerinin daha fazla demokratik tutum sergiledikleri görülmektedir.

Bulgular koruyucu/ istekçi tutum bağlamında incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin anne babalarının daha fazla koruyucu/istekçi tutum (p: 0,000) sergilemeleri ile yaşadıkları il arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğunu söyleyebiliriz. Ailesi koruyucu/ istekçi tutuma sahip olan öğrencilerin sıra ortalamalarına bakıldığında, demokratik tutumda olduğunun tam tersine Afyonkarahisar ilinde yaşayan öğrencilerin (S.O.: 316,81) ailelerinin daha fazla koruyucu/ istekçi tutum sergiledikleri görülmektedir.

Bulgular Otoriter tutum bağlamında incelendiğinde ise; ailesi daha fazla koruyucu/ istekçi tutum sergileyen öğrencilerde olduğu gibi, araştırmaya katılan öğrencilerin anne babalarının daha fazla otoriter tutum (p: 0,000) sergilemeleri ile öğrencilerin yaşadıkları il arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğunu söyleyebiliriz. Otoriter tutuma sahip olan öğrencilerin sıra ortalamalarına

bakıldığında, Afyonkarahisar ilinde yaşayan öğrencilerin (S.O.: 307,92) ailelerinin daha fazla otoriter tutum sergiledikleri görülmektedir.

Bu bulgular sonucunda Antalya ilinde yaşayan öğrencilerin ailelerinin daha fazla demokratik tutum sergilediği, Afyonkarahisar ilindeki öğrencilerin ise daha fazla koruyucu/ istekçi ve otoriter tutum sergiledikleri tespit edilmiştir. İki ilin aile tutumları bakımından farklılaşmasının sebebi olarak Afyonkarahisar'ın küçük ve gelişmekte olan bir kent olması Antalya'nın ise daha büyük ve gelişmiş bir kent olması söylenebilir. Ancak konuyla ilgili benzer iki ilin karşılaştırmasını ele alan bir araştırma bulunamadığı için genelleme yapmak ve kesin yargıya varmak güçtür.

2.7. ÖĞRENCİLERİN MESLEKİ OLGUNLUKLARI İLE ANNE BABA TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Araştırmanın bu aşamasında, öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile anne baba tutumları arasında ilişki olup olmadığı istatistiksel analizler yardımıyla test edilmiştir. Bu kapsamda mesleki olgunluk düzeyleri ve anne baba tutumlarına ait alt boyutlar arasında bir ilişkinin olup olmadığı korelasyon analizi ile test edilmiş ve analiz sonuçları Tablo 16'da sunulmuştur.

Tablo 16. Öğrencilerin Mesleki Olgunlukları ile Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkiye Ait Korelasyon Matrisi

		DM	Kİ	OT	MOT
DEMOKRATİK (DM)	r	1			
KORUYUCU/ İSTEKÇİ (Kİ)	r	,214	1		
	p	,000*			
OTORİTER(OT)	r	,451	,694	1	
	p	,000*	,000*		
MESLEKİ OLGUNLUK TOPLAMI (MOT)	r	,344	,322	,400	1
	p	,000*	,000*	,000*	

r: Pearson korelasyon kat sayısı, p: Anlamlılık düzeyi, *: p<0.05.

Tablo 16 incelendiğinde öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile anne baba tutumları arasında bir ilişki olduğu görülmektedir. Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile anne baba tutumlarının tüm alt boyutları arasındaki ilişki anlamlıdır (p<0,05). Konu alt boyutları itibariyle ele alındığında her bir boyut için orta düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir. Mesleki olgunluk ile anne baba tutumları arasındaki ilişki üzerine yapılan araştırmalar (Yazar, 1997; Bayındır, 1999;

Sekmenli, 2000; Flouri ve Buchanan, 2002; Kayaş, 2009) incelendiğinde, bu araştırmalarında benzer sonuçlara ulaştığı görülmektedir.

Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile anne baba tutumlarının alt boyutları arasında bir ilişki olduğu bulgusuna vardıldıktan sonra, öğrencilerin anne baba tutumlarının mesleki olgunluklarını ne derecede etkilediği incelenmiştir. Bu noktada Öğrencilerin anne baba tutumlarının, mesleki olgunluk düzeylerini etkilediği öngörülerek mesleki olgunluk düzeyleri bağımlı değişken, anne baba tutumları ise bağımsız değişken olarak belirlenmiştir. Regresyon analizleri kapsamında çok değişkenli doğrusal regresyon analizi yardımıyla incelenerek analiz sonuçları Tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 17. Öğrencilerin Anne Baba Tutumlarının Mesleki Olgunluk Düzeyleri Üzerindeki Etkilerini Belirlemeye Yönelik Çok Değişkenli Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	β Değerleri	Standart Hata	Beta Değerleri	t Değerleri	Anlamlılık Düzeyi (p)
<i>Sabit</i>	3,466	0,155		22,326	0,000
Demokratik	0,150	0,029	0,221	5,167	0,000
Koruyucu/ İstekçi	-0,092	0,038	-0,128	-2,414	0,016
Otoriter	-0,137	0,038	-0,211	-3,630	0,000
R= 0,449 R²= 0,202 Düzeltilmiş R²= 0,198 F= 47,141 p= 0,000					

Tablo 17’de bulunan sonuçlar bağlamında öğrencilerin anne baba tutumlarına ait alt faktörlerin mesleki olgunluk düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmaktadır ve regresyon analizi istatistiksel olarak uygundur (F: 47,141, R: 0,619 ve p<0,05). Anne baba tutumlarını belirten alt boyutlar mesleki olgunluk düzeylerine ait varyansın %20,02’sini açıklamaktadır. Elde edilen bu bulguya göre araştırmanın üçüncü hipotezi olan “**H3**: Ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi gören öğrencilerin aile tutumlarının mesleki olgunluk düzeyi üzerinde etkisi vardır.” hipotezi **kabul** edilmiştir.

Tablo 17’de bulunan sonuçlar anne baba tutumlarının alt boyutları bağlamında incelendiğinde bu üç alt faktörün de öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyini etkilediği görülmektedir. Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri üzerinde en yüksek etkiye sahip olan anne baba tutumu demokratik tutumdur (β : 0,150 p: 0.000 ve $p < 0.05$). Bu verilere göre araştırmaya katılan öğrencilerin anne baba tutumlarından demokratik tutumu sergilemelerindeki her 1 (bir) birimlik artış, öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerine 0,150 oranında katkı sağlamaktadır. Buradan hareketle araştırmanın üçüncü hipotezinin alt hipotezi olan “**H3a**: Demokratik aile tutumunun mesleki olgunluk düzeyi üzerinde pozitif yönlü bir etkisi vardır.” hipotezi **kabul** edilmiştir.

Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri üzerinde en az etkiye sahip olan anne baba tutumu ise koruyucu/ istekçi tutumdur (β : -0,092 p: 0.000 ve $p < 0.05$). Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin anne baba tutumlarından koruyucu/ istekçi tutumu sergilemelerindeki her 1 (bir) birimlik artış, öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini 0,092 oranında negatif olarak etkilemektedir. Bu sonuca göre araştırmanın üçüncü hipotezinin alt hipotezi olan “**H3b**: koruyucu/ istekçi aile tutumunun mesleki olgunluk düzeyi üzerinde negatif yönlü bir etkisi vardır.” hipotezi **kabul** edilmiştir.

Demokratik tutumdan sonra öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri üzerinden en fazla etkiye sahip anne baba tutumu otoriter tutumdur (β : -0,137 p: 0.000 ve $p < 0.05$). Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin anne baba tutumlarından otoriter tutumu sergilemelerindeki her 1 (bir) birimlik artış, öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini 0,137 oranında negatif olarak etkilemektedir. Dolayısıyla araştırmanın üçüncü hipotezinin alt hipotezi olan “**H3c**: otoriter aile tutumunun mesleki olgunluk düzeyi üzerinde negatif yönlü bir etkisi vardır.” hipotezi **kabul** edilmiştir.

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

Mesleki olgunluk düzeyleri henüz lise çağlarında okulunu ve aynı zamanda mesleğini seçmekte olan öğrenciler için önemli bir belirleyici faktördür. Mesleki olgunluğun kazanılmasında ise öğrencinin rol model olarak benimsedikleri ve himayesinde yaşadıkları ailelerin tutumları çok önemlidir. Afyonkarahisar ve

Antalya illerinde ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi gören öğrencileri üzerinde yapılan bu çalışma öğrencilerin aile tutumları ve mesleki olgunluklarına dair birçok fikir vermektedir. Bu fikirler ve elde edilen veriler çerçevesinde ele alınan mesleki olgunluk ve anne baba tutumları ile ilgili yargılara varmak mümkündür.

Araştırmada ilk olarak gerekli literatür taraması yapılarak araştırmaya konu olan alt faktörler bazında yapılan çalışmalar incelenmiş, bu çalışmalarda elde edilen bulgular analiz edilerek, araştırmanın genel çerçevesi ve yöntemi belirlenmiştir. Literatürde genel olarak mesleki olgunluk ve bazı ailesel değişkenlerin arasındaki ilişki olup olmadığı incelenmiş olup, bu iki faktör arasındaki etkiyi konu alan araştırmaların sayısının yok denecek kadar az olduğu görülmüştür. Etkiyi konu alan bu araştırmalarda ise alt boyutlar bazında yapılan incelemeler çok sınırlıdır. Dolayısıyla araştırmada veri analizleri sonucunda elde edilen bulgular dikkate alındığında araştırma sayesinde konuya dair literatür, araştırmacı ve eğitimciler açısından önemli sonuçlar elde edildiği görülmektedir.

Araştırma kapsamında, 563 öğrenci üzerinde yapılan uygulamada elde edilen veriler ve yapılan değerlendirmeler sonucunda araştırmanın hipotezlerini destekleyici nitelikte anlamlı bulgular ortaya çıkmıştır. İlk olarak araştırmaya konu olan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin düşük olduğunu varsayımına yönelten nedenlerden en önemlisi olan öğrencilerin okul ve alan tercihlerine ait bulgulara bakıldığında: öğrencilerin dörtte birine yakınının (23,1) öğrenim gördükleri okulu isteyerek seçmedikleri, yaklaşık beşte birinin (20,4) ise öğrenim gördükleri alanı isteyerek seçmedikleri göze çarpmaktadır. Öğrencilerin istekleri dışında bir okula yerleşmesi ve yine istekleri dışında bir alana yerleşmesinin normal bir durum olmadığı ve bunun bazı nedenleri olabileceği düşünülerek, araştırma bulgularından en dikkat çekici olanı ve araştırmanın yapılmasının amacı olan veriye göre öğrencilerin yarısından daha fazlasının (%58,1) mesleki olgunluk düzeylerinin kendilerinden beklenen seviyenin altında olduğu görülmüştür. Araştırma öncesinde düşündüğü gibi öğrencilerin mesleki olgunluk seviyelerinin düşük çıkması araştırmanın amacına ulaşmasında önemli bir etken olarak ortaya çıkmıştır.

Öğrencilerin alan seçimleri ile mesleki olgunluk düzeyleri ile ilgili bulgular çerçevesinde bu iki faktör arasında bir bağ olup olmadığı düşünülerek çapraz

tablolara oluşturulup “Ki-kare Testi” uygulanmıştır. Sonuçlara bakıldığında bu iki faktör arasında anlamlı bir farklılık olduğu, bu farklılığın alan seçimlerini kendi isteğiyle yapan öğrencilerin lehine olduğu saptanmıştır. Buna göre alanlarını kendi isteğiyle seçen öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri daha yüksek seviyede olduğu, alanlarını kendi isteği dışında seçenlerin mesleki olgunluk düzeylerinin ise düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırmada yer alan öğrencilerin anne babalarının tutumları ölçeğinde bulunan ifadelere katılma düzeyleri tek tek incelenmiş alt faktörler bazında anne baba tutumlarının farklılık gösterdiği saptanmıştır. Buna göre: anne babaların daha çok demokratik tutum sergiledikleri en az ise otoriter tutum sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu tutumlar alt boyutlar bazında öğrencilerin alan seçimleri ile karşılaştırıldığında, ailelerin daha fazla demokratik tutum sergilemeleri ile alan seçimleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı, ailelerin koruyucu/istekçi ve otoriter tutumu daha fazla sergilemeleri ile alan seçimleri arasında ise bir farklılık olduğu ve alan seçimini kendi isteğiyle yapmayan öğrencilerin anne babalarının daha fazla bu tutumları sergiledikleri saptanmıştır.

Araştırmanın uygulandığı iki il olan Afyonkarahisar ve Antalya illerinde bulunan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile ilgili sonuçlar incelendiğinde Antalya ilinde turizm alanında öğrenim gören öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin Afyonkarahisar’daki öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Anne baba tutumları bağlamında iki il karşılaştırıldığında ise; Antalya ilinde gören öğrencilerin anne babalarının daha fazla demokratik tutum sergiledikleri, Afyonkarahisar’daki öğrencilerin anne babalarının ise daha fazla koruyucu/istekçi ve otoriter tutum sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada yer alan öğrencilerin anne baba tutumları ile mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik uygulanan korelasyon analizleri incelendiğinde; araştırmanın ana hipotezi ve amacı olan, öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile anne baba tutumları arasında bir etki bulunduğunu söylemek mümkündür. Bu etki alt boyutlar bazında incelendiğinde her alt boyutun anne baba tarafından sergilenmesi arttıkça öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri üzerinde farklı etkiler ortaya çıkardığı gözlemlenmiştir.

Son olarak, öğrencilerin anne baba tutumlarının mesleki olgunluk düzeyleri üzerindeki etkilerini belirlemeye yönelik çok değişkenli regresyon analizi sonuçları incelendiğinde ise:

➤ Anne baba tarafından demokratik tutumun daha fazla sergilenmesinin öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri üzerinde pozitif bir etkisinin olduğu; bu etkinin derecesinde bakıldığında ise anne babanın demokratik tutum sergilenmesinde meydana gelecek bir (1) puanlık artışın öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerine 0,150 oranında katkı sağladığını,

➤ Anne baba tarafından koruyucu/istekçi tutumun daha fazla sergilenmesinin öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri üzerinde negatif bir etkisinin olduğu; bu etkinin derecesinde bakıldığında ise anne babanın koruyucu/istekçi tutum sergilenmesinde meydana gelecek bir (1) puanlık artışın öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini 0,092 olumsuz etkilediğini,

➤ Anne baba tarafından otoriter tutumun daha fazla sergilenmesinin öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri üzerinde negatif bir etkisinin olduğu; bu etkinin derecesinde bakıldığında ise anne babanın otoriter tutum sergilenmesinde meydana gelecek bir (1) puanlık artışın öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini 0,137 olumsuz etkilediğini söylemek mümkündür.

Araştırmanın sonuçları genel olarak incelendiğinde, öğrencilerin mesleki geleceği için karar vermesi adına en önemli dönemlerden birisi olan lise çağlarında mesleki olgunluk düzeylerinin en önemli etkenlerden birisi olduğu, mesleki olgunluk düzeylerinde ise anne baba tutumlarının önemli bir etkisi olduğu ortaya konmuştur. Bu doğrultuda anne babalara ve eğitimcilere bazı önerilerde bulunmak mümkündür. Sunulabilecek bu öneriler maddeler halinde aşağıdaki gibi özetlenebilir.

- Araştırmada yer alan öğrencilerin yarısından fazlasının mesleki olgunluk düzeyleri düşük bulunmuştur. Bunun için anne babaların öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini geliştirmek ve onların sağlıklı mesleki seçimler yapmalarını sağlamak adına çocuklarına karşı sergiledikleri tutumlara dikkat etmeleri gerektiği önerilebilir.

- Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin artırılması için okullarda öğrencilere uygulanan rehberlik ve mesleki tanıtım faaliyetlerinin artırılması, bunlarla ilgili yapılan planlamaların bir alt basamak olan ilköğretim düzeyinde de yapılması önerilebilir.

- Afyonkarahisar ilinde bulunan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin Antalya ilinde bulunan öğrencilere göre daha düşük olduğu ve anne babaların tutumlarının Afyonkarahisar ilinde daha olumsuz olduğu görülmüştür. Buna göre Afyonkarahisar ve bu gibi az gelişmiş ve kırsal kesimde yer alan illerde planlamalar yapılması, öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile ilgili olarak; anne babalar için çeşitli etkinlikler düzenlenmesi, öğrencilerin mesleki olgunluklarını ve farkındalıklarını artıracak çalışmalar yapılması önerilebilir.

- Öğrencilerin tercihleri dışında okullara ve alanlara yerleşmesinin önlenmesi adına kontenjanlarla ilgili çalışma yapıp, bakanlık tarafından okul ve alan kontenjanlarının buna göre yeniden düzenlenmesi önerilebilir.

- Öğrenci anne babalarının öğrencilerin mesleki seçim dönemlerinde daha fazla ilgili olmaları ve okul ile gerekli iş birliğini sağlayarak öğrenciyi yönlendirmeleri adına plan ve program yapmaları önerilebilir.

Ülkemizin en önemli sorunlarından birisi olan eğitim sorunları ile ilgili literatürde yer alan pek çok çalışmada olduğu gibi turizm eğitimi alanında yapılan bu çalışmada da yöntem ve kapsam açısından birçok sınırlılık bulunmaktadır. Ülkemizin ve yarınlarımızın teminatı olan gençlerimizin daha iyi yönlendirilmesi ve eğitim seviyemizin artırılması adına konun daha iyi anlaşılması ve buna benzer çalışmaların artırılarak literatürün zenginleştirilmesi gerekmektedir. Bunun için gelecekte yapılacak çalışmalar için öneriler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ve anne baba tutumları diğer demografik değişkenler ele alınarak incelenebilir.

- Bu araştırma turizm eğitimi gören orta öğretim öğrenciler üzerine yapılmıştır. Çalışma diğer alanları içerinde barındıran meslek liselerinde öğrenim gören öğrenciler, diğer ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrenciler, üniversite öğrencileri üzerinde uygulanabilir.

- Bu araştırmada Afyonkarahisar ve Antalya ilinin karşılaştırılması yapılmış olup araştırma sınırlandırılmıştır. Diğer illeri ve T¼rkiye genelini kapsayan çalışmalar yapılabilir.

- Araştırmada anket y¼ntemi kullanıldığı için ¼đrencilerin ifadelere vermiş oldukları cevapların gerçekçi olup olmadığı konusunda net bir şey s¼ylemek m¼mk¼n değildir. Bu y¼zden g¼r¼řme tekniği kullanılarak daha samimi ve gerçekçi cevaplar alınabilir.

- Anne baba tutumları ile ilgili bulgular ¼đrencilerin algıladıkları tutumları yansıtmaktadır. Anne baba tutumları ile ilgili doğrudan aile ile g¼r¼řme yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akbalık, G. (1974). Ortaokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin, Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 27(2), 990- 997.
- Akbıyık, Y. (1996). Meslek Liselerine Devam Eden Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akdeniz, S. (1990). Eğitim Sosyolojisi. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Aksoy, H. H. (2011). Yoksullar İçin Mesleki Ortaöğretimin Çatışmacı Bir Yorumu. Tes-İş Dergisi, 6(11), 91-100.
- Aksoy, H. H. (1997). Ekonomik Getirisi, İstihdam ve Piyasaya Dönük Etkileri Açısından Mesleki Teknik Eğitim. A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 29(1), 56.
- Alkan, C. Ve Doğan, H. (1976). Mesleki Ve Teknik Eğitim İçin Ana Plan Esasları. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 9(1), 25-70.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu S. ve Yıldırım, E. (2007). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (SPSS Uygulamalı). (5. Baskı). Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Aytaç, S. (2000). Meslek Seçimi ve Uygun İşe Yönelme. Bursa: Alfa Yayıncılık.
- Aytekin, A. (2005). Meslek Seçimini Etkileyen Ekonomik ve Kültürel Faktörler. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Bacanlı, F. (1995). Mesleki Grup Rehberliğinin Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerine Etkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bayındır, A (1999). Bireylerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle Anne Babalarının Tutumlarını Algılamaları Arasındaki İlişki. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Berdan, İ.E. (2008). Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğretmen Ve Öğrencilerin Yeteneklerinin Alan Ve Meslek Seçimine Etkileri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Boylu, Y. ve Arslan, E. (2014). Türkiye'deki Turizm Eğitiminin Rakamsal Gelişmeler Açısından Değerlendirilmesi. Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi, (1), 79-97
- Bozkurt, E. (1993). Genel Liseler ve Meslek Liseleri Öğrencilerinin Mesleki Yönelimini Etkileyen Faktörler. (Yayımlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Bee, H. L. (1994). Lifespan Development. New York: Harper Collins Colleg Publishers.
- Bridges, S.L. (1989). Sex Difference in Occupational Values Sex Roles. Career Development Quarterly. 20, 3-4, 205-211.
- Can, G. (2006). Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Ankara: Pegem Yayınları.
- Can, H., Akgün, A., Kavuncubaşı, Ş. (1995) Kamu ve Özel Kesimde Personel Yönetimi, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Carnoy, M. (1994). Efficiency and Equity in Vocational Education and Training Policies. International Labour Review, 133, 221.
- CEDEFOP. (2004). Vocational Education and Training – Key to The Future: Lisbon Copenhagen-Maastricht: Mobilising for 2010. Luxembourg: European Centre for The Development of Vocational Training.
- Corvalan-Vasquez, O. (1983). Vocational Training of Disadvantaged Youth in The Developing Countries. International Labour Review, 122(3), 368-384.
- Çalışkan, E. (2015). Meslek Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk ve Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (İstanbul İli Anadolu Yakası Örneği) (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Çalışkan, N., Yalçın, O., Aslanderen, M. (2017). Huy Kalıpları ve Meslek Seçimi: Analitik Yordama. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 1(54), 57-64.
- Çelebi, N., Gökmen, B. (2014). Vergi Gelirleri ve Eğitim Harcamaları. *Elazığ Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(5), 141-164.
- Doğan, İ. (1990). Türkiye'deki Mesleğe Yönelme ve Psikoteknik. İşgücünün Seçimi ve İşe Yönlendirilmesinde Psikoteknik Yaklaşım Sempozyumu. Ankara: MPM Yayını.
- Dölek, N. (2008). Kariyer Geliştirme Kuramları. R. Özyürek (Ed.), *Kariyer Yolculuğu İçinde* (Ss. 99–119) Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yapımı. 1. Baskı. Ankara.
- Elmacıoğlu, T. (2004). *Aile İçi İletişimin Temel İlkeleri*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Erkal, M. (1978). *Orta Teknik Eğitim –Sanayi İlişkileri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları.
- Feldman, D. (2003). The Antecedents and Consequences of Early Career Indecision Among Young Adults. *Human Resource Management Review*, (13), 499–531
- Flouri, E., Buchanan, A. (2002). The Role of Work-Related Skills and Career Role Models in Adolescent Career Maturity. *The Career Development Quarterly*, 51, 36–43.
- Gülbahçe, A. (2007). *Mesleki Olgunluk Düzeyleri Farklı Olan Öğrencilerin Sosyal Karşılaştırma ve Benlik İmgelerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Güven, M. (2008). *Lise 9. Sınıf Öğrencilerinin Meslek Alanlarına Yönlendirilmede Mesleki Rehberliğin Yeterlilik Düzeyi ve Yönlendirilme Memnuniyeti*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hamamcı, Z., Bacanlı, F. ve Doğan, H. (2011). İlköğretim, Ortaöğretim ve Üniversite Öğrencilerinin Mesleki ve Eğitsel Kararlarını Etkileyen

Faktörlerin İncelenmesi. XI. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresinde Sunuldu, İzmir.

Hamamcı Z., ve Kürşat M. (2005). Anne Babaların Meslek Gelişimine Yardımcı Olmaya Yönelik Tutumları ve Bilgi Düzeylerinin Çocukların Mesleki Kararsızlıkları ile İlişkisi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt.6, 10.

Herr, E.L. and Cramer S.H. (1996). Career Guidance and Counseling Through The Lifespan. New York: Longman Publishers. Fifth Edition.

İsmailoğlu, L. (1990). Farklı Sosyoekonomik Düzeydeki Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Meslekleri Algılamaları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Jahangirov, N. (2012). Kültürel Bir Değişken Olarak Güç Mesafesi ve Cam Tavan Engeli Arasındaki İlişkiler Üzerinde Ampirik Bir Araştırma. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Johansson, H., Höjer, I. (2012). Education for Disadvantaged Groups — Structural and Individual Challenges. Children and Youth Services Review, 1135-1142.

Kayaş (1999). Meslek Liselerinin Bilişim Teknolojileri Alanındaki Öğrencilerin Dal Seçimlerine, Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ve Öğrenci Ailelerinin Tutumlarının Etkisinin İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Karadeniz, A. (1994). Lise Son Sınıf Öğrencileri Üzerinde Demokratik ve Otoriter Olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarıyla Çeşitli Mesleki Değerler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

Kenar, N. (2009). Yaygın Eğitim Kapsamında Mesleki Eğitim Sistemi. 01.11.2017. <http://www.messegitim.com.tr/ti/579/0/Yaygin-Egitim-Kapsamindamesleki-Egitim-Sistemi>

Köküsoy, K. (2008). Endüstri Meslek Liselerinde Bir Meslek Alanına Yönelmiş Olan Öğrencilerin Mesleki Olgunluk ve Algıladıkları Aile Desteği

- Düzelelerinin İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Köseleci, N. (2012). Mesleki Eğitimde Kalite İçin İş Birliğı. Mesleki ve Teknik Eğitimde Güncellenmiş Durum Analizi. İstanbul: Koç Yayınevi.
- Kulaksızoğlu, A. (1999). Ergenlik Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Kuzgun, Y. (1986). Eğitimde Psikolojik Hizmetler ve Sorunları. İstanbul: Şafak Ofset Matbaası.
- Kuzgun, Y. (1988). Rehberlik ve Psikolojik Danışma. Ankara: ÖSYM Eğitim Yayınları
- Kuzgun, Y. (1997). Grup Rehberliğı El Kitabı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Kuzgun, Y. (2000a). Kendini Değerlendirme Envanteri El Kitabı. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Kuzgun, Y. (2000). Meslek Danışmanlığı Kuramlar ve Uygulamalar. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kuzgun, Y. (2003). Meslek Rehberliğı ve Danışmanlığına Giriş. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kuzgun, Y., Bacanlı, F. (2017). Lise Öğrencileri İçin Mesleki Olgunluk Ölçeğı El Kitabı. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kuzgun, Y., Bacanlı, F. (2017a). Lise Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Kullanılan Ölçekler. Ankara: Nobel Yayınları.
- Lee, K., Carswell, J. J. and Allen, N. J., (2000). A Meta-Analytic Review of Occupational Commitment: Relations With Person- and Work-Related Variables, *Journal of Applied Psychology*, 85(5): 799-811.
- Leney, T., Green, A. (2005). Achieving The Lisbon Goal: The Contribution of Vocational Education and Training. *European Journal of Education*.
- Levinson, E. M., D. L. Ohler, S. Caswell and K. Kiewra. (1998). Six Approaches to

- The Assessment of Career Maturity. Journal of Counseling and Development. 76. 475-481.
- Lowman, R.L. (1992). The Clinical Practice of Career Assessment: Interest, Ability and Personality. Washington DC: American Psychological Association (Third Edition).
- Mann, L. Harmoni., Power, C. (1989). Adolescent Decision Making: The Development of Competence. Journal of Adolescence, 12, 265-278.
- Mays, A. B. 1960. Meslek Eğitiminin Prensipleri ve Tatbikatı. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (1983). Orta Öğretim Gençliğinin Beklentisi ve Sorunları. Ankara: M. E. G. ve S. Bakanlığı Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları.
- MEB, (2004). Orta Öğretim Kurumları Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği. Tebliğler Dergisi. S.2567
- MTEGM, (2019). Okul/Alan/Dal Arama, erişim tarihi: 08.03.2019 <http://mtegm.meb.gov.tr/TR/okullar.asp>,
- Nelson-Jones, R. (2003). Danışma Psikolojisi Kuramları. (Çeviren F. Akkoyun.) Ankara: Nobel Yayınları
- Olalı, H. (1983). Dış Tanıtım ve Turizm. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Orhan, A. A., Ültanır, E. (2011). Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Karar Verme Stratejileri. İstanbul Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(5), 43-55.
- Oskay, G. (1981). Değer Yargıları Yönünden Ana-Baba Ergen Çatışması (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Otrar, M. (1997). Endüstri Meslek Liseleri ve Çıraklık Eğitim Merkezlerinde Öğrenim Görmekte Olan 16-18 Yaş Grubundaki Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Bazı Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırılması. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Özcan A. O. (1985). Ülkemiz İçin İsbetli Olabilecek Bir Mesleğe Yönelme Denemesi. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Özdamar, K. (2016). Ölçek ve Test Geliştirme Yapısal Eşitlik Modellemesi. Eskişehir: Nisan Kitapevi.
- Palut, B. (2008). Düşünme Stilleri ve Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişki. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi. 1(24), 1-11.
- Powell, D. F. and Luzzo, D. A. (2011). Evaluating Factors Associated with The Career Maturity of High School Students. The Career Development Quarterly, 47, 145-158.
- Razon, N. (1994). Bireyin Yaşamında Meslek Seçiminin Önemi ve Meslek Seçiminde Mesleki Rehberliğin Yeri. İstanbul: Pedagoji Dergisi. 1(3), 80.
- Robbins, S.P. (1994) Örgütsel Davranışın Temelleri (Çeviren S.A. Öztürk), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Sekmenli, T. (2000). Lise 1.Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Sürekli Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Sezgin, İ. (1998). "Turizm Meslek Eğitimi", Turizm Eğitimi Danışma Toplantısı: I. Tebliğler, İstanbul: Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı Yayını, No:5.
- Sezgin, İ. (2009). Mesleki ve Teknik Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Savickas, M. L. (1984). Career Maturity: The Construct and Its Measurement. Vocational Guidance Quarterly, 32(4), 222-231.
- Şengün, G. (2013). Lise Öğrencilerinin Alan Seçimini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Timur, A. (1992). Türkiye’de Turizm Eğitiminin Yapısı ve Uygulanan Politikalar ve Sonuçları. Turizm Bakanlığı Eğitimi Konferansı-Workshop, Ankara, 47-53.
- Tan, H. (1992). Psikolojik Danışma ve Rehberlik. İstanbul: Alkım Yayınları.

- Taymaz, H. (1978). Hizmetiçi Eğitim İhtiyacının Saptanması. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları. 11(1), 181-213
- Themba, M. A. (2010). Career Maturity Career Stages in The South African Military. Master of Education. South Africa: The University of South Africa, Industrial and Organizational Psychology.
- Tosun K. (1971). İşletme Yönetimi. İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Türkseven, E. (2012). Turizm Eğitiminde Yaşanan Staj Sorunları: Lisans Öğrencilerinin Görüşlerine Yönelik Bir Araştırma. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Ural, A., Pelit, E, (2002). Türkiye’de Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Veren Yükseköğretim Örgütlerinin Örgütleniş Biçimleri, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (Dec/2002), 218-228
- Uysal, Ş. (1970). Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimleri. Ankara: Yeni Desen Matbaası.
- Uzer, A.S. (1987). Lise Öğrencilerinin Yükseköğretim Programlarını Tercihleri ile Kendi Yetenek, İlgi ve Mesleki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkiler. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ülkü, S. (1976). Lise 1.Sınıflarda Uygulanan Bir Grup Rehberliği Programının Yönelme Açısından Etkinliğinin Araştırılması. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Ünlüönen, K., Boylu, Y. (2005). Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Beklenti ve Algılamalarındaki Değişimi Karşılaştırılması (2000-2001 ve 2003-2004 Öğretim Yılları). Milli Eğitim Dergisi, 33(166), 15
- Ünsür, A. (1998). Mesleki Eğitim ve Mesleğe Yönelme (İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi). Sakarya Üniversitesi Yayınları 1(30),23

- Vurucu, F. (2010). Meslek Lisesi Öğrencilerinin Meslek Seçimi Yeterliliği ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yaylacı, Ö, G. (2007). İlköğretim Düzeyinde Kariyer Eğitimi ve Danışmanlığı, Bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, 1(40), 119-140
- Yazar A.R. (1997). Genel Lise ve Meslek Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yazıcıoğlu, Y., Erdoğan, S. (2007). SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri (2. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yeşilyaprak, B. (2006). Eğitimde Rehberlik Hizmetleri Gelişimsel Yaklaşım. Ankara: Nobel Yayıncılık.

EKLER

EKLER DİZİNİ

	Sayfa
Ek-1 Araştırmada Kullanılan Anket Formu	83
Ek-2 Afyon Kocatepe Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu Kararı.....	88
Ek-3 Araştırmada İçin Afyonkarahisar ve Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüklerinden Alınan İzinler	89

Ek-1 Araştırmada Kullanılan Anket Formu

Sayın Katılımcı,

Bu anket formu “Ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi gören öğrencilerin anne baba tutumlarının mesleki olgunluk düzeyleri üzerindeki etkisi” adlı yüksek lisans tezi için veri toplama amaçlı hazırlanmıştır. Veriler bilimsel amacı dışında kesinlikle kullanılmayacaktır. Ad, soyad ve numara gibi kimlik tanıtıcı bilgiler vermeniz gerekli değildir. İfadelerin doğru cevapları yoktur, bu yüzden tüm soruları doğru ve samimi bir şekilde cevaplamanızı rica ediyorum.

Lütfen, boş madde bırakmayınız, her durum için sadece bir sütunu işaretleyiniz.

Katkılarınız için teşekkür ederim.

MESLEKİ OLGUNLUK ÖLÇEĞİ						
Ölçekte meslek seçimi ile ilgili tutum ve davranışları ölçen ifadeler yer verilmiştir. Lütfen ifadeleri dikkatle okuyup bu ifadelerin size ne kadar uygun olduğunu, sizin durumunuzu ne ölçüde yansıttığınızı belirtiniz.						
NO	İFADELER	Hiç Uygun Değil	Pek Uygun Değil	Biraz Uygun	Uygun	Çok Uygun
1	Meslekleri daha iyi tanımak için, bu konuda yazılmış kaynak kitaplar olup olmadığını araştırırım.	( )	( )	( )	( )	( )
2	Tercih ettiğim meslek hakkında bilinmesi gereken her şeyi biliyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
3	Hangi mesleğin bana uygun olduğunu büyüklerimin daha iyi bilecekleri düşüncesindeyim.	( )	( )	( )	( )	( )
4	İnsan mesleğini tesadüfen seçer.	( )	( )	( )	( )	( )
5	Öğretmenlerime, öğrettikleri konular ile ilgili üniversite programlarının neler olduğunu sorar, bu konularda beni aydınlatmalarını rica ederim.	( )	( )	( )	( )	( )
6	Gelecekteki mesleğimi ben belirleyeceğime göre, bu konuda gerekli bilgiyi edinmek için benim harekete geçmem gerektiği düşüncesindeyim.	( )	( )	( )	( )	( )
7	Öğrenciyken daima hangi derslerin ya da ders dışı faaliyetlerin bana ne yönden yararlı olabileceğini, hangi hedefe erişmek için katkısı olabileceğini düşünürüm.	( )	( )	( )	( )	( )
8	Bence lisede alan ve mesleğin nasıl seçildiğini araştırmaya gerek yok.	( )	( )	( )	( )	( )
9	Lisede öğrenim göreceğim alanı belirledim, ama kararımdan memnun değilim.	( )	( )	( )	( )	( )
10	Hangi mesleğe seçeceğime ailemin karar vermesi iyi olacak. Böylece sonuçta bir hata olursa ben sorumlu olmam.	( )	( )	( )	( )	( )

11	Okuyacağım alanı seçmeden önce hangi alanlarda yetenekli olduğumu araştırdım.	( )	( )	( )	( )	( )
12	Hiç kimsenin beni benden iyi tanıyamayacağını ve mesleğimi seçme sorumluluğunun bana ait olduğunu düşünürüm.	( )	( )	( )	( )	( )
13	Kendimi bildim bileli hangi mesleğe girmek istediğimi düşünürüm.	( )	( )	( )	( )	( )
14	Mesleki tercihlerimde sık sık değişiklik yapıyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
15	Meslek seçiminde dikkate alınacak o kadar çok faktör var ki, bence en iyisi bu işi olurlarına bırakmak.	( )	( )	( )	( )	( )
16	Şimdiden meslek tercihleri üzerinde düşünmeyi gereksiz buluyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
17	Çok erken yaşlardan beri meslek yaşamımdan neler beklediğimi, ne gibi yeteneklere ve kişilik özelliklerine sahip olduğumu düşünürüm.	( )	( )	( )	( )	( )
18	Televizyonda bir mesleğin özelliklerini ve ülke ekonomisindeki yerini tanıtan programları ilgiyle izlerim	( )	( )	( )	( )	( )
19	Yeteneklerime uygun olduğunu düşündüğüm meslekleri inceliyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
20	Ailemin istediği mesleğe seçersem onların daha çok desteğini alırım diye düşünüyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
21	İnsan meslek seçimi konusunda ailesinin tavsiyelerini dikkate alırsa hata yapmaz.	( )	( )	( )	( )	( )
22	Ne zaman meslek seçme konusu açılrsa içimi bir sıkıntı kaplar.	( )	( )	( )	( )	( )
23	Meslekleri tanıtan kaynak kitapları okurum.	( )	( )	( )	( )	( )
24	İlgilendiğim bir meslekteki insanların neler yaptıklarını, hangi koşullarda çalıştıklarını görmek için iş yerlerine giderim.	( )	( )	( )	( )	( )
25	Meslek tercihlerimi belirlemeden önce, sadece ilgi duyduğum meslekleri değil, mümkün olduğu kadar farklı meslekleri de incelemeye çalışıyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
26	Bana uygun bir meslek bulamıyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
27	Bazı insanların hangi meslek seçimi konusunda nasıl emin ve kararlı olabildiklerine şaşıyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
28	Ne olmak, hangi mesleği seçmek istediğim konusunda zaman zaman hayallere dalarım, ama aslında henüz tercihlerimi belirlemiş değilim.	( )	( )	( )	( )	( )
29	Meslek seçerken pek çok kişiden bilgi ve görüş almaya niyetlendim, ama sonuçta kargaşaya ve kararsızlığa düşünce olurlarına bıraktım.	( )	( )	( )	( )	( )
30	Yeni bir meslek adı duyduğumda hemen o mesleği incelemek için harekete geçerim.	( )	( )	( )	( )	( )
31	Yüksek öğretime devam eden tanıdıklarına bölümleri hakkında sorular sorarım.	( )	( )	( )	( )	( )

32	Herhangi bir işim için bir iş yerine (örneğin; banka, hastane, fabrika v.b.) yerlere gitsem orada çalışanları gözler, "Ben bu işi yapabilir miyim, yapmaktan zevk alırmıyım?" diye düşünürüm.	( )	( )	( )	( )	( )
33	Önemli olan üniversite sınavına hazırlanmaktır, mesleğime sınavdan sonra karar vereceğim.	( )	( )	( )	( )	( )
34	Şu ana kadar hangi mesleği tercih edeceğimi belirleyemedim. Çünkü her gün başka bir seçenek bana çekici geliyor.	( )	( )	( )	( )	( )
35	Bana verilen sınav kitapçık ve kılavuzlarındaki yönergeleri ve açıklamaları dikkatle okurum.	( )	( )	( )	( )	( )
36	Tercih ettiğim meslekleri tanıtıcı toplantılara katılırım.	( )	( )	( )	( )	( )
37	Hangi mesleği seçebileceğimi üniversite sınavından alacağım puan belirleyeceği için, şimdiden meslek seçimi üzerine düşünmenin bir yararı olmayacağını düşünüyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
38	Birçok mesleğe ilgi duyuyorum, ama hepsinin kusuru var. Bir türlü birine karar veremiyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
39	Lisede hangi alanda okuyacağımı belirledim ama bu alandaki hangi mesleği seçeceğime karar vermedim.	( )	( )	( )	( )	( )
40	Yeteneklerimi tanımam gerekiyor ama bunu nasıl yapacağımı bilmiyorum.	( )	( )	( )	( )	( )

ANA BABA TUTUMLARI ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki cümleleri okuyup bu cümlelerin anneniz ya da babanızın sizi eğitirken genellikle benimsediği davranışlara ne ölçüde benzediğini, onların tutumuna ne kadar uyduğunu düşünerek, seçeneklerden size uygun bulduğunuzu işaretleyiniz (Kuzgun ve Bacanlı, 2017a: 73)

oN	İFADELER					
		Hiç Uygun Değil	Pek Uygun Değil	Biraz Uygun	Uygun	Çok Uygun
1	Bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir.	( )	( )	( )	( )	( )
2	Çok yönlü gelişmem için beni olanakları doğrultusunda desteklemiştir.	( )	( )	( )	( )	( )
3	Her yaptığım işin olumlu yanlarını değil kusurlarını görmüş ve eleştirmiştir.	( )	( )	( )	( )	( )
4	Hep başıma kötü bir şey gelecekmiş gibi beni koruyup kollamaya çalışır.	( )	( )	( )	( )	( )
5	Aramızda ki ilişki ona içimi açmaya cesaret edemeyeceğim kadar resmidir.	( )	( )	( )	( )	( )
6	Arkadaşlarımı eve çağırma izin verir, geldiklerinde onlara iyi davranırdı.	( )	( )	( )	( )	( )

7	Elinden geldiği kadar, her konuda fikrimi almaya özen gösterir.	( )	( )	( )	( )	( )
8	Çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırır, onların benden daha iyi olduklarını söylerdi.	( )	( )	( )	( )	( )
9	Bana hükmetmeye çalışır.	( )	( )	( )	( )	( )
10	Bugün bile alışverişe çıkacağım zaman, kandırılacağımı düşünerek benimle gelmek ister.	( )	( )	( )	( )	( )
11	Benden her zaman gücümün üstünde başarı beklemiştir.	( )	( )	( )	( )	( )
12	Fiziksel ve duygusal olarak kendisine yakın olmak istediğim zaman soğuk ve itici davranırdı.	( )	( )	( )	( )	( )
13	Sorunlarımı onunla rahatlıkla konuşabiliriz.	( )	( )	( )	( )	( )
14	Neden bazı şeyleri yapmam ya da yapmamam gerektiğini bana açıklardı.	( )	( )	( )	( )	( )
15	Birlikte olduğumuz zamanlar ilişkimiz çok arkadaşçadır.	( )	( )	( )	( )	( )
16	Kendi istediği mesleği seçmem konusunda beni zorlamıştır.	( )	( )	( )	( )	( )
17	Sevmediğim yemekleri bana yarayacağı düşüncesi ile zorla yedirirdi.	( )	( )	( )	( )	( )
18	Sınavlarda hep üstün başarı göstermemi istemiştir.	( )	( )	( )	( )	( )
19	Kendimi yönetebileceğim yaşlarda bile gittiği her yere beni de götürür, benim evde yalnız kalmamdan kaygılanırdı.	( )	( )	( )	( )	( )
20	Evde bir konu tartışılırken görüşlerimi söylemem için beni teşvik eder.	( )	( )	( )	( )	( )
21	Küçük yaşımdan itibaren ders çalışma ve okuma alışkanlığı kazanmam konusunda bana yardımcı olmuştur.	( )	( )	( )	( )	( )
22	Küçükken bana vakit ayırır; parka, sinemaya götürmeyi ihmal etmezdi.	( )	( )	( )	( )	( )
23	Benim gibi evladı olduğu için kendini bahtsız hissettiğini sanıyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
24	Başarılı olmam için beni zorlar, düşük not aldığımda beni cezalandırırdı.	( )	( )	( )	( )	( )
25	Beni kendi emellerine ulaştırmak için bir araç olarak kullanırdı.	( )	( )	( )	( )	( )
26	Beni daima yapabileceğimden fazlasını yapmaya zorlar.	( )	( )	( )	( )	( )
27	Paramı nerelere harcadığımı ayrıntılı bir biçimde denetler.	( )	( )	( )	( )	( )
28	Her zaman her iste kusursuz olmam gerektiği inancındadır.	( )	( )	( )	( )	( )
29	Ona yakınlaşmak istediğimde bana sıcak bir şekilde karşılık verir.	( )	( )	( )	( )	( )
30	Bana önemli ve değerli bir kişi olduğum inancını aşılamıştır.	( )	( )	( )	( )	( )

31	Cinsellik konusunda karşılaştığım sorunları kendisine anlatmak istediğimde hep ilgisiz kalmıştır.	☐	☐	☐	☐	☐
32	Benim iyiliğimi istediğini, benim için neyin iyi olduğunu ancak kendisinin bileceğini söyler.	☐	☐	☐	☐	☐
33	Her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak eder.	☐	☐	☐	☐	☐
34	İyi bir iş yaptığımda beni övmekten daha çok daha iyisini yapmam gerektiğini söyler.	☐	☐	☐	☐	☐
35	Cinsel konularda tutucu olduğundan yanında bu konulara ilgi göstermem.	☐	☐	☐	☐	☐
36	Aile ile ilgili kararlar alınırken benimde fikrimi öğrenmek ister.	☐	☐	☐	☐	☐
37	Beni olduğum gibi kabul etmiştir.	☐	☐	☐	☐	☐
38	Başkalarına benden daha çok önem verir ve onlara daha nazik davranır.	☐	☐	☐	☐	☐
39	Günlük olaylar hakkında anlattıklarımı ilgi ile dinler ve bana açıklayıcı cevaplar verir	☐	☐	☐	☐	☐
40	Benimle genellikle sert bir tonda ve emrederek konuşur	☐	☐	☐	☐	☐

1. Cinsiyetiniz:	2. Sınıfınız:	3. Yaşadığınız il:	4. Öğrenim gördüğünüz alan:
☐ Kız ☐ Erkek	☐ 10. Sınıf ☐ 11.sınıf ☐ 12.sınıf	☐ Afyonkarahisar ☐ Antalya	☐ Yiyecek İçecek Hizmetleri ☐ Konaklama ve Seyahat Hizmetleri
5. Öğrenim görmekte olduğunuz okulu kendi isteğinizle mi seçtiniz?		6. Öğrenim görmekte olduğunuz alanı kendi isteğinizle mi seçtiniz?	
☐ Evet ☐ Hayır		☐ Evet ☐ Hayır	
7. Annenizin Eğitim Durumu	8. Annenizin Mesleği	9. Babanızın Eğitim Durumu	10. Babanızın Mesleği
☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite	☐ Çalışmıyor ☐ Emekli ☐ İşçi ☐ Memur ☐ Esnaf ☐ Diğer (.....)	☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite	☐ Çalışmıyor ☐ Emekli ☐ İşçi ☐ Memur ☐ Esnaf ☐ Diğer (.....)

Ek-2 Afyon Kocatepe Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu Kararı

**T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLERİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARARLARI**

TOPLANTI SAYISI:02

KARAR TARİHİ:14.03.2019

KARAR 2019/31

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Fatih KARACA'nın Ortaöğretim Düzeyinde Turizm Eğitimi Gören Öğrencilerin Alan Seçimleri ile Mesleki Olgunluk Düzeyleri ve Aile Tutumları Arasındaki İlişki: Afyonkarahisar ve Antalya Örneği" başlıklı yüksek lisans tezi kapsamında kullanacağı veri toplama araçlarının, etik açıdan sakıncalı olmadığına, katılanların oy birliği ile karar verildi.

ASLİ GİBİDİR
Prof. Dr. Mehmet KARAKAŞ

Sosyal ve Beşeri Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu Başkanı

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Ek-3 Araştırmada İçin Afyonkarahisar ve Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüklerinden Alınan İzinler

AKÜ Gelen No: 29/03/2019-6343

T.C.
AFYONKARAHİSAR VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü.

Sayı : 86649407-605.01-E.6307192
Konu: Araştırma İzni

27.03.2019

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi: a) Valilik Makamı' nın 27/03/2019 tarihli ve 605.01-E.6289259 sayılı Olurları.
b) 22/03/2019 tarihli ve 3216 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi Fatih KARACA'nın "Ortaöğretim Düzeyinde Turizm Eğitimi Gören Öğrencilerin Alan Seçimleri İle Mesleki Olgunluk Düzeyleri ve Aile Tutumları Arasındaki İlişki: Afyonkarahisar ve Antalya Örneği" konulu tez çalışmasında kullanılmak üzere 2018-2019 Öğretim Yılı içinde Müdürlüğümüze bağlı ilgi (b) yazı ekinde belirtilen okullarda öğrenim gören öğrencilere araştırma çalışması yapabilmesine dair ilgi (b) talebi bulunmuştur.

Müdürlüğümüz AR-GE Birimi tarafından "Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü" 22/08/2017 tarihli ve 35558626-10.06.01-E.12607291 sayılı yazısı ile yayımlanan 2017/25 No'lu Genelge doğrultusunda incelemiş olup ilgi (a) "Valilik Oluru " ve onaylanmış veri toplama aracı ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Metin YALÇIN
İl Milli Eğitim Müdürü

EKLER:

- Valilik Onayı (1 sayfa)
- Onaylanmış Veri Toplama Aracı (... sayfa)

Not: 1- Anket çalışmalarında Müdürlüğümüz tarafından onaylanmış (mühürlü) veri toplama araçlarının çoğaltılarak kullanılması zorunludur.

2- Çalışmalar tamamlandıktan sonra sonuçlarının birer örneğinin İl Milli Eğitim Müdürlüğüne teslim edilmesi zorunludur.

Ayrıntılı bilgi için: Tolga YEŞİLÇAYIR (Memur)
Karaman İş Merkezi / AFYONKARAHİSAR
e-posta: avbir03@meb.gov.tr / afyonstrateji@gmail.com

İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ Ar-Ge
Elektronik Ağ: afyon.meb.gov.tr
Tel: (0 272) 2137604 / 207. Faks (0 272) 2137605

Ek-3 Araştırmada İçin Afyonkarahisar ve Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüklerinden Alınan İzinler

T.C.
ANTALYA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 98057890-605.01-E.7208185
Konu: Anket Uygulaması

09.04.2019

Sayın; Fatih KARACA
Merkez/Afyonkarahisar

İlgi :03/04/2019 tarihli dilekçeniz.

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Öğrencisi Fatih KARACA'nın "Ortaöğretim Düzeyinde Turizm Eğitimi Gören Öğrencilerin Alan Seçimleri ile Mesleki Olgunluk Düzeyleri ve Aile Tutumları Arasındaki İlişki; Antalya Örneği" adlı araştırmasını, İlimiz Muratpaşa İlçesi Falez Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve Tez-Tur Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde uygulama isteği ile ilgili 03/04/2019 tarihli dilekçesi, İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma Değerlendirme ve İnceleme komisyonumuz tarafından, 08/04/2019 tarihinde incelenerek "Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinlerine Yönelik İzin ve Uygulama Genelgesi" gereğince uygun görülmüş olup, Müdürlüğümüzün 08/04/2019 tarihli ve 7121023 sayılı onayı ve uygulanacak veri toplama araçları onaylanarak ekte gönderilmiştir.

Araştırmanın bitiminde, sonuç raporunun bir örneğinin CD ortamında Müdürlüğümüz Ar-Ge bürosuna gönderilmesi hususunda;
Gereğini arz ederim.

Mehmet KARAKAŞ
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

EKLER:

1- Onay ve ekleri (5 sayfa)

Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü
Soğuksu Mah. Hamidiye Cad. MERKEZ/ANTALYA
E-posta: projeler07@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Mehmet KARAKAŞ Md. Yrd.
Tel: (0 242) 238 60 00
Faks: (0 242) 238 61 11

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden d780-2dbd-3a98-ac3e-6fd6 kodu ile teyit edilebilir.